

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Аналіз та оцінка стійкості фінансового стану ВСК «Нива»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0718-1-3
спеціальності облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
спеціалізації облік і аудит у підприємстві

С.В. Куліш

Керівник к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

Рецензент: к.е.н., доцент Саєнко О.Р

Запоріжжя – 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Освітня програма облік і аудит
Спеціалізація облік і аудит на підприємствах малого бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Шмиголь
«_____» _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Куліш Світлані Володимирівні

1. Тема роботи: Аналіз та оцінка стійкості фінансового стану ВСК «Нива» керівник роботи Пушкар І.В., к.н.держ.упр., доцент, затверджені наказом ЗНУ від 04 липня 2019 року № 1111-с.
2. Строк подання студентом роботи 2 грудня 2019 р.
3. Вихідні дані до роботи: Закони України, нормативно-правові акти міністерств та відомств України, дані бухгалтерського обліку і статистичної та фінансової звітності ВСК «Нива» а також навчальна література та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів з теми дослідження.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні основи формування стабільного фінансового стану підприємства; розкрити сутність платоспроможності і фінансової стійкості як об'єкта аналізу та управління; визначити методичні аспекти аналізу фінансової стійкості та платоспроможності як індикаторів фінансової стабільності; надати організаційно-економічну характеристику ВСК «Нива»; проаналізувати і надати оцінку фінансової стійкості досліджуваного підприємства та обґрунтувати напрями забезпечення стабільного фінансового стану ВСК «Нива».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить: 37 рис., 19 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	19.08.2019	19.08.2019
2	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	16.09.2019	16.09.2019
3	к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.	07.10.2019	07.10.2019

7. Дата видачі завдання: 08 липня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2019	виконано
2.	Написання вступу	липень 2019	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2019	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2019	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2019	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2019	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2019	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2019	виконано

Студент _____
(підпис)

С.В. Куліш
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

І.В. Пушкарь
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис)

Ю.М. Уманська
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 123 с., 37рис., 19 табл., 10 додатків, 63 джерела.

Об'єкт дослідження – процес формування аналітичного забезпечення управління стійкістю фінансового стану ВСК «Нива».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стійкості фінансового стану ВСК «Нива».

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, теоретичного узагальнення і порівняння; методи економічного та статистичного аналізу, методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Розкрито тему аналіз та оцінка стійкості фінансового стану ВСК «Нива». Надано характеристику основним показникам фінансово-господарської діяльності підприємства. Вивчено організаційно-методичні аспекти аналізу платоспроможності як умови фінансової стійкості, проведено аналіз фінансового стану підприємства, виявлено проблеми в діючій системі управління фінансовою стабільністю підприємства.

Основні результати дослідження полягають в тому, що: набуло подальшого розвитку визначення поняття «фінансова стійкість», «платоспроможність»; доповнено класифікацію фінансової стабільності за рахунок поділу на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову, що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для формування фінансової стратегії; обґрунтовано за результатами аналізу доцільність впровадження системи управління рухом грошових коштів, що сприятиме їх раціональному використанню та координації взаєморозрахунків з контрагентами на засадах комплексного та

системного підходу. Надані рекомендації створюють основу для забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ефективного управління грошовими потоками на досліджуваному підприємстві.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами товариства; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом для прийняття управлінських рішень щодо формування умов стабільного фінансового стану підприємства.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ, ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ,
ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ,
ОБОРОТНІСТЬ, ГРОШОВИЙ ПОТІК, ЕФЕКТИВНІСТЬ

SUMMARY

Qualifying work: 123 pp., 37 fig., 19 tab., 10 applications, 63 references.

The object of the research is the process of forming the analytical support for managing the stability of the financial condition of VSK «Niva».

The purpose of the qualification work is to substantiate theoretical provisions and to develop practical recommendations for the formation of the sustainability of the financial condition of the VSK «Niva».

Methods of research: a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research the general scientific methods of cognition were used: historical method, methods of induction and deduction, theoretical generalization and comparison; methods of economic and statistical analysis, methods of causation, factor analysis and abstract-logical method.

The topic of the analysis and evaluation of financial firmness VSK «Niva». Characterization of the main indicators of financial and economic activity of the enterprise is given. The organizational and methodological aspects of solvency analysis as a condition of financial stability are studied, the analysis of the financial state of the enterprise is conducted, the problems in the current system of management of the financial stability of the enterprise are identified.

The main results of the study are that: the definition of the concept of «financial stability», «solvency» has been further developed; supplemented the classification of financial stability by dividing into external, internal, general, hereditary and financial, which allows to take into account the influence of external and internal factors for the formation of financial strategy; Based on the results of the analysis, the feasibility of introducing a cash flow management system will be substantiated, which will facilitate their rational use and coordination of settlements with counterparties on the basis of a comprehensive and systematic approach. The recommendations provided form the basis for ensuring financial sustainability, solvency and efficient cash flow management at the entity under

study.

The results of the research are aimed at improving the reliability, timeliness of analytical information to ensure the effectiveness of control and increase the efficiency of financial resources management of the company; can be implemented in the practice of domestic enterprises. The practical application of the recommendations proposed by the author will allow timely receipt and analysis of the necessary information by management to make management decisions regarding the formation of conditions for stable financial condition of the enterprise.

FINANCIAL ANALYSIS, ECONOMIC STABILITY, FINANCIAL STABILITY, SOLVENCY, LIQUIDITY, CURRENCY, CASH FLOW, EFFICIENCY

ЗМІСТ

Завдання на кваліфікаційну роботу	
Реферат	
Summary	
Вступ	8
1.Теоретико-методичні основи аналізу стійкості фінансового стану в системі управління підприємством	
1.1 Економічна сутність фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання.....	12
1.2 Методичні аспекти аналізу та оцінки фінансової стійкості та платоспроможності.....	24
1.3 Особливості стратегічного управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства.....	39
2 Аналіз та оцінка фінансової стійкості й платоспроможності в системі управління ВСК «Нива»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	49
2.2 Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	57
2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.....	64
3 Шляхи забезпечення стабільного фінансового стану на ВСК «Нива»	
3.1 Комплекс заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємства.....	76
3.2 Удосконалення механізму проведення аналізу фінансового стану на підприємстві.....	81
3.3 Удосконалення управління грошовими потоками.....	91
Висновки	102
Перелік посилань	106
Додаток А Види економічної стійкості та види платоспроможності підприємства.....	112

Додаток Б Функції аналізу фінансової стійкості підприємства.....	113
Додаток В Принципи аналізу фінансової стійкості підприємства.....	114
Додаток Д Класифікація видів аналізу фінансової стійкості.....	115
Додаток Е Система відносних показників фінансової стійкості.....	116
Додаток Ж Показники фінансової стійкості для оцінки за інтегральним підходом.....	117
Додаток И Принципи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства.....	118
Додаток К Порівняльні характеристики систем автоматизації фінансового аналізу.....	119
Додаток Л Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018 року.....	120
Додаток М Звіт про фінансовий стан (Сукупний дохід) за 2018 рік.....	122

ВСТУП

Сучасний стан розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання, які функціонують в умовах невизначеності та під впливом різного роду загроз, ставить перед керівним складом підприємства питання щодо прийняття виважених рішень в сфері забезпечення оптимального рівня фінансової безпеки, постійний моніторинг за яким забезпечує стабільність функціонування та дотримання основних стратегічних цілей підприємства.

Виробничо-фінансова діяльність підприємств вимагає постійного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової, касової і договірної дисциплін, досягнення гармонійного співвідношення між власними й залученими фінансовими ресурсами, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав умовам ринку та потребам самого підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до відсутності у підприємства коштів для подальшого розвитку, а надмірна – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства надмірними запасами. В такому разі, фінансова стійкість підприємства є не що інше, як надійно гарантована ліквідність, платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів.

Відповідно можна стверджувати, що ефективне управління фінансовою стійкістю є запорукою стабільного росту підприємства. Тому саме зараз, у час підвищення процесів глобалізації в економіці, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності є одним із пріоритетних завдань. Для вирішення якого першочергового значення набуває ефективне управління фінансами підприємств, засноване на комплексному, структурованому аналізі для забезпечення платоспроможності, фінансової стійкості та захисту від можливого банкрутства. Лише реальна оцінка фінансового стану підприємства сприяє прийняттю правильних стратегічних і тактичних

управлінських рішень. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами оцінювання фінансового стану підприємства.

У цих умовах особливої актуальності набувають дослідження теоретико-методологічних та організаційно-методичних питань забезпечення фінансової стійкості економічних суб'єктів, розробка системи аналітичних засобів та інструментів її оцінки.

Теоретичні основи управління платоспроможністю закладені в працях А. Маршалла, А. Монкретьєна, У. Петі, А. Сміта, У. Стефорда та інших. Істотний внесок у розвиток цієї проблеми зробили Дж. Кейнс і К. Маркс, С. Брю, С. Майєрс, К. Макконел, І. Фішер, М. Фрідман, Дж. Хікс.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням фінансової стійкості і платоспроможності економічних суб'єктів, висвітлено в роботах зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: М. Абрютіна, І. Балабанова, І. Бланка, О. Єфімова, А. Ізмалкова, О. Кислиці, В.Ковальова, Л. Лахтіонова, М. Маліка, О. Непочатенко, Е. Нікбахт й А. Гропеллі, А. Поддєрьогіна, П. Саблука, Г. Савицької, П. Стецюка, Є. Стоянова, Л. Черненко, А. Чупіса, А. Шеремета та інших. Не применшуючи внесок вказаних дослідників у вирішення проблем аналізу фінансового стану підприємств, варто зазначити, що багато завдань стосовно управління платоспроможністю та фінансовою стійкістю залишаються недостатньо розробленими як у науковому, так і в управлінсько-практичному аспектах, особливо в умовах транзитивної економіки. Це й зумовлює актуальність подальших поглиблених теоретичних і методичних досліджень, спрямованих на декомпозицію управління платоспроможністю та фінансовою стійкістю на вітчизняних підприємствах.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування стійкості фінансового стану ВСК «Нива».

Для досягнення визначеної мети поставлено такі завдання:

– визначити економічну сутність поняття «фінансова стійкість», «платоспроможність», «ліквідність» як об'єкта аналізу та управління;

- дослідити класифікацію фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- визначити особливості методики аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- провести аналіз та надати оцінку фінансовій стійкості підприємства ВСК «Нива»;
- проаналізувати та надати оцінку платоспроможності досліджує мого підприємства
- обґрунтувати шляхи забезпечення стабільного фінансового стану підприємства ВСК «Нива».

Об'єктом дослідження є процес формування аналітичного забезпечення управління стійкістю фінансового стану ВСК «Нива».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів щодо аналізу фінансової стійкості підприємства.

Методичною основою кваліфікаційної роботи є системний підхід до вивчення і розкриття сучасного стану формування умов стабільного фінансового стану підприємства.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності і комплексності (при систематизації матеріалу щодо економічної сутності економічної стабільності, фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності); методи загальнонаукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу (при розробці класифікації фінансової стійкості та платоспроможності підприємства), економіко-статистичні методи (при проведенні аналізу фінансової стійкості та платоспроможності) та інші.

Основні результати дослідження полягають в тому, що: набуло подальшого розвитку визначення поняття «фінансова стійкість», «платоспроможність»; доповнено класифікацію фінансової стабільності за рахунок поділу на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову,

що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для формування фінансової стратегії; обґрунтовано за результатами аналізу доцільність впровадження системи управління рухом грошових коштів, що сприятиме їх раціональному використанню та координації взаєморозрахунків з контрагентами на засадах комплексного та системного підходу. Надані рекомендації створюють основу для забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та ефективного управління грошовими потоками на досліджуваному підприємстві.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем методичних підходів до аналізу фінансового стану, зокрема платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання аналітичної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління фінансовими ресурсами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію: шляхом обговорення на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (Запоріжжя, 2019); публікації двох наукових статей у збірниках статей молодих вчених «Актуальні питання обліку та аналізу : теорія та практика» (Запоріжжя : ЗНУ, 2019), «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства». Випуск 4. (Запоріжжя : ЗНУ, 2019).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 111 сторінках друкованого тексту.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Економічна сутність фінансової стійкості та платоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання

У фінансовому стані знаходять відображення у вартісній формі загальні результати діяльності підприємства. Підприємство – це відкрита соціально-економічна система, тому що підприємство постійно співпрацює з постачальниками, споживачами, конкурентами, та залежить від змін законодавчої системи, економіко-політичних чинників та потреб, запитів споживачів. В умовах сучасної фінансово-політичної нестабільності та економічної кризи, динамічність розвитку більшості сфер діяльності, жорстка конкуренція та мінливість зовнішнього середовища послаблюють шанси суб'єктів підприємництва протистояти різноманітним подразникам. Тому, існує проблема в забезпеченні стабільності економічного розвитку підприємства в умовах негативного впливу зовнішнього середовища, вміння швидко реагувати на загрози та використовувати можливості. А також визначати внутрішні резерви підвищення економічної стабільності.

Характеризуючи сутність економічної стабільності підприємства, варто спершу дослідити саму категорію стабільності. Термін «стабільність» (лат. *stabilis*) запозичений з природничих наук, де він означає стійкий стан, здатність до тривалого існування і збереження в часі [36, С. 130-135].

Досліджуючи економічний зміст поняття «стабільності підприємства», можна зробити висновок, що це – стабільне перевищення доходів над витратами за умов стабільного функціонування підприємства та чітко визначеного його розвитку.

Категорія економічної стабільності суб'єктів підприємницької

діяльності належить до низки недостатньо вивчених економічною наукою як в Україні так і на світовому рівні. Сьогодні між науковцями які займаються вивченням явища стабільності не існує єдиної науково обґрунтованої думки щодо особливостей та закономірностей стабілізаційних процесів.

Під економічною стабільністю суб'єкта підприємництва, в економічній літературі, часто розуміють комплекс властивостей виробничої, інноваційної, організаційної, фінансово-кредитної діяльності з врахуванням їх взаємовпливу та взаємодії, а також здатність виробленої продукції та її новаторські властивості, науково-технічний розвиток матеріально-технічної бази, стабільність усього спектру ресурсного забезпечення, розвинутість кадрового та інтелектуального потенціалу наявність інноваційного менеджменту [37].

З позицій теорії максимізації прибутку прихильниками якої були А. Сміт, А. Маршалл, Д. Кейнс та інші відомі економісти стійкий економічний стан суб'єкта господарювання визначався як такий стан, при якому даний суб'єкт здатний підтримувати прибуток на заданому рівні [31].

В економічній літературі також немає загальноприйнятої класифікації економічної стійкості підприємства. Так, Іванов В.Д. виділяє зовнішню та внутрішню складову економічної стійкості підприємств; Копчак Ю. С. – виробничу та фінансово-економічну складову; Білик М. Д. розглядає більш детально складові економічної стабільності, а саме: виробничу, ресурсну, фінансову, ринкову, соціальну та екологічну. В Додатку А наведені різні підходи науковців щодо визначення економічної стійкості підприємств та складових її формування.

На наш погляд, економічною стабільністю підприємства є здатність підприємства в умовах впливу мінливого зовнішнього середовища, адаптуватись до нього та ефективно здійснювати свою діяльність, підтримувати заданий рівень конкурентоспроможності та результативності у довготерміновій перспективі з економічною вигодою та фінансовою незалежністю для підприємства.

На основі теоретичного узагальнення наукових підходів запропонована схема класифікації економічної стабільності підприємств (рис. 1.1).

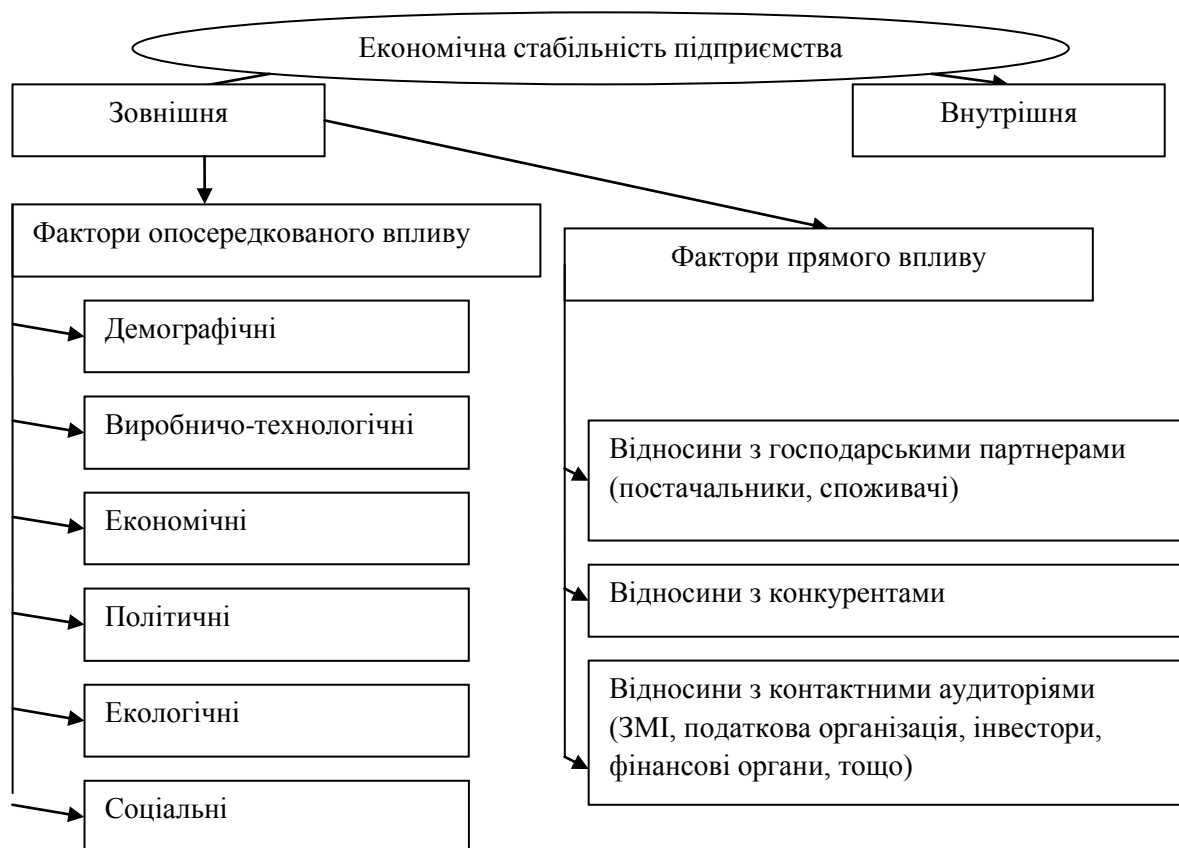

Рис. 1.1 Зовнішні фактори впливу на економічну стабільність підприємства

Зовнішня економічна стійкість – здатність підприємства адаптуватися до впливу екологічних, економічних, політичних, соціальних, демографічних і виробничо-технологічних факторів зовнішнього середовища.

Зовнішні умови характеризуються тим, що діють взаємопов'язано між собою, та підприємство не в змозі змінити фактори опосередкованого впливу, але враховувати їх дію обов'язково. Рівень зовнішньої економічної стійкості залежить від обраної підприємством позиції на зовнішньому ринку: реанімація втраченої стійкості може вирішуватися за рахунок кредитів і позик; збереження досягнутого рівня, через пристосування до існуючих

умов; підвищення рівня стійкості (активна позиція з розвитку наявних ресурсів). Зовнішня стійкість обумовлена стабільністю економічного середовища, в рамках якого діє підприємство, досягається відповідною системою управління в масштабах всієї країни, тобто управлінням ззовні, на яке підприємство має досить обмежені права впливу.

Опосередковані фактори – впливають на зміну ризику впливу зовнішніх факторів на стабільність підприємства.

Фактори прямого впливу – здійснюють безпосередній вплив на рівень економічної стабільності підприємства.

Структура та складові внутрішньої економічної стабільності підприємства наведені на рисунку 1.2.

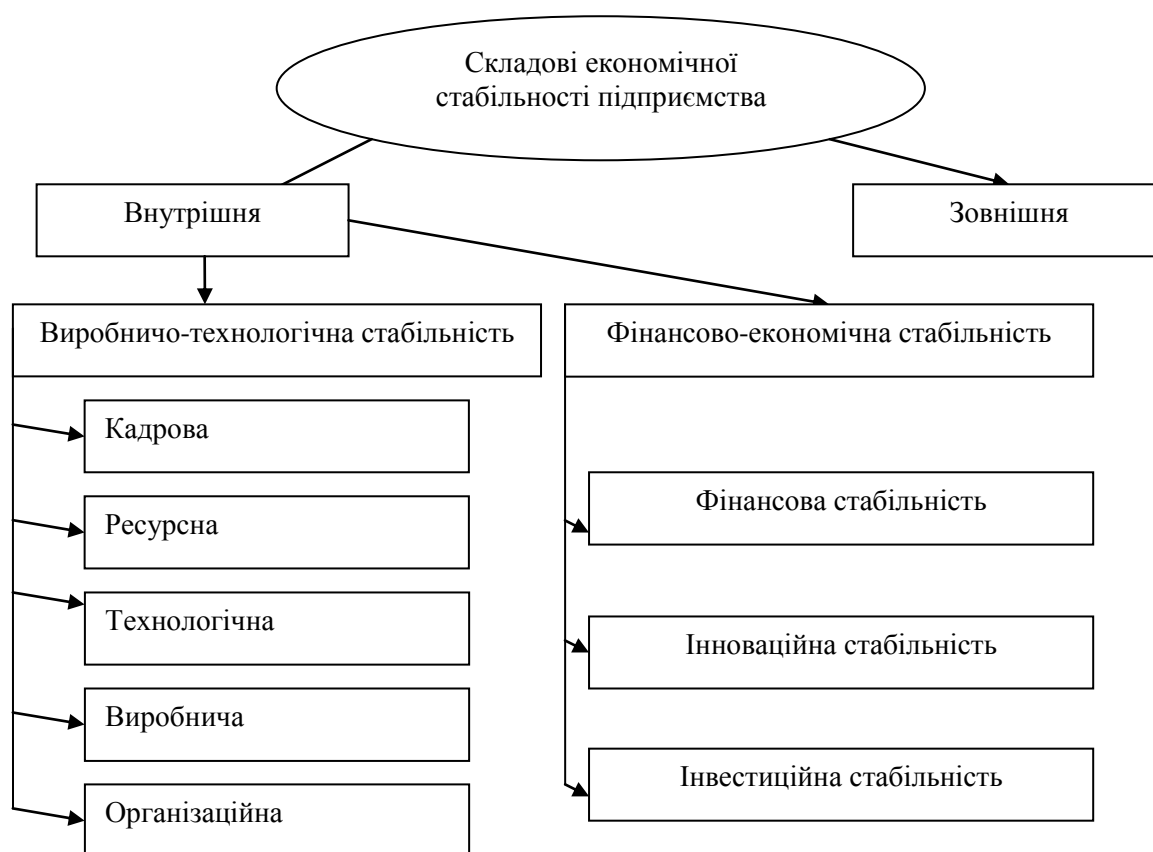

Рис. 1.2 Складові економічної стабільності підприємств

Внутрішня стабільність суб'єкта підприємництва – це такий стан

матеріально-речової та вартісної структури виробництва і реалізації продукції, організації роботи, фінансового обігу, інноваційної діяльності та їх динаміки, яка забезпечує стабільно високий результат його функціонування.

Внутрішня стійкість являє собою такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного та вчасного реагування на зміни внутрішнього середовища господарювання та контролювання і управління цих змін.

Виробничо-технологічна стійкість характеризується стабільним ростом виробництва та удосконаленням техніки та технологій. Кадрова стабільність відображає чисельність, плинність персоналу та продуктивність праці, який обслуговує виробничий процес. Ресурсна стабільність відображає стан та якість основних засобів на підприємстві, вчасність та достатність надходжень матеріального та ресурсного забезпечення виробничого процесу.

Технологічна стабільність підприємства характеризується відповідністю до сучасних потреб вдосконалення необоротних активів підприємства.

Під виробничою стабільністю мається на увазі ритмічний, вчасний виробничий процес на підприємстві. Організаційна стабільність характеризується ефективно функціонуючою структурою управління підприємством, та інформаційною системою.

Фінансово-економічна стабільність – сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження здатності підприємства до грошово-розрахункових операцій, за контрольованої фінансової рівноваги та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання за умови отримання економічної та комерційної вигоди при цьому [35].

Запорукою виживання підприємств в умовах кризи та основою їх фінансово стійкого стану є фінансова стабільність.

Незважаючи на значний вклад науковців, залишаються невирішеними деякі проблемні аспекти, а саме: на сьогодні не існує чіткої межі між

поняттями «фінансова стабільність» і «фінансова стійкість», та їх конкретизація.

Як економічна категорія, фінансова стабільність – це здатність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості і зберігати цей стан в перспективі до стійкого економічного зростання, за умови ефективної стратегії управління фінансами та в цілому підприємством [22].

Характеристики фінансової стійкості як комплексного, багатofакторного поняття, наведені на схемі (рис. 1.3).

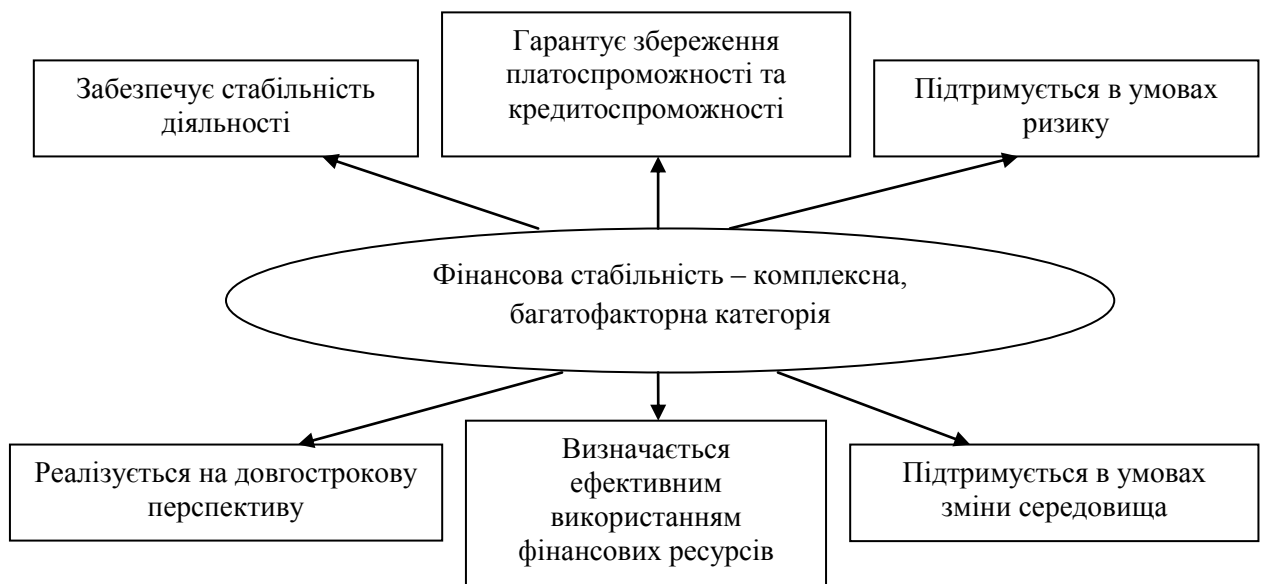

Рис.1.3 Основні ознаки фінансової стійкості підприємства

Фінансова стабільність відображає стабільне перевищення доходів над витратами, стан ресурсів, який забезпечує їх ефективне використання в процесі виробництва і реалізації, а також сприяє розширенню та оновленню.

Фінансова стабільність являє собою складову економічної стабільності підприємства та характеризує здатність суб'єкта господарювання: функціонувати і розвиватися; зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у нестійкому зовнішньому і внутрішньому середовищі, що гарантує його

платоспроможність та інвестиційну привабливість.

Найбільш вдалим варіантом структури фінансової стабільності, на нашу думку, є структура, запропонована В.М. Опаріним. Автор, досліджуючи найважливіші елементи фінансового потенціалу стабільності підприємств, говорить, що з одного боку, – це економічний процес, а з другого – економічна категорія [57].

На основі теоретичного узагальнення, згруповано основні структурні складові фінансової стабільності (рис. 1.4).

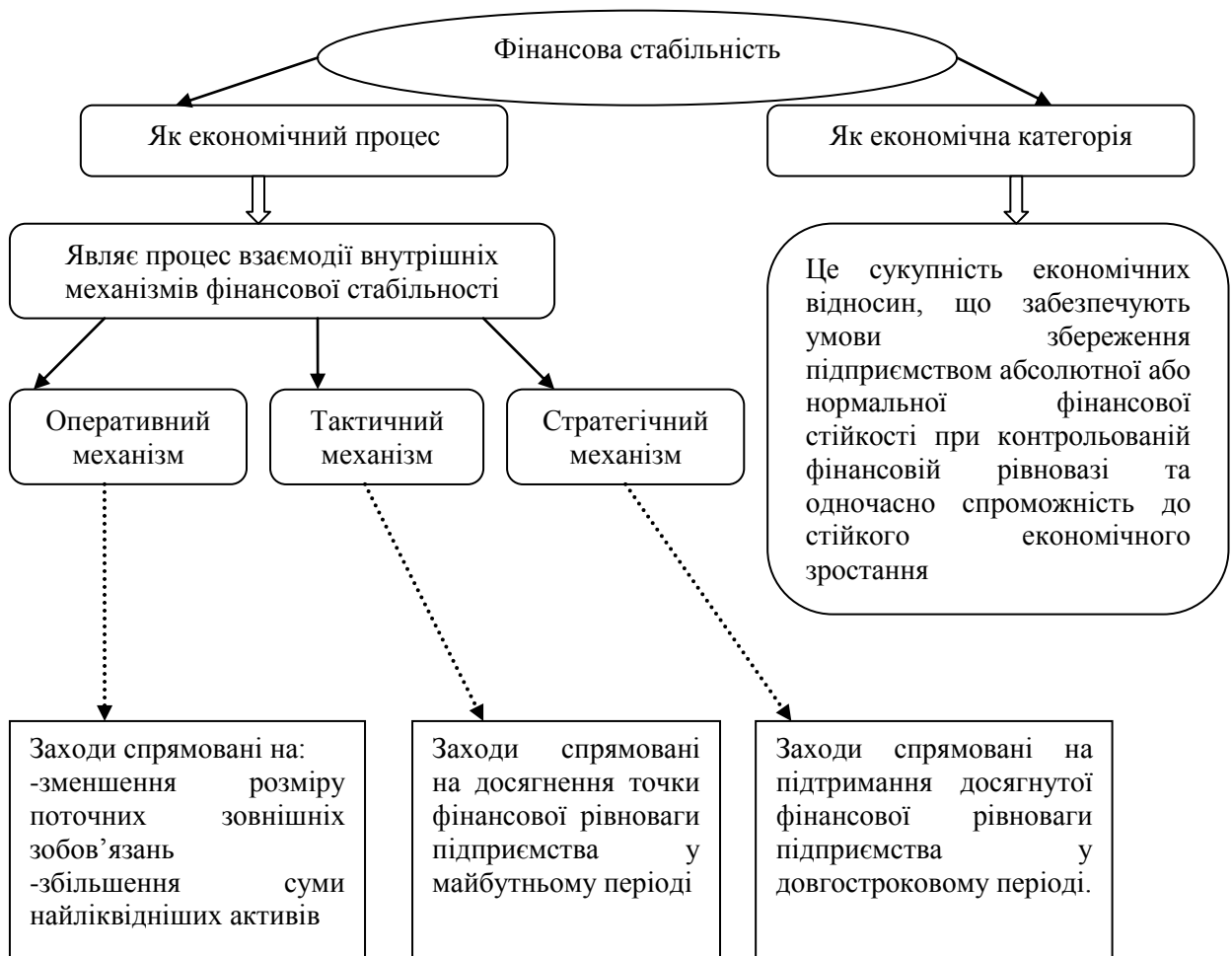

Рис. 1.4 Структура фінансової стабільності [6]

Отже, як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової

стабільності підприємства – оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання [1].

Більшість авторів у своїх працях наголошують, що фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів, інвесторів та характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Фінансова стійкість підприємства найвищою є тоді, коли воно здатне розвиватися переважно за рахунок власних джерел фінансування.

Отже, фінансово стійке підприємство має переваги над іншими суб'єктами господарювання в отриманні кредитних ресурсів, інвестиційних коштів, підборі постачальників сировини, персоналу тощо. Таке підприємство повинно мати достатньо фінансових ресурсів, структура яких є досить гнучкою. Однією з характеристик стабільного фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого підприємство здійснює свою діяльність, так залежить і від результатів його функціонування, його активного і ефективного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування поняття «фінансова стійкість»

Автор	Визначення поняття «фінансова стійкість»
1	2
М.С.Абрютіна, А. В. Грачов [1]	Надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів
В. В. Бочаров, В.С. Марцин [43]	Такий стан фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, який забезпечує розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності за умови мінімального рівня підприємницького ризику
Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко М. А. Болюх [47]	Фінансовий стан підприємства, що характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності

Продовження табл. 1.1

1	2
Л.А.Лахтіонова [40]	Такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення
Г.М. Лиференко [41]	Такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні плато- і кредитоспроможності в умовах певного рівня ризику
Г. В. Савицька [51]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість в умовах допустимого рівня ризику
М. Я. Коробов [32]	Фінансовий стан підприємства, що характеризується ефективним формуванням, розміщенням та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності

Серед різноманіття визначень фінансово стійкості, запропонованих ученими, можна виділити як розбіжності у тлумаченні сутності даного поняття, так і спільні риси. Деякі автори, зокрема В. В. Бочаров, Л. А. Лахтіонова, Г. М. Лиференко, Г. Г. Старостенко та Н. В. Мірко, розуміють фінансову стійкість як певний стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, що забезпечує його ефективний розвиток. При цьому Г. Г. Старостенко та Н. В. Мірко розрізняють внутрішню, загальну та фінансову стійкість. На їх думку, фінансова стійкість досягається при стабільному перевищенні доходів над витратами, вільному маневруванні грошовими коштами та стійкому економічному зростанні. М. С. Абрютіна та А. В. Грачов поняття «фінансова стійкість» ототожнюють з поняттям «платоспроможність підприємства». М. Я. Коробов вказує на те, що фінансова стійкість підприємства формується, з одного боку, під впливом рентабельності його діяльності, а з іншого боку – під впливом забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами. У науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як сталість (незмінність, постійність) та стабільність (забезпечення сталості). Кібернетичний підхід трактує стійкість як збереження незмінності деяких

інваріант системи у процесі змін її стану. Економіко-математичний підхід до визначення стійкості характеризується твердженням про умови, які забезпечують системі стан рівноваги або утримання її характерних ознак на відповідному рівні.

Тобто основними концептуальними складовими визначення поняття «стійкість» є процесуальна та результативна. Як результат стійкість означає здатність вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних факторів. Як процес, стійкість є наслідком взаємозв'язку взаємодіючих операцій системи, метою яких є генерація факторів рівноваги і створення фундаменту для подальшого розвитку. Стійкість підприємства як економічна категорія, охоплює сукупність факторів, що забезпечують підприємству стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління діяльністю [52].

Іншою важливою характеристикою стабільного фінансового стану є платоспроможність підприємства. Існують різноманітні наукові підходи до визначення поняття «платоспроможності» (табл. 1.2).

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують поточні. Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів з оплати товарів, сплати платежів у бюджет, тощо у зв'язку з перевищенням зобов'язань над вартістю майна та інших активів характеризує його неплатоспроможність. В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості, несприятливого податкового законодавства, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства з метою забезпечення його постійної платоспроможності є особливо актуальною.

Неплатоспроможність підприємства можна визначити і за відсутністю грошей на рахунках в банках, наявністю прострочених кредитів, позик, тривале порушення термінів виплати заробітної плати тощо, наявністю

простроченої кредиторської заборгованості постачальників тощо [42].

Таблиця 1.2

Наукові підходи до визначення поняття «платоспроможність»

Автор	Визначення	Зауваження
1	2	3
М. Н. Крейніна [52]	Платоспроможність – це наявність у підприємства засобів, достатніх для сплати боргів по всім короткостроковим зобов'язанням і одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції.	не враховується поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
В. Г. Артеменко, В. І. Іващенко, М. А. Болюх [13]	Визначають платоспроможність як здатність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що витікають з виробничих, торговельних, кредитних та інших операцій грошового характеру.	істотний недолік – змішування понять платоспроможності та її показників
Л. А. Костирко [2]	Платоспроможність – це готовність підприємства проводити свої першочергові платежі за рахунок поточних надходжень коштів	недоліком цих трьох визначень є суворя прив'язка до грошових коштів, бо підприємство може розрахуватися по своїм боргам і іншим товаром тобто бартером
Л. А. Лахтіонова [40]	Платоспроможність – це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання.	
В. В. Ковальов, О. Н. Волков [54]	Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства грошових коштів або їх еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, що вимагає негайного погашення.	
А. Д. Шеремет [13]	Платоспроможність – це здатність покрити усі зобов'язання підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами	не враховує необхідність діяльності підприємства, тобто відтворювального процесу
М. М. Рейкіна, І. І. Мазурова, М. С. Абрютіна [1]	Підприємство є платоспроможним тоді, коли має у своєму розпорядженні таку суму грошових ресурсів, щоб воно могло у будь-який момент розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.	підприємству недостатньо лише такого розміру грошових ресурсів, щоб погасити короткострокові зобов'язання, так, як у значній частині підприємств існує велика кількість довгострокових зобов'язань, які потрібно буде також з часом покрити

Продовження табл. 1.2

1	2	3
З У «Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом» [16]	Платоспроможність - це наявність у підприємства коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)	дане визначення є найбільш точним з усіх вище зазначених, але в ньому не має розподілу кредиторської заборгованості на короткострокову (поточну) та довгострокову

Платоспроможність характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом року. Підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують поточні. Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів з оплати товарів, сплати платежів у бюджет, позабюджетні фонди тощо у зв'язку з перевищенням зобов'язань над вартістю майна та інших активів характеризує його неплатоспроможність, або неспроможність. В умовах кризи неплатежів, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості вітчизняних суб'єктів господарювання, несприятливого податкового законодавства, проблема ефективного і збалансованого управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємства з метою забезпечення його постійної платоспроможності є особливо актуальною. Неплатоспроможність підприємства можна визначити і за відсутністю грошей на рахунках в банках, наявністю прострочених кредитів, позик, тривале порушення термінів виплати заробітної плати тощо, наявністю простроченої кредиторської заборгованості постачальників тощо [15]. Показник платоспроможності характеризує спроможність підприємства виконувати зовнішні (поточні і довгострокові) зобов'язання, використовуючи свої активи. Рівень платоспроможності вимірює фінансовий ризик, тобто ймовірність банкрутства. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують зовнішні зобов'язання, причому чим більше це перевищення, тим вища

платоспроможність як поточна так і перспективна (Додаток А).

Отже, за ринкових умов господарювання фінансова складова – фінансова стійкість та платоспроможність є вирішальною, оскільки фінанси є рушійною силою будь-якої економічної системи. Саме за рахунок фінансової складової економічної стабільності, підприємство може вкладати кошти у розробку нових товарів та послуг, освоювати нові ринки, розвивати нові напрями діяльності будучи фінансово незалежним.

1.2 Методичні аспекти аналізу і оцінки фінансової стійкості та платоспроможності

В процесі функціонування кожне підприємство має зберегти не лише стійкість свого становища, але й збалансувати внутрішні можливості із впливом зовнішнього середовища для досягнення стану нової якості, що дасть змогу розвиватися. Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Зміст і завдання аналізу фінансової стійкості підприємств впливають насамперед із функцій, які він виконує. З урахуванням підходів до аналізу господарської діяльності можна запропонувати і визначити декілька функцій фінансової стійкості (Додаток Б). Існують певні принципи (вимоги), які повинні обов'язково виконуватися у процесі організації, проведення і практичного використання результатів при проведенні аналізу фінансової стійкості підприємств. Принципи проведення аналізу фінансової стійкості підприємств наведені в Додатку В. Проведення аналізу фінансової стійкості підприємств на основі вказаних принципів може істотно збільшити ефективність і позитивні результати їх діяльності.

Класифікація аналізу фінансової стійкості зображено на рисунку 1.5.

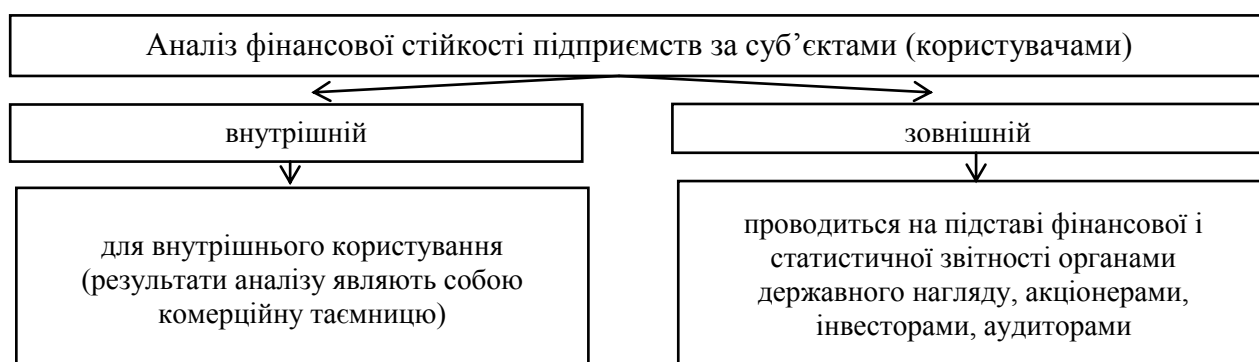

Рис. 1.5 Класифікація аналізу фінансової стійкості підприємств за суб'єктами (користувачами)

Основними джерелами інформації для аналізу фінансової стійкості і фінансового стану в цілому є фінансова звітність, яка являє собою сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою надання користувачам узагальненої інформації про фінансове становище підприємства для прийняття ними визначених ділових рішень (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Інформаційні потреби основних користувачів фінансової звітності

Користувачі звітності	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами; Участь у капіталі підприємства; Оцінка якості управління; Визначення суми дивідендів.
Керівництво підприємства	Регулювання діяльності підприємства
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язань підприємства; Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання
Працівники підприємств	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; Забезпечення зобов'язань підприємства перед працівниками
Органи державного управління	Формування макроекономічних показників

Однією з характеристик стабільного фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Тому, важливого значення набуває об'єктивний аналіз фінансової стійкості, який в залежності від спектра досліджуваних питань можна підрозділити на два види:

- повний, коли вивчаються всі аспекти діяльності підприємства, тобто зовнішні і внутрішні його зв'язки;
- тематичний, коли розглядається тільки вузьке коло питань, що дає змогу виявити можливості поліпшення окремих напрямів діяльності підприємства [4].

Розрізняють окремі види аналізу фінансової стійкості (Додаток Д).

Основні завдання, які комплексно розв'язуються у процесі оцінки фінансової стійкості підприємства зображено на рисунку 1.6.

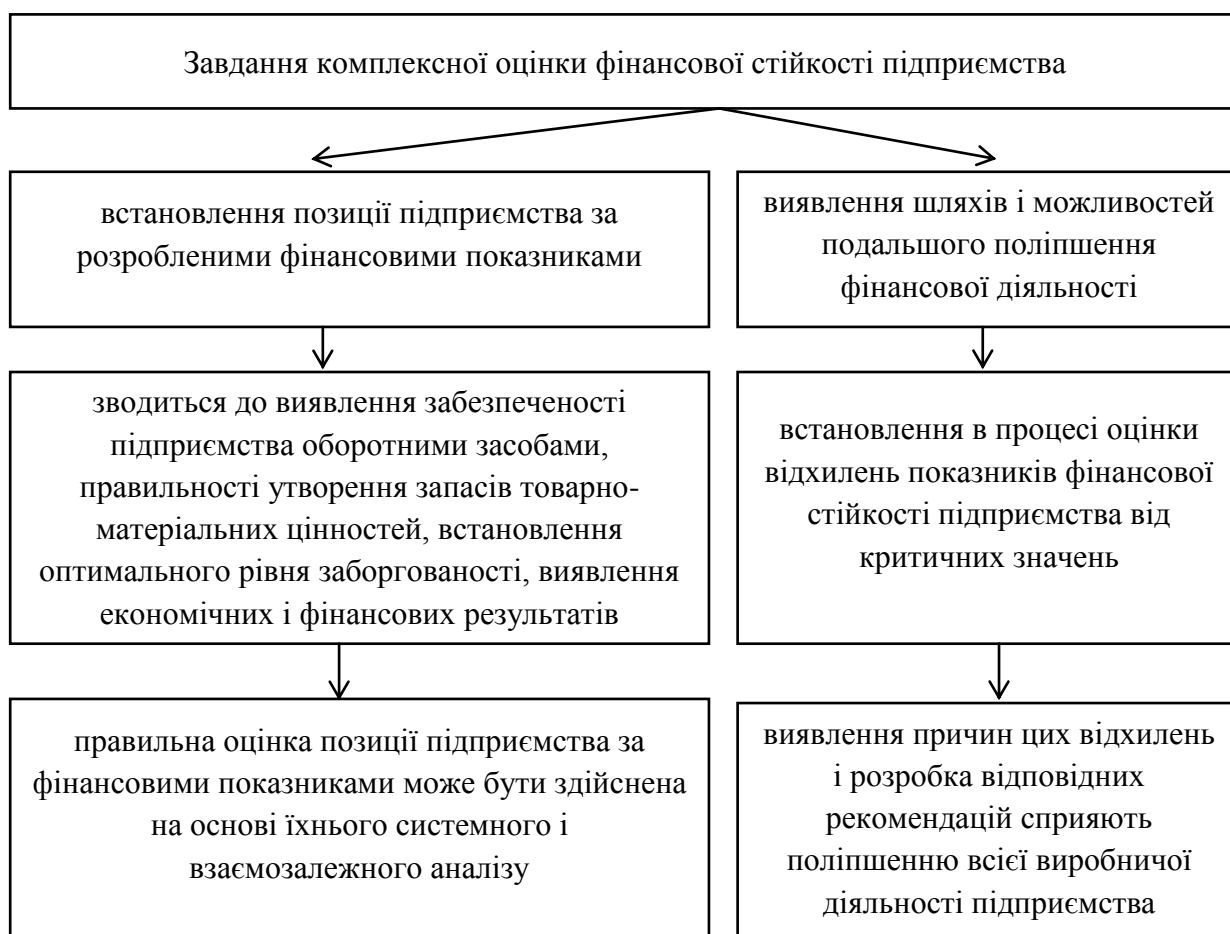

Рис. 1.6 Завдання комплексного аналізу фінансової стійкості

Дослідження фінансової стійкості дозволяє оцінити можливості забезпечувати безперервний процес фінансово-господарської діяльності та ступінь покриття коштів, вкладених у активи. У процесі аналізу фінансової стійкості слід використовувати таку методику, яка найбільшою мірою сприятиме його ефективності. В аналізі фінансової стійкості методика являє собою сукупність аналітичних способів і правил дослідження діяльності підприємства, спрямованих на вивчення різних об'єктів аналізу, які допомагають одержати найбільш повну оцінку фінансової стійкості і прибутковості підприємства [7].

Оцінка фінансової стійкості здійснюється на основі абсолютних показників, що дозволяють визначити ступінь забезпеченості запасів джерелами фінансування, та відносних показників, що характеризуються рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (рис. 1.7).

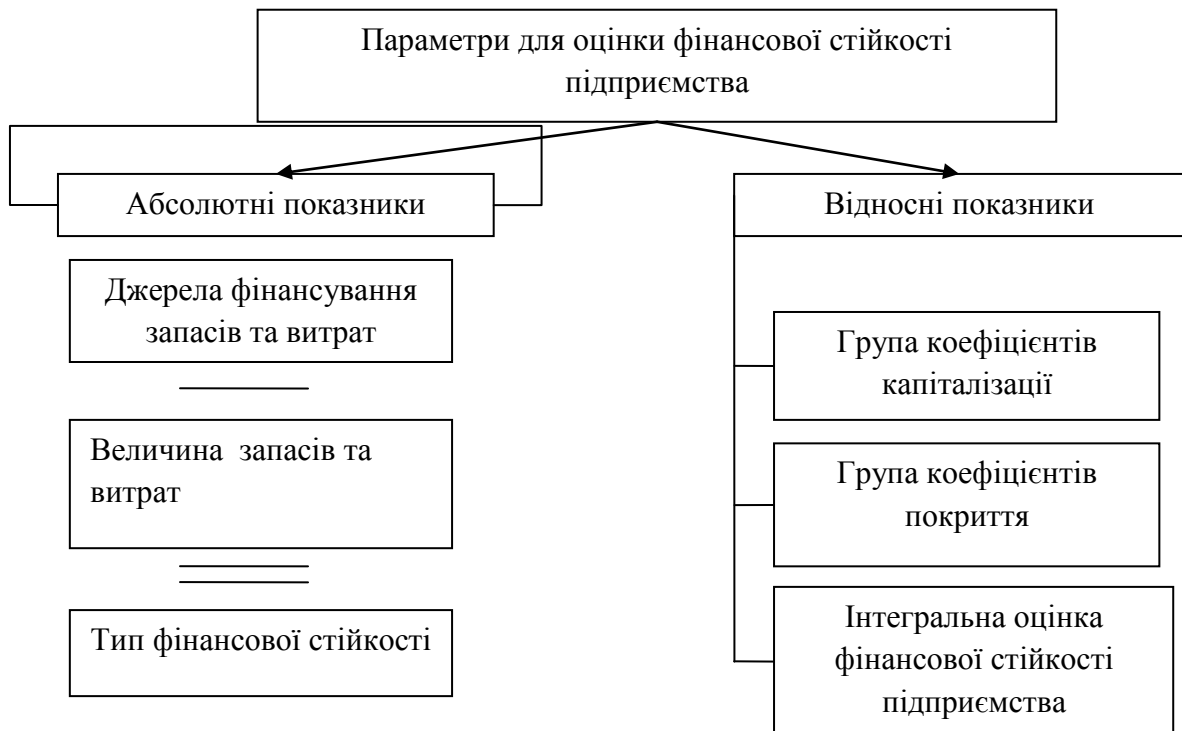

Рис.1.7 Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат:

– наявність власних оборотних коштів (ВОК) – визначається як різниця між капіталом і резервами та необоротними активами. Цей показник характеризує чистий оборотний капітал. Його збільшення порівняно з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства. У формалізованому вигляді наявність оборотних коштів можна записати (формула 1.1):

$$ВОК = KiP - ПА = П1 - А1 \quad (1.1)$$

де KiP - сума капіталу і резервів;

$ПА$ - позаобігові активи;

$П1$ - перший розділ пасиву балансу;

$А1$ - перший розділ активу балансу.

– наявність власних і довгострокових залучених джерел формування запасів (ВД) – визначається шляхом збільшення значення попереднього показника на суму довгострокових пасивів (формула 1.2):

$$ВД = ВОК + ДП = П1 + П3 - А1 \quad (1.2)$$

де $ДП$ - довгострокові зобов'язання;

$П3$ - третій розділ пасиву балансу.

– загальний розмір джерел (ЗВ) визначається шляхом збільшення попереднього показника на суму короткострокових позичкових коштів (формула 1.3):

$$ЗВ = ВД + КПК \quad (1.3)$$

де КПК - короткострокові позикові кошти.

Цим трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування:

– надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ВОК) (формула 1.4):

$$ВОК = ВОК - З \quad (1.4)$$

де З - запаси.

– надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових джерел формування запасів (ВД) (формула 1.5):

$$ВД = ВД - З \quad (1.5)$$

– надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів (ЗВ) (формула 1.6):

$$ЗВ = ЗВ - З \quad (1.6)$$

Виокремлення трьох показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації на підприємствах за ступенем їх стійкості [20].

Відповідно до показника забезпечення запасів і витрат власними та позиковими коштами можна назвати такі типи фінансової стійкості:

– абсолютна стійкість фінансового стану $S = (1;1;1)$ – для забезпечення запасів достатньо оборотних коштів, платоспроможність підприємства гарантована. Більше того, її навряд чи можна розглядати як ідеальну, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності. В нинішніх умовах розвитку економіки України зустрічається доволі рідко, задається умовою (формула 1.7):

$$Z < BOK + K \quad (1.7)$$

де K – кредити банківських установ, а також кредиторська заборгованість за товари.

– нормальна стійкість фінансового стану підприємства $S = (0;1;1)$ – для забезпечення запасів крім власних оборотних коштів залучаються довгострокові кредити та позики. Гарантія платоспроможності підприємства, відповідає наступній умові (формула 1.8):

$$Z = BOK + K \quad (1.8)$$

– нестійкий фінансовий стан $S = (0; 0;1)$ – для забезпечення запасів крім власних оборотних коштів та довгострокових кредитів та позик залучаються короткострокові кредити та позики. Характеризується порушеною платоспроможністю, при якій зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення ВОК (формула 1.9):

$$Z = BOK + K + ДПНФ \quad (1.9)$$

де ДПНФ - джерела, що послаблюють фінансову напруженість.

Відсутність фінансової стійкості вважається припустимою, якщо виконуються такі умови:

– виробничі запаси (ВЗ) і готова продукція (ГП) дорівнюють сумі короткострокових кредитів і позикових коштів (ККПК), що беруть участь у формуванні запасів, або перевищують її (формула 1.10):

$$BZ + GP > KKPK \quad (1.10)$$

– незавершене виробництво (НВ) і витрати майбутніх періодів (ВМП) дорівнюють величині власного оборотного капіталу або менші від неї (формула 1.11):

$$NB + BMP < BOK \quad (1.11)$$

У цій ситуації існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

– кризовий фінансовий стан $S = (0; 0; 0)$ - для забезпечення запасів не вистачає «нормальних» джерел їх формування. Підприємство знаходиться на межі банкрутства, тому що грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик (формула 1.12):

$$Z > BOK + K \quad (1.12)$$

Ці показниками фінансової стійкості характеризують ступінь забезпеченості запасів і витрат джерелами їхнього формування [23].

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосування відносних дозволяє більш детально її оцінити. Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в

обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним. Єдиного загально визнаного підходу використання інформації для кількісного визначення фінансової стійкості та її оцінки немає. Виділяють два основних підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу. За першого підходу при оцінці фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу. За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів. За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучено кошти, а й куди їх вкладено, яка структура вкладень. Більш повним і з економічного погляду більш виправданим є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства слід здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображують взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень [24].

Усі відносні показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства можна умовно об'єднати в декілька груп.

Перша група – це показники структури капіталу, які характеризують фінансову незалежність від зовнішніх позикових коштів, а саме:

– коефіцієнт фінансової незалежності (коефіцієнт автономії) – одна з найважливіших характеристик стійкості фінансового стану підприємства, його незалежності від позикових джерел. Показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії – більше 0,5. Ця величина

показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними коштами. Збільшення коефіцієнта автономії свідчить про зростання фінансової незалежності, підвищення гарантій погашення підприємством своїх зобов'язань. Отже, чим вище значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства;

- коефіцієнт фінансової стійкості (Кф.с.) показує питому вагу в загальній вартості майна всіх джерел коштів, які підприємство може використати без втрат для кредиторів;

- коефіцієнт фінансової залежності (Кф.з.) – характеризує залежність діяльності підприємства від позикового капіталу і розраховується як відношення позикового капіталу до загального;

- коефіцієнт фінансового ризику (фінансування) – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник свідчить про фінансову незалежність підприємства від залучення позикових коштів, показує скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. Оптимальне значення цього коефіцієнту знаходиться в межах від 0,3 до 0,5, критичне значення – 1, хоча деякі економісти вважають, що при високих показниках оборотності оборотних коштів воно може перевищувати одиницю без істотних наслідків для ринкової стійкості.

Друга група – це показники, що характеризують стан оборотних коштів підприємства:

- коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу (Км.в.к.), що розраховується як відношення власного оборотного капіталу до загальної суми власного капіталу. Рекомендоване значення коефіцієнта становить 0,5, проте його розмір в значній мірі залежить від специфіки галузі та виробництва. Так у фондомістких виробництвах він буде нижчим, аніж у матеріаломістких, оскільки в таких виробництвах знана частка інвестується в основні засоби;

- коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами (Кз.в.к.). Рівень цього коефіцієнта оцінюється залежно від того, в якому стані

матеріальні запаси. Якщо підприємство має запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів, які значною мірою перевищують нормальні потреби виробництва, то власний оборотний капітал не може покрити їх повністю. У цьому разі коефіцієнт буде менший від одиниці. Якщо ж підприємство відчуває нестачу виробничих запасів для здійснення нормального виробничого процесу, коефіцієнт буде вищий за одиницю [26].

Окрему групу показників, які також характеризують фінансову стійкість підприємства, становлять:

- коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (Кеф. ф.р.) – це відношення валового прибутку підприємства до валюти балансу. Він дає можливість визначити, за який період часу прибуток, отриманий підприємством, може компенсувати вартість майна.

- коефіцієнт ефективності власного капіталу (Ке.в.к.), становить інтерес для власників підприємств, оскільки дає узагальнюючу оцінку ефективності вкладень коштів у дане підприємство. Наведені вище показники дозволяють з певним ступенем об'єктивності оцінити фінансовий стан підприємства. При цьому фінансовий стан вважається незадовільним, якщо значення коефіцієнтів нижче або вище нормативних (рекомендованих) значень (в залежності від показника) [27].

Одним із способів оцінки фінансової стійкості є інтегральний підхід, який дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли господарські зв'язки підприємства, що існували раніше, порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавленими у достатній фінансовій стійкості.

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Склад, суть та алгоритм розрахунку кожного показника фінансової стійкості при використанні інтегрального підходу наведені в Додатку Ж.

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих

вище, у процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття. Фінансова стійкість - це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня плато-та кредитоспроможності [28].

У зв'язку з цим вважаємо цікавим дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів:

- з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства (Фс), що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу;
- підходу, в основні якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий і кризовий фінансовий стан підприємства).

За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості [28].

Наступним етапом оцінки стійкості фінансового стану підприємства є аналіз платоспроможності. Інформаційною базою для аналізу платоспроможності підприємства є баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, а також бухгалтерська інформація за поточними розрахунками [30].

Основні показники, що використовують для характеристики платоспроможності умовно можна згрупувати: на показники статичної та динамічної платоспроможності; на показники поточної та перспективної платоспроможності; на показники основні та допоміжні (рис.1.8). Безперечно, крім використання коефіцієнтного аналізу для оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства проводять аналіз ліквідності балансу, групуючи активи і пасиви в чотири групи за ступенем ліквідності.

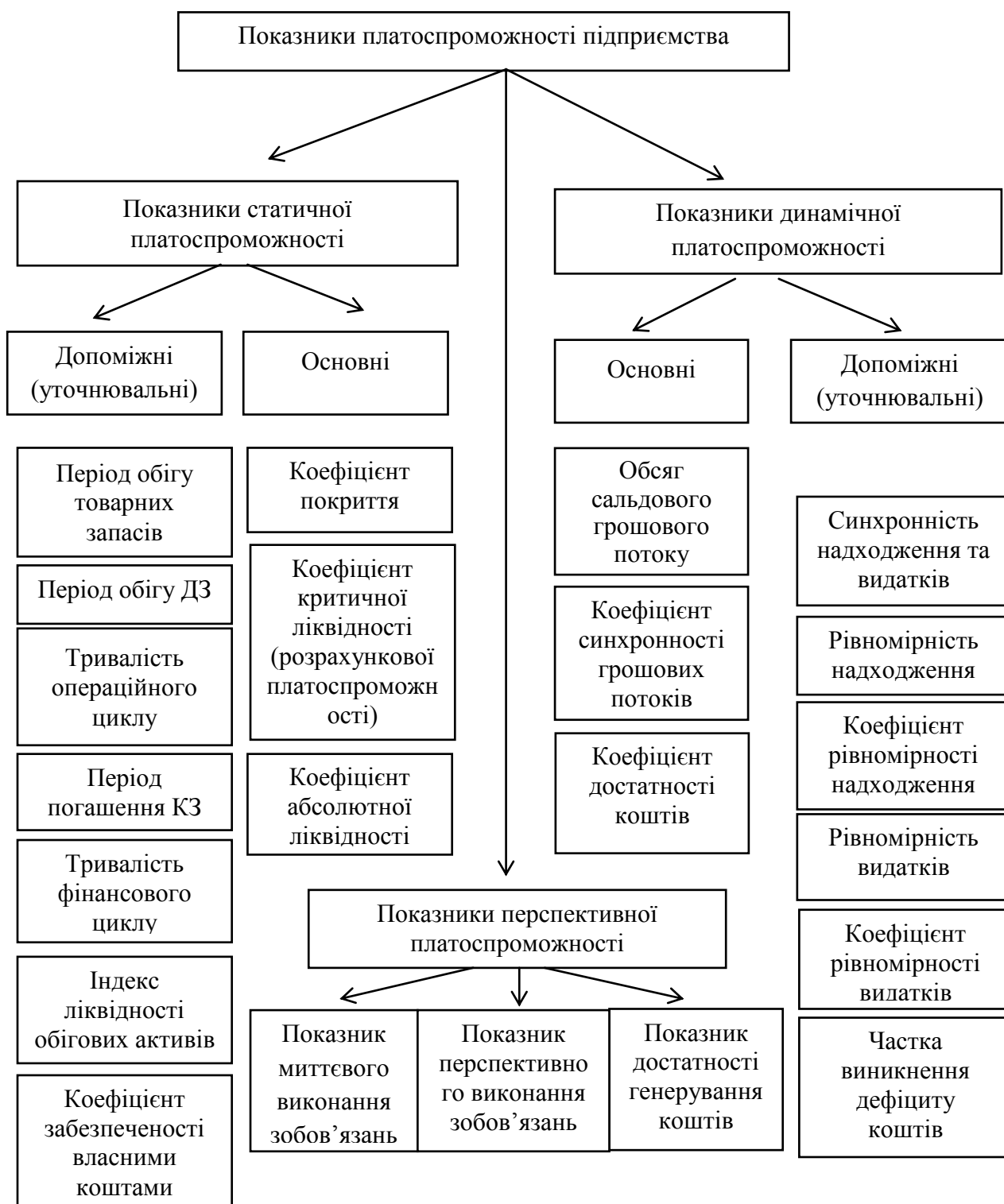

Рис. 1.8 Система показників для оцінки платоспроможності

Показники ліквідності дають можливість оцінити рівень платоспроможності підприємства на певний момент часу, а також у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. З цією метою застосовують систему

коефіцієнтів ліквідності, що розрізняються між собою розміром активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань. Методику розрахунку основних показників платоспроможності (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Методика розрахунку основних показників платоспроможності

Назва показника	Позначення	Розрахункова формула	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{a.l}$	$(ГК+ПФІ)/КЗ$	0,25-0,3
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{к.л}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ)/КЗ$	Не менше 1
Коефіцієнт покриття	$K_{п}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ+ТМЦ)/КЗ$	2-2,5
Коефіцієнт чистої виручки	$K_{ч.в}$	$(З_{м\pm}ЧП)/РП$	-
Коефіцієнт чистих активів	$K_{ч.а}$	$(ВОК-НЗ-БДЗ)/ОК$	-

Позначення: НЗ – неліквідні запаси; БДЗ – безнадійна дебіторська заборгованість; ОК – оборотний капітал; ГК – грошові кошти; ПФІ – поточні фінансові інвестиції; КЗ – короткострокова заборгованість; ДЗ – дебіторська заборгованість; ТМЦ – товарно-матеріальні цінності; З_м – сума зносу; ЧП – чистий прибуток; РП – обсяг реалізованої продукції [38].

Для обчислення цих показників використовують спільний знаменник – короткострокові зобов'язання. Поточну платоспроможність слід оцінювати як сукупну величину короткострокових кредитів, позик, не погашених в строк, короткотермінових фінансових вкладень до короткотермінових зобов'язань. Теоретичне значення цього коефіцієнта становить приблизно 0,2-0,25. Особливий інтерес цей показник має для банків, які саме і кредитують підприємства та постачальників матеріальних ресурсів. Головною метою застосування цього показника є визначення можливостей погашення поточних зобов'язань та визначення резерву ліквідних активів для погашення зобов'язань в разі незбалансованості його грошових потоків. Проміжний коефіцієнт покриття визначається як частка від поділу суми

коштів, короткотермінових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості на короткострокові зобов'язання. Теоретичне значення цього коефіцієнта знаходиться на рівні 0,7-0,8. Цей показник має вагоме значення для власників акцій підприємства. Він передбачає визначення можливостей погашення поточних зобов'язань при найбільш критичному положенні підприємства, оскільки має на увазі уникнення впливу його запасів. Загальний коефіцієнт покриття обчислюють як відношення сукупної величини запасів та витрат (не враховуючи при цьому витрат майбутніх періодів) та коштів, короткотермінових фінансових вкладень, а також дебіторської заборгованості на короткострокові зобов'язання. Теоретично величина цього показника коливається в межах 2,0-2,5. При високому обігу коштів ця величина може бути і меншою, але обов'язково – вищою за одиницю. Коефіцієнт особливо важливе значення складає для власників облігацій підприємства. При оцінюванні платоспроможності підприємства також можна використати коефіцієнт чистої виручки, який визначається відношенням суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань до виручки від продажу продукції, товарів та послуг. Він відображає ступінь чистого прибутку та амортизаційних відрахувань на кожну одиницю одержаної від продажу чистої виручки. Розраховують ще й коефіцієнт швидкої ліквідності. Його обчислюють як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (тобто грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції і дебіторська заборгованість) до поточних зобов'язань підприємства. Цей показник показує платіжну можливість підприємства щодо сплати поточних зобов'язань при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

На підприємстві можливе виникнення ситуації, коли на певних етапах свого існування господарюючий суб'єкт виявиться або неплатоспроможним взагалі, або матиме серйозні проблеми із поточною платоспроможністю. Наслідком чого можуть бути як штрафні санкції з боку кредиторів підприємства, так і зниження рівня довіри контрагентів, що матиме негативні

наслідки для подальшої діяльності підприємства. Підприємство визнається неплатоспроможним у разі виявлення незадовільної структури балансу. Незадовільна структура балансу – це такий стан майна і зобов'язань боржника, коли за його майно не може бути забезпечене виконання зобов'язань перед кредиторами через недостатній рівень ліквідності майна [44]. Потенційними засобами для погашення боргів є грошові кошти, дебіторська заборгованість, яка за нормальним кругообігом коштів повинна перетворитись у готівку, наявні запаси товарно-матеріальних цінностей, які також можна реалізувати. В окремих випадках на погашення боргів можуть бути направлені необоротні активи після їх реалізації.

Таким чином варто зазначити, що оцінка фінансової стійкості не повинна вестись тільки по запропонованим методикам. Багато залежить від галузі, ринкової ситуації та репутації підприємства, тобто рівня не платежів, наявності порушення фінансової дисципліни.

1.3 Особливості стратегічного управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства

Формування стратегії розвитку підприємства дає змогу визначити вектор поведінки підприємства на ринку, враховуючи при цьому умови зовнішнього середовища та ймовірнісний характер їх зміни; оцінити конкурентоспроможність та стратегічні конкурентні переваги підприємства; сформулювати глобальну мету його діяльності та цілі, нею визначені; визначити ресурси, які необхідно залучити для досягнення поставлених цілей та забезпечити їх найбільш ефективне використання [50]. Стратегія підприємства повинна спрямовуватись на розподіл фінансових ресурсів, які надходять у його розпорядження або вже наявні з метою досягнення якомога вищих результатів фінансово-господарської діяльності та забезпечення

фінансової стійкості. Основними завданнями моделювання фінансових стратегій на мікроекономічному рівні є: обґрунтування прогнозу перспективних дій підприємства; вироблення конкретних рекомендацій для запобігання можливим помилкам і прорахункам при стратегічному плануванні, розробка політики управління фінансовою стійкістю.

Політика управління фінансовою стійкістю – це сукупність дій управлінського персоналу підприємства, яка полягає у забезпеченні стійкості фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі за рахунок високої частки власного капіталу у загальній сумі джерел фінансових ресурсів підприємства. Управління фінансовою стійкістю підприємства орієнтоване сьогодні переважно на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників фінансової стійкості, зниження її рівня. Тому на підприємстві має здійснюватися стратегічне управління фінансовою стійкістю. На нашу думку, процес стратегічного управління фінансовою стійкістю необхідно розглядати на основі економічних принципів, що адекватні умовам та особливостям на різних рівнях господарської діяльності. Враховуючи економічні можливості підприємств в умовах ринкового середовища, можна виділити принципи стратегічного управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання (Додаток И). З врахуванням сутності та принципів управління фінансовою стійкістю підприємств формуються його стратегічні цілі. Зокрема, стратегічні цілі управління фінансовою стійкістю належать більшою мірою до напрямку зміцнення становища підприємства в галузі, збереження і підвищення її довгострокових конкурентних позицій на ринку.

До основних цілей управління фінансовою стійкістю можна віднести:

- збалансування активів і пасивів (забезпечення достатності власного капіталу, гнучкої структури капіталу, організації руху капіталу);
- збалансованість доходів і витрат (забезпечення достатнього рівня рентабельності, зміна структури витратомісткості господарського процесу,

збільшення обсягу товарообороту);

– збалансованість грошових потоків (забезпечення платоспроможності та самофінансування, зниження дебіторської заборгованості, забезпеченість кредитоспроможності [11].

Доцільно відзначити, що у системі управління фінансовою стійкістю важливу роль відіграє визначення головної мети, адже саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень. Думки науковців з цього приводу мають в основі: підтримання фінансової рівноваги та забезпечення платоспроможності підприємства. Вважаємо, що головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Відповідно, забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням оптимальної та гнучкої структури капіталу, забезпеченням постійної платоспроможності та ліквідності, збалансуванням грошових потоків, забезпеченням кредитоспроможності, забезпеченням оптимальної структури активів та постійним стабільним перевищення доходів над витратами.

Стабільне фінансове становище позитивно впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження і витрачання грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу і найбільш ефективно його використання.

Отже, стійкий фінансовий стан є підсумком грамотного, умілого керування всім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства. Важливою умовою формування ефективної системи управління є результати аналізу. В процесі аналізу

доцільно враховувати фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства та класифікуються за наступним ознаками: за місцем виникнення (зовнішні, внутрішні); за важливістю результату (основні, другорядні); за структурою (прості, складні); за часом дії (постійні, тимчасові) [17]. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня значущості (рис.1.9).

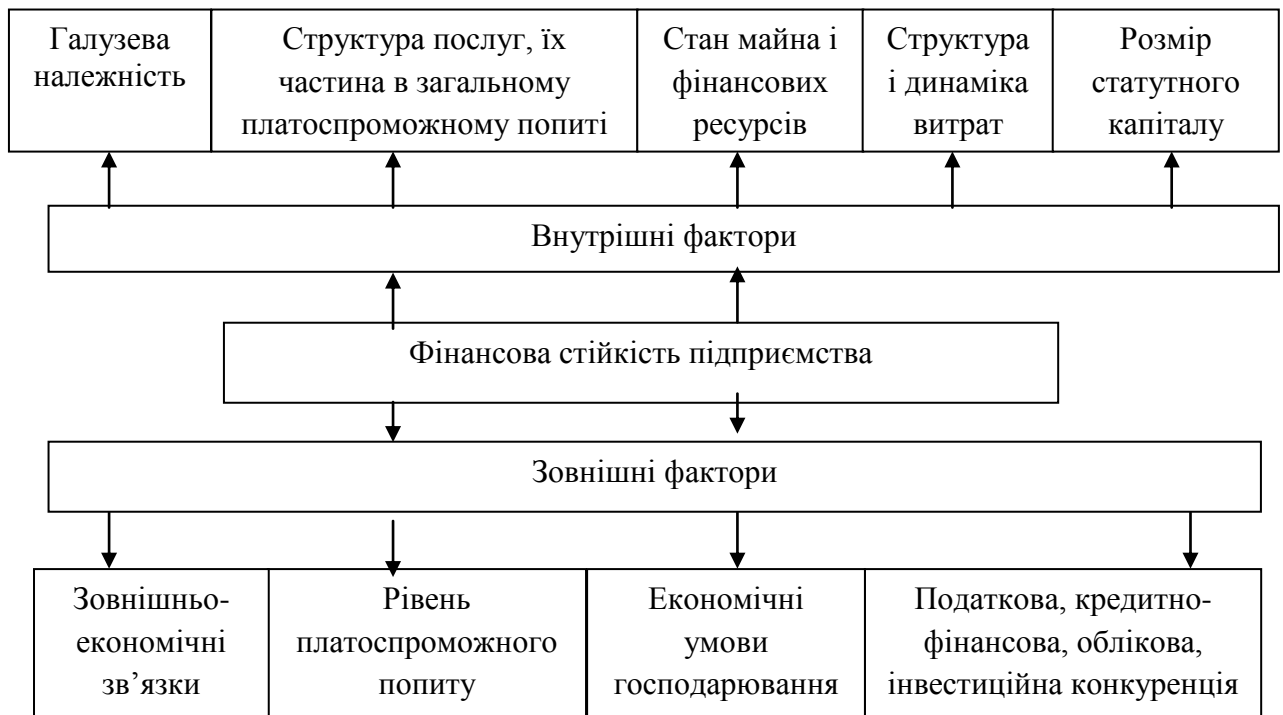

Рис. 1.9 Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

В процесі аналізу фінансової стійкості підприємства особливу увагу слід приділяти внутрішнім факторам, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та управляти. Залежно від впливу означених факторів можна виділити такі види фінансової стійкості підприємства: поточна (на момент проведення аналізу) і потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу і вихід на новий рівень фінансової рівноваги). Тобто фінансова стійкість підприємства

у короткостроковому періоді означає досягнення стану рівноваги, у довгостроковому періоді – трансформування чинників стабілізації у фактори розвитку підприємства.

Іншим важливим напрямом аналітичного забезпечення системи управління стійким фінансовим станом є врахування факторів впливу на платоспроможність підприємства (рис.1.10).

Рис. 1.10 Фактори впливу на платоспроможність підприємства

З урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, підвищення ризиків втрати стійкості фінансового стану, управління платоспроможністю, як важливою складовою фінансової стабільності, повинне базуватися на системному підході та в комплексі формувати цілісну політику управління платоспроможністю як невід’ємну складову фінансового менеджменту підприємства, пов’язану з іншими його елементами (рис. 1.11).

Вважаємо, що формування політики управління платоспроможністю

має ґрунтуватися на таких базових принципах: системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості, варіативності. Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрями, прийоми та методи з метою підтримки фінансової рівноваги підприємства як в короткостроковому періоді (за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів), так і в довгостроковому періоді (за рахунок формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності і оптимізації структури капіталу), що є головною умовою постійної платоспроможності [55].

Рис. 1.11 Складові управління платоспроможністю підприємства

Враховуючи принцип цільової спрямованості, завдання оптимізації грошового обігу на підприємстві може стати пріоритетним у випадку, коли в поточній фінансово-господарській діяльності намітилися проблеми з технічною платоспроможністю і потрібно вживати серйозні заходи щодо

прискорення оборотності коштів та підвищення ліквідності його активів. Разом з тим, виходячи з принципу стратегічної орієнтованості, тактичні задачі підтримки платоспроможності підприємства повинні вирішуватися з урахуванням стратегії його довгострокового розвитку, що передбачає упереджуюче управління грошовими потоками з метою забезпечення такої структури активів, яка б позитивно впливала на його інвестиційний розвиток.

За принципом варіативності необхідно прогнозувати різноманітні варіанти розміщення грошових коштів з метою пошуку таких альтернатив, які дозволяють оптимально поєднати задачі забезпечення ліквідності та платоспроможності з досягненням належної прибутковості активів при допустимому рівні ризику.

При формуванні політики управління перспективною платоспроможністю необхідно враховувати, що вона характеризується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування для гарантування постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Достатній рівень частки власного капіталу залежить від обраного менеджментом стандарту фінансування: традиційного або функціонального [33].

При традиційному підході перспективна платоспроможність підприємства визначається такими правилами: правило мінімальної фінансової рівноваги, яка заснована на наявності обов'язкової позитивної ліквідності, тобто необхідно формуванні певного резерву платоспроможності на покриття ризику виникнення невідповідності в обсягах, періодах та швидкості оборотності короткострокових елементів активу і пасиву балансу. Таким резервом є робочий капітал – перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями; правило максимальної заборгованості – довго і середньострокові зобов'язання не повинні перевершувати половини постійного капіталу, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела засобів.

Функціональний підхід передбачає дотримання наступних вимог:

скориговане правило фінансової рівноваги: власний в порівнянні до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів; короткострокове фінансування базується на тому, що сума потреби в оборотних активах (у розмірі джерел власних оборотних коштів) міняється протягом звітного періоду і ці зміни можуть привести до однієї з альтернатив: або до зайвого забезпечення оборотними активами, внаслідок чого тимчасово з'являються вільні джерела власних оборотних коштів; або незадоволення потреби в оборотних активах, унаслідок чого доводиться використовувати позикові засоби.

Коли вирішується проблема забезпечення необхідного приросту активів джерелами фінансування, найбільш сприятлива для підприємства ситуація з позиції забезпечення перспективної платоспроможності складається, якщо приріст нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших власних джерел фінансування дорівнює приросту необоротних активів і необхідних запасів. Приріст решти елементів активів може бути забезпечений збільшенням поточних зобов'язань підприємства. При цьому в першу чергу розглядаються можливості збільшення кредиторської заборгованості шляхом цілеспрямованої зміни умов розрахунків з постачальниками і підрядчиками щодо термінів платежів. Що стосується додаткового залучення короткострокових позикових коштів, то її доцільність визначається можливим приростом рентабельності власного капіталу [9]. Таким чином, головним завданням в управлінні перспективною платоспроможністю є доведення до необхідних розмірів власних оборотних коштів та робочого капіталу.

Виділяють три моделі управління оборотними коштами (рис 1.12).

Агресивний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу фінансуються необоротні активи, невелика частка постійної їх частини (не більше половини), в той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу –

переважна частина постійної і вся змінна частина оборотних активів. Така модель фінансування створює проблеми у забезпеченні поточної платоспроможності і фінансової стійкості підприємства. Разом з тим, вона дозволяє здійснювати операційну діяльність з мінімальною потребою у власному капіталі, а отже, забезпечувати найбільш високий рівень його рентабельності.

Рис. 1.12 Підходи до управління оборотними коштами

При агресивній моделі управління поточними активами й пасивами питома вага поточних активів у складі всіх активів висока, а період оборотності оборотних коштів тривалий. Агресивній моделі управління поточними активами відповідає агресивна модель управління поточними пасивами, при якій у загальній сумі пасивів переважають короткострокові кредити. При цьому у підприємства підвищується рівень ефекту фінансового важеля. Витрати підприємства на виплату відсотків по кредитах ростуть, що знижує рентабельність і створює ризик втрати ліквідності.

Консервативний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокових зобов'язань повинні фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів і близько половини змінної їх частини. Друга половина змінної частини оборотних активів повинна фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу. Такий тип політики фінансування оборотних активів забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства (за рахунок мінімального обсягу

використання короткострокових позикових коштів), однак збільшує витрати власного капіталу на їх фінансування, що призводить до зниження рівня його рентабельності.

Помірний (або компромісний) підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу мають фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів, в той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – весь обсяг змінної їх частини. Такий тип політики фінансування поточних активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства і рентабельність використання власного капіталу, наближену до середньоринкової норми прибутку на капітал. Щоб структура капіталу за його розміщенням у активах була однорідною поєднаною із структурою капіталу за джерелами фінансування майна підприємства, допустимим є використання структурного співвідношення капіталу за його формою як співвідношення майна у грошовій та не грошовій формах, а за змістом як співвідношення сукупного власного та запозиченого капіталів .

Отже політика управління фінансовою стійкістю підприємства повинна забезпечувати стійкість та платоспроможність підприємства як на короткострокові періоди так і на перспективу, в основі якої є необхідність постійного збалансування активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків. А підсистема управління ризиком фінансової стійкості підприємства, повинна бути невід'ємною складовою системи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах невизначеності, для нейтралізації негативного впливу як на стійкість підприємства, так і на його прибутковість в цілому.

2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ Й ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВСК «НИВА»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Виробничий сільськогосподарський кооператив «Нива» (надалі ВСК «Нива») функціонує в сільськогосподарській галузі. Підприємство розташоване в Михайлівському районі, Запорізької області. Господарство знаходиться в південно-східній частині Запорізької області.

Територія, що входить до складу господарства, знаходиться у південно-степовій зоні. Клімат характеризується, як посушливий. Літо сухе і жарке, йому притаманна велика кількість сонячних днів. Зима ж помірно холодна, м'яка, характерна частими відлигами, а значні морози бувають зрідка. Наявними для області є східні та північно-східні вітри, та слід зауважити про можливі тривалі засухи. Територія господарства відноситься до зони з нетривалою вологістю за кількістю опадів. Річна кількість опадів складає від 350 до 370 мм. Сніговий покрив стає значно помітним у третій декаді грудня, а сходе у він у першій декаді березня. Рельєф на території даного господарство рівнинний. До найпоширеніших ґрунтів відносять чорноземи звичайні мало гумусні на лесах, чорноземи звичайні малопотужні на лесах, чорноземи намиті, чорноземи на щільних глинах, лугово-чорноземні ґрунти, лугові ґрунти, солончаки та їх підвиди.

Таким чином, природно-кліматичні умови на території господарства сприятливі для виробництва продукції рослинництва, але з недостатньою кількістю опадів, тому зрошення сільськогосподарських культур має велике значення для вирощування сільськогосподарських культур та отримання високих урожаїв.

ВСК «Нива» має приватну форму власності, працює у сфері

сільськогосподарського виробництва. Основною діяльністю підприємства є рослинництво, а саме: вирощування зернових, технічних та олійних культур. Основними з яких є пшениця озима, насіння олійних культур, ріпак озимий, кукурудза на зерно.

А також підприємство надає послуги у рослинництві та надає в оренду сільськогосподарську техніку. Основні види діяльності наглядно згруповані на рисунку 2.1.

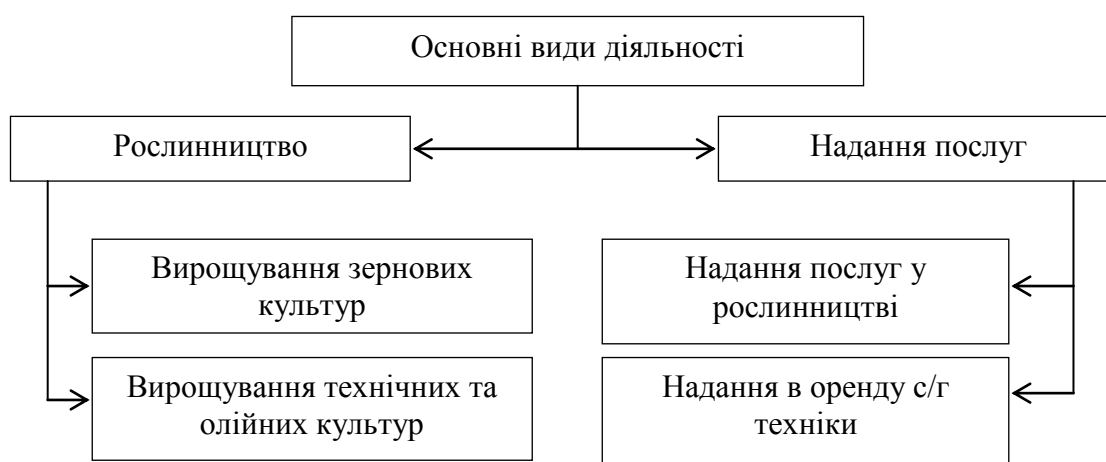

Рис. 2.1 Види діяльності ВСК «Нива»

Під сільськогосподарськими угіддями зайнято 86 га. На 94% землі сільськогосподарського призначення у господарстві займає рілля, що свідчить про дуже високий рівень розораності сільськогосподарських угідь.

ВСК «Нива» співпрацює з багатьма підприємствами, які теж працюють у сільськогосподарському виробничому напрямку.

Основні ринки збуту:

- зернові: Михайлівський, Оріхівський елеватори;
- соняшник: ТОВ Агронова-Днепр, Пологівський МЕЗ.

А також реалізує зернові культури по потребі населенню та іншим підприємствам, які займаються вирощуванням птиці та худоби.

ВСК «Нива» закуповує мінеральні добрива для швидкого росту рослин

та підтримки родючості землі у ТОВ «Агро», яке знаходиться у м. Запоріжжя. Для технічного оснащення та ремонту тракторів, комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки, підприємство закуповує запасні частини, а при потребі і нову техніку.

Допоміжною діяльністю підприємства є надання в оренду сільгосптехніки: тракторів для оранки присадибних земельних ділянок населення та комбайнів для збирання урожаю зернових культур; при необхідності надання автотранспорту, а також надання послугу рослинництві – з усіх стадій вирощування зернових та технічних культур.

ВСК «Нива» власними силами та за рахунок власних виробничих потужностей здійснює всі стадії виробництва:

- підготовка ґрунтів;
- посів;
- внесення добрив;
- боротьба зі шкідниками та бур'янами;
- збирання врожаю;
- сушіння;
- віяння;
- зберігання;
- відвантаження при продажі.

Ресурсний потенціал складають земельні ресурси, засоби виробництва та трудові ресурси.

У сільському господарстві земля – це головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва. Земля одночасно є предметом і засобом праці, а отже, і головним засобом виробництва. Земля значною мірою визначає темпи розвитку і рівень ефективності сільськогосподарського виробництва.

Структура основного виду діяльності підприємства – рослинництва характеризується співвідношенням посівних площ сільськогосподарських

культур, валовим і товарним виробництвом продукції. Тому, для характеристики економічних показників діяльності доцільно проаналізувати динаміку і структуру посівних площ в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка і структура посівних площ ВСК «Нива» за 2017-2018 рр.

Зернові культури	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	га.	п.в.,%	га.	п.в.,%	+;- га.	Т.Р., %	+; п.в.,%
Пшениця озима	20,5	24,2	20,1	23,3	-0,4	98,0	-0,9
Соняшник	32,8	38,7	34,7	40,3	1,9	105,8	1,6
Ріпак озимий	16,7	19,7	17,6	20,4	0,9	105,4	0,7
Кукурудза на зерно	11,6	13,8	11,2	13,0	-0,4	96,6	-0,8
Інші	3,1	3,6	2,6	3,0	-0,5	83,9	-0,6
Вся посівна площа	84,7	100,0	86,2	100,0	1,5	101,8	-

На протязі 2017-2018 років посівна площа не суттєво збільшилася як в цілому по підприємству, так і під соняшником і ріпаком озимим. При цьому скоротилися посівна площа під кукурудзою на зерно та пшеницею озимою.

Як в минулому році, так і в звітному найбільшу частку займають посіви сояшника – 40,3%, при її зростанні в динаміці на 1,6%. Питома вага сояшника і ріпака озимого зросла, а пшениці і кукурудзи зменшилася.

Обсяги виробництва продукції рослинництва залежать від наявності посівних площ та їх урожайності. Вся посівна площа в 2018 році несуттєво збільшилася і складає 86,2 га., що більше показника минулого року на 1,5 га., або 1,8%. А це свідчить, що є можливість збільшити валове виробництво рослинницької продукції за рахунок збільшення посівних площ. Крім того потрібно підвищувати продуктивність землі, тобто підвищувати урожайність. При цьому важливе значення має збільшення виробництва тих видів рослинницької продукції, на які зростає споживчий попит. На ВСК «Нива» в основному вирощують зернові, технічні та олійні культури.

Важливим показником рівня сільськогосподарського виробництва є валовий збір сільськогосподарської продукції. Тому, для економічної характеристики підприємства необхідно проаналізувати динаміку обсягу

валового збору на ВСК «Нива» за останні роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка валового збору продукції ВСК «Нива» за 2017-2018 роки

Вид продукції	2017 р., тон.	2018 р., тон.	Динаміка	
			абс. +/-	Т.Р.,%
Всього	323	358	35	110,8
у тому числі:				
Пшениця озима	76	91	15	119,7
Соняшник	103	126	23	122,3
Ріпак озимий	32	38	6	118,8
Кукурудза на зерно, тон	112	103	-9	92,0

Валовий збір продукції господарства в 2018 році складає 358 тон, що більше показника минулого року на 35 тон, або на 10,8%. Спостерігається тенденція до зростання за всіма видами продукції, окрім кукурудзи на зерно, збір по якій зменшився на 9 тон, або на 8% (рис. 2.2).

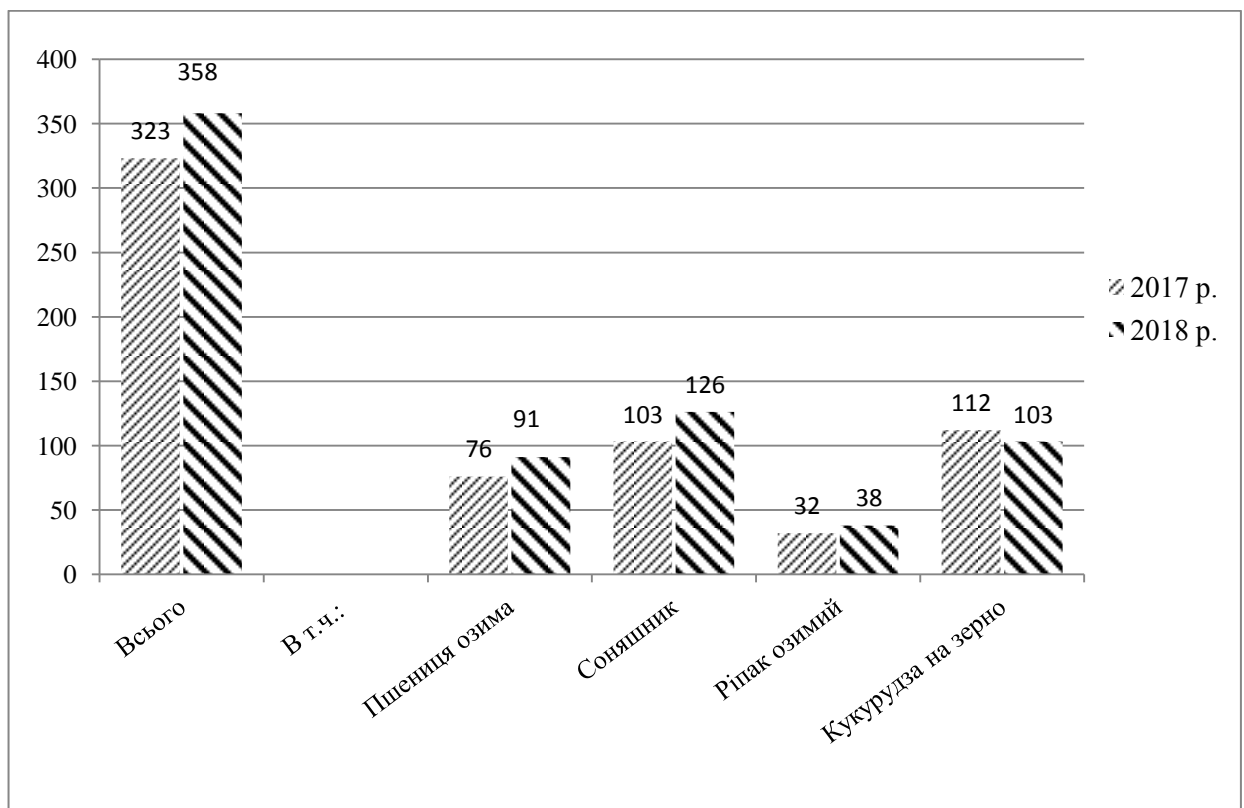

Рис. 2.2 Динаміка валового збору продукції в тонах за 2017-2018 роки

Найвищі темпи росту по валовому збору таких видів продукції, як соняшник 122,3% та пшениця озима 119,7%, що наглядно продемонстровано на рис. 2.3.

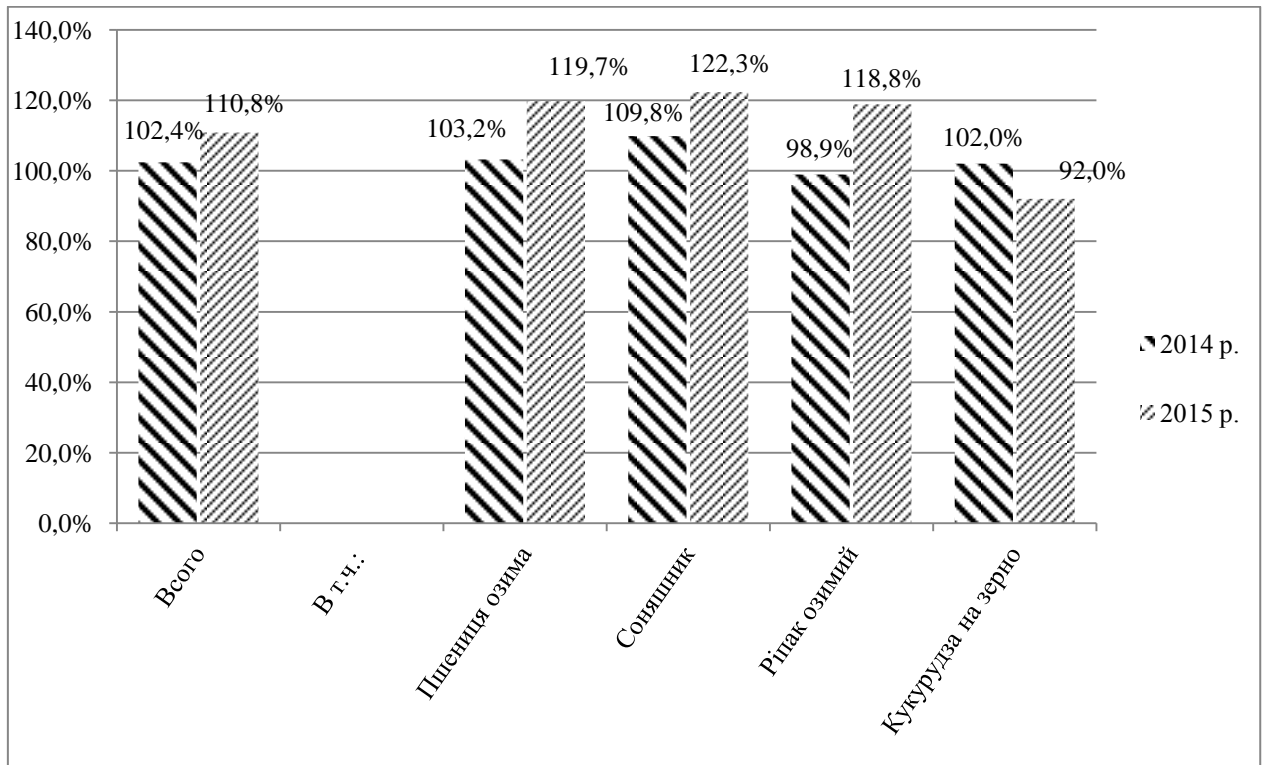

Рис. 2.3 Темпи росту валового збору продукції за 2017-2018 роки

При найвищих темпах зростання пшениці озимої 119,7% та соняшника 122,3%, збільшився і валовий збір ріпака озимого на 18,8%. Зменшився валовий збір тільки по кукурудзі на зерно, темп росту якого 92%.

Особливе місце в виробництві ВСК «Нива» займає вирощування зерна, яке краще використовує вологу весняно-літнього періоду і дає вищий врожай, що забезпечує більш стійкі валові збори, та добре зберігається. Причому, зерно пшениці має високі продовольчі якості й широко використовується для виробництва різноманітних продуктів.

Вирощування технічних культур економічно вигідніше для господарства. При високій врожайності та якості продукції вони

забезпечують набагато вищі доходи з гектара посіву, ніж зернові культури.

Тому, збільшення виробництва продукції технічних культур поліпшує економічний стан господарства і характеризує підвищення інтенсивності сільськогосподарського виробництва.

Структура виробництва продукції рослинництва ВСК «Нива» (рис. 2.4).

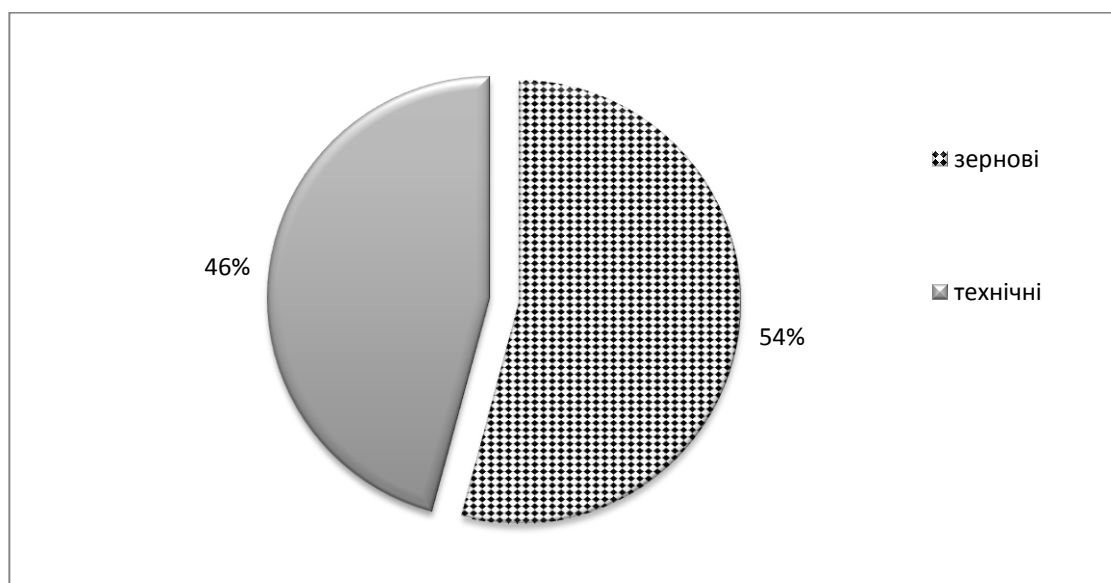

Рис. 2.4 Структура валового виробництва продукції за 2018 рік

Можна зробити висновок, що в господарстві за 2015 рік: 54% валового збору – це зернові культури, з яких (пшениця озима 25,4%, кукурудза на зерно 28,6%), а 46% валового збору – це технічні культури, з яких (соняшник 35,4%, ріпак озимий 10,6%). Отже, структура валового збору господарства представлена майже однаковими частками зернових та технічних культур, відповідно 54% і 46%, при не суттєвому перевищенні зернових. Що стосується видів продукції, то найбільшу частку в валовому випуску займає така технічна культура, як соняшник – 35,2%. Це пояснюється тим, що технічні культури забезпечують вищі доходи з гектара посіву, ніж зернові, що в цілому впливає на фінансові показники діяльності господарства.

Економічну ефективність культур характеризують такі показники:

продуктивність площі, собівартість продукції, ціна реалізації, рентабельність виробництва. Для оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно дослідити показники фінансових результатів (рис. 2.5).

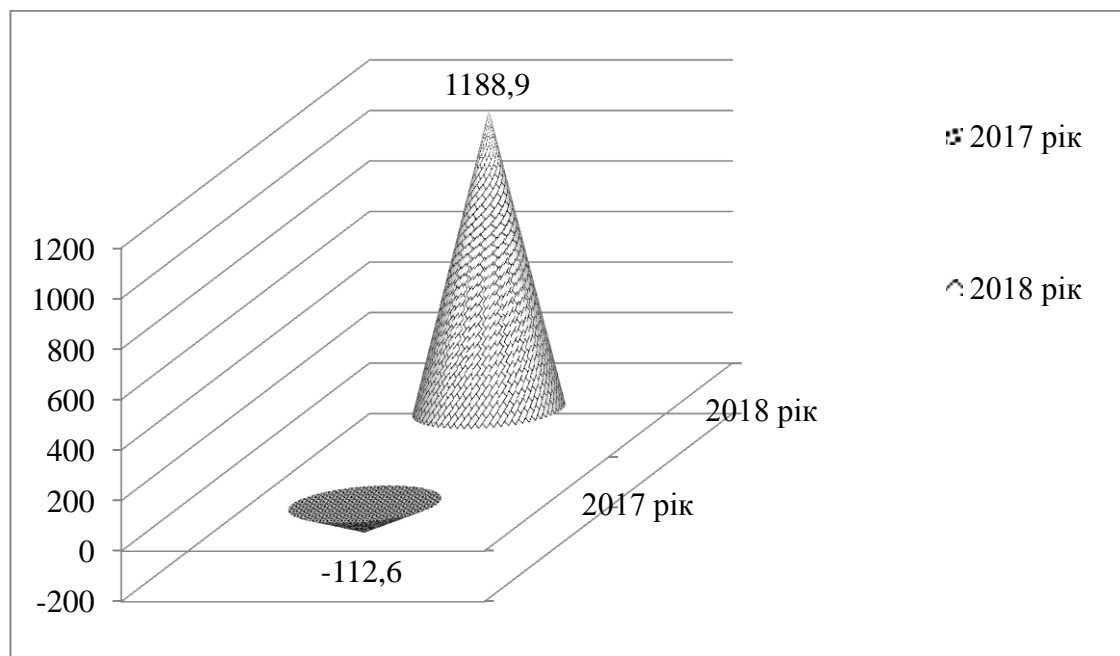

Рис. 2.5 Динаміка операційного прибутку за 2017-2018 роки

Фінансовий результат від операційної діяльності за 2018 р. 1188,9 тис. грн., проти збитку за 2017 р -112,6 тис. грн. Така позитивна динаміка операційного прибутку ВСК «Нива» пояснюється тим, що за 2018 р. зросли на 10,8% обсяги діяльності. Також, важливо зазначити, що за звітний період відбулося зростанням цін на матеріальні затрати, а саме: насіння, добрива, засоби захисту рослин. Зросли також і витрати на експлуатацію сільськогосподарської техніки – дизельне паливо, мастильні матеріали. При цьому, вирощування зернових культур – найбільш високомеханізоване порівняно з іншими культурами та суттєво впливає на собівартість виробництва. Тому для ВСК «Нива» актуальним є питання пошуку шляхів підвищення ефективності господарської діяльності та забезпечення достатнього рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

2.2 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Метою аналізу фінансової стійкості ВСК «Нива» є визначення: типу фінансової стійкості за показником наявності джерел фінансування запасів; наявності та динаміки власного оборотного капіталу; співвідношення власного та залученого капіталу, фінансової незалежності, маневреності капіталу; загалом раціональної структури капіталу та ефективності фінансування майна підприємства. Фінансова стійкість – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів. Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності підприємства і її залежності від позикового капіталу. Аналіз фінансової стійкості ВСК «Нива» здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Стійкого фінансового стану на ВСК «Нива» можна досягти при достатності власного капіталу, високій якості активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатності ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування. Важливими факторами фінансової стійкості є також податкова й кредитна політика, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи й зовнішньоекономічних зв'язків тощо. Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації продукції й одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розраховатися з постачальниками,

кредиторами, працівниками тощо. Найбільше темпи росту показників фінансової стійкості залежать від рентабельності продажу, оборотності капіталу, фінансової активності щодо залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби.

Фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників, важливим абсолютним показником фінансової стійкості є наявність власних оборотних коштів (табл. 2.3). Визначається сума власних обігових коштів, за загальноприйнятим підходом, як різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями.

Таблиця 2.3

Динаміка формування власних оборотних коштів ВСК «Нива»

Показник	Роки				Відхилення (+/-) 2018 р. до:	
	2015	2016	2017	2018	2016	2017
Оборотні активи підприємства, у т.ч.:	5794,9	12192,4	13554,6	8490,1	-3702,3	-5064,5
- запаси і матеріали	402,1	4986,7	6987,8	5963,6	976,9	-1024,2
- дебіторська заборгованість	5026,9	5933,0	5694,5	2526,3	-3406,7	-3168,2
- грошові кошти та їх еквіваленти	243,2	406,7	205,7	0,2	-406,5	-205,5
- інші оборотні активи	122,7	866,0	666,6	-	-866,0	-666,6
Поточні зобов'язання	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3	-5899,8	-5748,4
Власні обігові кошти	1378,0	685,4	2195,1	2878,8	2193,4	683,7

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що власні обігові кошти збільшилися на 683,7 тис грн. у 2018 році в порівнянні з минулим роком та склали 2878,8 тис грн. При цьому ми спостерігаємо різке зниження суми оборотних активів (у 2018 році склали 8490,1 тис. грн., а у 2017 році -13554,6 тис. грн.), зменшилася і сума поточних зобов'язань (у

2018 році вони склали 5611,3 тис. грн., а у 2017 – 11359,7 тис. грн.). Загалом відбувається скорочення оборотних активів та зобов'язань.

Для більш детального аналізу розрахуємо коефіцієнти для надання загальної оцінки фінансової стійкості ВСК «Нива» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Коефіцієнти фінансової стійкості ВСК «Нива» за 2017-2018 роки

Назва коефіцієнтів	Розрахунок на 1.01.2016 р.	Розрахунок на 1.01.2017 р.	Розрахунок на 1.01.2018 р.
Коефіцієнт фінансової залежності	0,81	0,815	0,651
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,139	0,191	0,354
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,148	0,227	0,536
Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	0,453	0,524	0,703
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,597	0,150	0,042
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	0,092	0,040	0,138

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії, або концентрації власного капіталу. На ВСК «Нива» значення цього показника на початок 2017 р. склав 0,815, а на початок 2018 р. 0,651. Зменшення цього показника в динаміці означає зменшення частки запозичених коштів у фінансуванні підприємства. Його значення наближається до одиниці, а це означає що власники намагаються підвищити рівень фінансувати підприємства за рахунок власного капіталу. Коефіцієнт маневреності власних коштів показує здатність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу й поповнювати оборотні кошти в разі потреби за рахунок власних джерел. Цей коефіцієнт на підприємстві складає на 1.01.2017 року 0,354, що є в межах рекомендованих нормативних значень і

дає підприємству підтримувати рівень власного оборотного капіталу і поповнювати оборотні кошти. Коефіцієнт співвідношення реальних активів і власного майна на ВСК «Нива» складає на 1.01.2017 року 0,524, а на 1.01.2018 р. значення показника збільшилося на 0,179 і складає 0,703. Підвищення цього показника є позитивним явищем і показує потенційні можливості активів підприємства.

Проведемо аналіз фінансової стійкості ВСК «Нива» за показниками наявності джерел для фінансування запасів та на основі результатів аналізу визначимо тип фінансової стійкості підприємства. Дані розрахунків абсолютних показників фінансової стійкості наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Абсолютні показники оцінки фінансової стійкості ВСК «Нива» за 2016-2018 роки

Показник	Розрахунок на 1.01.2016 р.	Розрахунок на 1.01.2017 р.	Розрахунок на 1.01.2018 р.	Відхилення 1.01.2018 від 1.01.2017
Наявність власних оборотних засобів	685,4	2195,1	2878,8	683,7
Наявність довгострокових джерел формування запасів	685,4	2195,1	2878,8	683,7
Показник загальної величини джерел формування запасів	12196,5	13554,8	8490,1	-5064,7
Вартість запасів	4986,7	6987,8	5963,6	-1024,2
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних засобів	-4301,3	-4792,7	-3084,8	1707,9
Надлишок (+) або нестача (-) довгострокових джерел формування	-4301,3	-4792,7	-3084,8	1707,9
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	+7209,8	+6567	+2526,5	-4040,5
Показник фінансової стійкості	(0; 0,1) (нестійке фінансове становище)	(0; 0,1) (нестійке фінансове становище)	(0,0,1) (нестійке фінансове становище)	

Результати проведеного аналізу свідчать, що на ВСК «Нива» на протязі 2016-2018 років спостерігається нестача власних оборотних засобів та довгострокових джерел для фінансування запасів. Так, на початок 2017 р. нестача власних оборотних засобів складає 4792,7 тис. грн., а на початок 2018 р. – 3084,8 тис. грн.

Необхідно зазначити, що вартість запасів збільшилася на початок 2017 р. на 2001,1 тис. грн., і складала відповідно 4986,7 тис. грн., та 6987,7 тис. грн. А на початок 2018 р. вартість запасів зменшилася на 1024,2 тис. грн., та складає 5963,6 тис. грн. на фоні нестачі власних оборотних коштів для покриття запасів, на підприємстві є надлишок загальної величини джерел формування запасів на протязі всіх трьох досліджуваних періодів. При цьому спостерігається тенденція до його зменшення. А саме: на початок 2016 р. надлишок складав 7209,8 тис. грн., 2017 р. – 6567 тис. грн., 2018 р. – 2526,5 тис. грн. Тобто в 2018р. порівняно з минулим роком надлишок зменшився на 4040,5 тис. грн. Проведені розрахунки є підставою для визначення типу фінансової стійкості ВСК «Нива».

Для визначення типу фінансової стійкості потрібно розрахувати трикомпонентний показник типу фінансового становища (S):

$$2016 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

$$2017 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

$$2018 \text{ р: } \Phi_{\text{вок}} < 0; \Phi_{\text{вд}} < 0; \Phi_{\text{зв}} < 0; \Rightarrow S = (0,0,1);$$

Отже, результати проведеного аналізу та розрахунок трикомпонентного показника, дозволяють зробити висновок, що на протязі 2016-2018 рр. на ВСК «Нива» діагностується нестійке фінансове становище. Тобто, на підприємстві виникають ризики втрати фінансової стійкості, але існує можливість відновити рівновагу, за рахунок поповнення джерел власних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Для остаточного висновку проведемо розрахунок відносних показників стану основних засобів, оборотних засобів фінансової незалежності оцінки

фінансової стійкості (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники оцінки фінансової стійкості ВСК «Нива» за 2016-2018 роки

Показник	Розрахунок на поч.2016р.	Розрахунок на поч. 2017р.	Розрахунок на поч. 2018р.	Відхилення 2018 р. від 2017 р.
Стан оборотних засобів				
Коефіцієнт забезпечення оборотності активів власними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	0,138	0,314	0,483	0,169
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,401	0,850	0,958	0,108
Стан основних засобів				
Індекс постійного активу	0,597	0,150	0,042	-0,108
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	-	-	-	-
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,453	0,524	0,703	0,179
Коефіцієнт фінансової незалежності				
Коефіцієнт автономії	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт фінансової активності	6,776	4,401	1,867	-2,534
Коефіцієнт фінансування	0,148	0,227	0,536	0,309

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами у 2018 році збільшився на 0,177 в порівнянні з 2017 роком і склав 0,339, а це означає, що підприємство має достатній рівень для забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики, тобто свідчить про здатність підприємства фінансувати діяльність за рахунок оборотного капіталу, не вдаючись до позикових коштів.

Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами показує, що матеріальні запаси покриті власними коштами на 31,4% у 2017 році та 48,3% у 2018 році, а це означає, що вони потребують залучення позикових коштів. На підприємстві є значні надлишкові запаси, а тому власні оборотні кошти не покривають їх повністю.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу у 2017 році склав 0,850, а у 2018 році – 0,958, а це означає, що у 2018 році на 0,108 (або на 10,8%) збільшилася частина власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності.

Індекс постійного активу на ВСК «Нива» у 2017 році становив 0,150, а в 2018 році зменшився на 0,108 і склав 0,042, це означає, що власних джерел фінансування вистачає не лише на формування необоротних активів, а й на інші активи підприємства. Так як підприємство не використовує довгострокові кредити як джерело формування необоротних активів, то сума коефіцієнтів маневрування і постійного активу дорівнює одиниці.

Коефіцієнт реальної вартості майна на підприємстві склав у 2018 році 0,703, що на 0,179 більше ніж у 2017 році, це свідчить про те що, підприємство забезпечене виробничими засобами, є високий рівень виробничого потенціалу.

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт фінансової незалежності або концентрації власного капіталу) на ВСК «Нива» склав в 2017 році 0,185 а в 2018 році збільшився на 0,164 і становить 0,349. Коефіцієнт фінансової стійкості на підприємстві в 2017 році був – 0,185, та збільшився у 2018 році на 0,164. Можна зробити висновок з даних показників, що власні кошти не перевищують позичкові і підприємство не має фінансовою незалежності від зовнішніх джерел.

Отже, на початок 2018 року фінансова стійкість підприємства знизилася, про що свідчить негативна динаміка більшості розрахованих показників (рис. 2.6).

В цілому можна сказати, що на початок 2018 року фінансовий стан ВСК «Нива» діагностується як задовільний, але при збереженні в 2018 році тенденцій попереднього року воно може значно погіршитися, тому необхідно підвищити дієвість контролю за станом розрахунків з контрагентами, співвідношенням власного та залученого капіталу, особливо за станом поточної заборгованості на підприємстві.

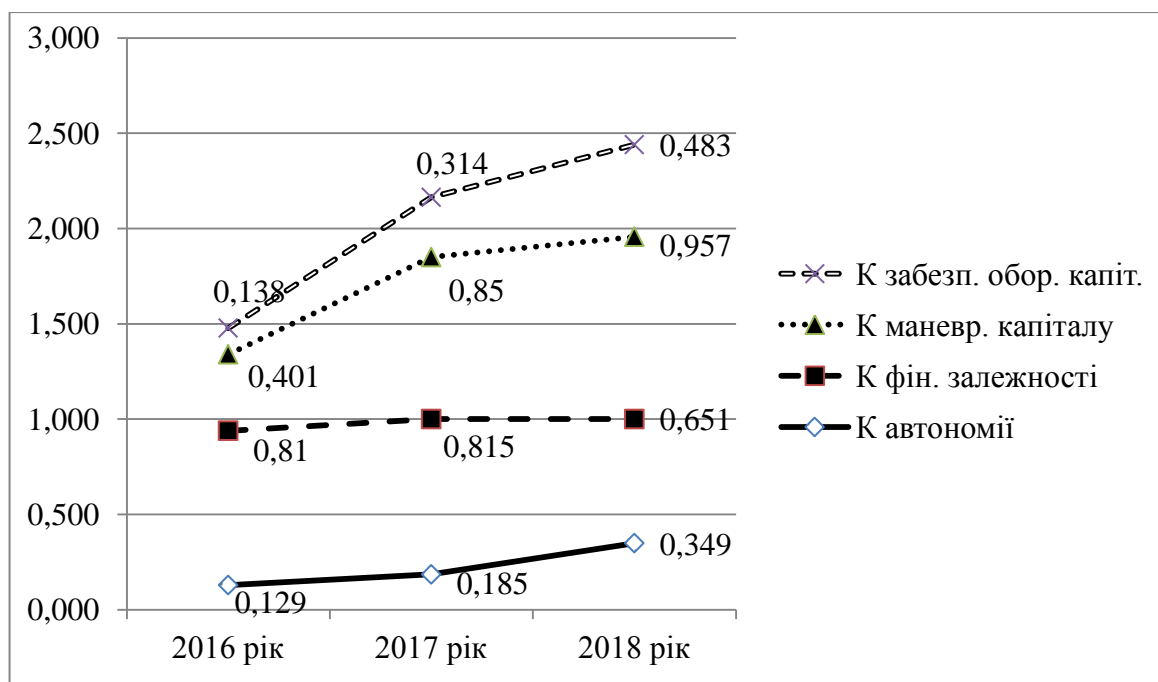

Рис. 2.6 Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості

Необхідно розробити стабілізуючі заходи для покращення ситуації, якими можуть бути скорочення поточних зобов'язань, збільшення джерел власного капіталу, додаткове залучення довгострокових засобів, орієнтованих на розширення виробництва. Процес забезпечення фінансової стійкості має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Важливою складовою аналізу стійкості фінансового стану ВСК «Нива» є дослідження його ліквідності та платоспроможності, яка характеризується достатньою кількістю оборотних активів підприємства для погашення своїх зобов'язань протягом звітного року.

Метою аналізу платоспроможності ВСК «Нива» є пошук шляхів і

кількісний розрахунок внутрішніх резервів, надання об'єктивної оцінки величини, структури активів і пасивів підприємства для поліпшення їхньої структури та підвищення на цій основі здатності підприємства своєчасно й ефективно виконувати свої платіжні зобов'язання, які виникають внаслідок кредитних чи інших грошових операцій, які мають визначені терміни оплати. Це веде до збільшення ринкової вартості підприємства.

Рівень платоспроможності характеризує здатність підприємства виконувати зовнішні (поточні і довгострокові) зобов'язання, використовуючи свої активи. Він вимірює фінансовий ризик, тобто ймовірність банкрутства. У загальному випадку підприємство вважається платоспроможним, якщо його загальні активи перевищують зовнішні зобов'язання, причому чим більше це перевищення, тим вища платоспроможність.

Платоспроможність залежить від рівня ліквідності, тому необхідно дати загальну оцінку ліквідності, визначити динаміку абсолютних показників, оцінити ліквідність балансу. Здійснимо аналіз ліквідності балансу ВСК «Нива». Перш за все, проаналізуємо співвідношення активів і пасивів підприємства. Попередньо здійснимо групування активів підприємства за ступенем ліквідності (табл. 2.7) та пасивів за терміном їх сплати (табл. 2.8). Результати аналізу співвідношення активів і пасивів ВСК «Нива» наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.7

Групування активів підприємства за ступенем ліквідності

Групи активів	Значення, станом на		
	поч. 2016 р.	поч. 2017 р.	поч. 2018 р.
Найбільш ліквідні активи А(1)	406,7	205,7	0,2
Активи, що швидко реалізуються А(2)	5933,0	5694,5	2526,3
Активи, що повільно реалізуються А(3)	5852,7	7654,4	5963,6
Активи, що важко реалізуються А(4)	1017,5	386,9	126,7

Згрупувавши активи підприємства за ступенем ліквідності, можна зробити висновок, що на підприємстві переважають активи, що повільно

реалізуються (5852,7 тис. грн. на початок 2016 р. і суттєво збільшилися на 2017 р на 7654,4 тис. грн., але потім прийшли до майже початкового стану на 2018 р – 5963,6 тис. грн.). Зменшилася кількість активів, що швидко реалізуються (з 5933,0 тис. грн. у 2016 р. до 2526,3 тис грн. у 2018р.) Також найбільш ліквідні активи суттєво знизилися (від 406,7 тис. грн. у 2016р. до 0,2 тис. грн. у 2018р.), що є в цілому негативним явищем. Для наглядності динаміка згрупованих активів подана на рисунку 2.7.

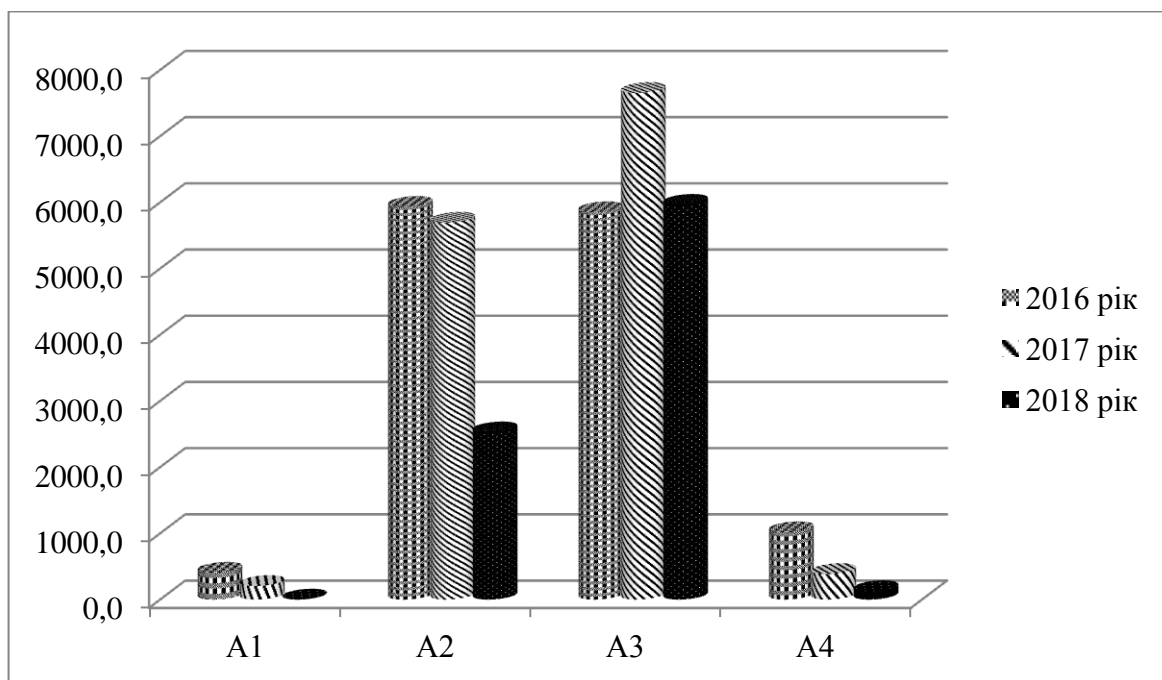

Рис. 2.7 Динаміка активів, згрупованих за ступенем ліквідності

Проаналізувавши активи за ступенем ліквідності, необхідно проаналізувати пасиви за терміном погашення зобов'язань. Пасиви, як і активи для аналізу ліквідності балансу поділяються на 4 групи: термінові (негайні) пасиви – це кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та поточні зобов'язання за розрахунками; короткострокові пасиви – це короткострокові кредити банків та інші поточні зобов'язання що підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу; довгострокові пасиви – це зобов'язання підприємства, які не є поточними; постійні пасиви – це джерела

довгострокового фінансування з необмеженим терміном використання, тобто власний капітал. Тобто, необхідно згрупувати пасиви підприємства для аналізу ліквідності балансу підприємства (табл. 2.8)

Таблиця 2.8

Групування пасивів за терміном їх сплати

Грипи пасивів	Значення, станом на		
	поч. 2016 р.	поч. 2017 р.	поч. 2018 р.
Найбільш термінові зобов'язання П(1)	11511,1	11359,7	5611,3
Короткострокові пасиви П(2)	-	-	-
Довгострокові та середньострокові пасиви П(3)	-	-	-
Постійні пасиви П(4)	1698,8	2581,8	3005,5

З таблиці видно, що постійні пасиви зростають і найбільше збільшення відбулося у 2017 р. (1698,8 тис. грн. у 2016 р. та 3005,5 тис. грн. у 2018 р.) Найбільш термінові зобов'язання, навпаки, мають тенденцію до зменшення: якщо на початок 2016 р. вони становили 11511,1 тис. грн., то станом на 2018 р. вони склали 5611,3 тис. грн. (рис. 2.8).

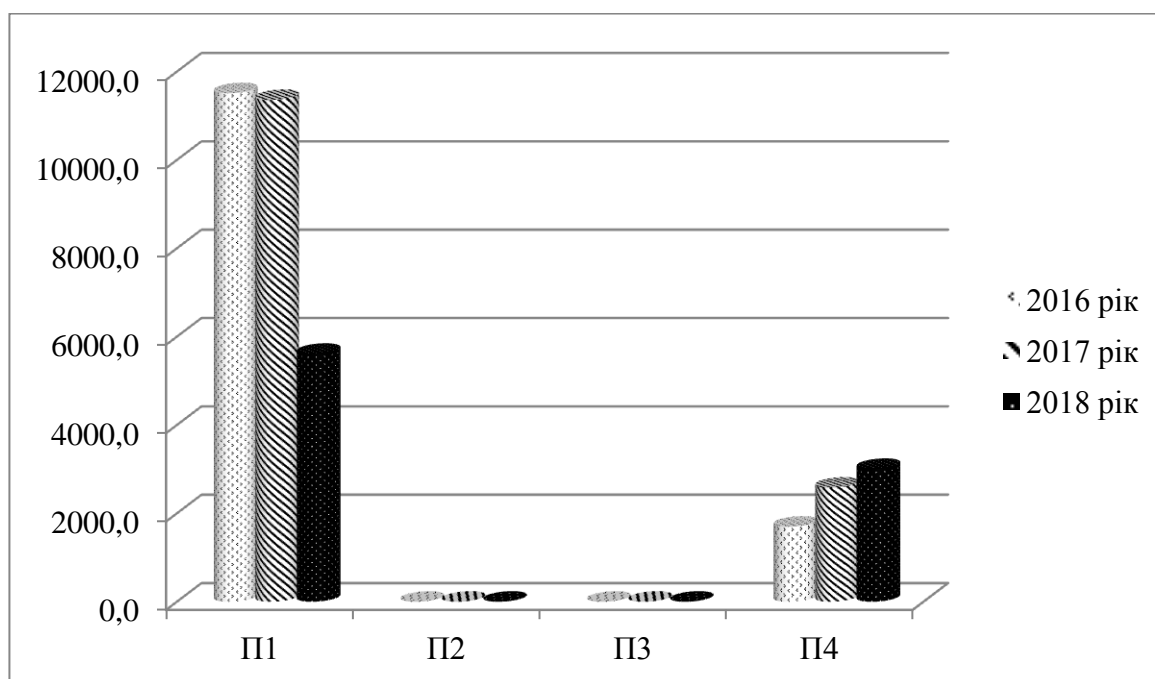

Рис. 2.8 Динаміка пасивів, згрупованих за терміном погашення

З вищенаведених розрахунків можна сказати, що ВСК «Нива» значно скоротив термінові зобов'язання та збільшив постійні пасиви за останні роки, що є позитивною тенденцією

Проведемо аналіз ліквідності балансу підприємства за 2018 р. на основі згрупованих даних.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ВСК «Нива»

Актив	На початок періоду	На кінець періоду	Пасив	На початок періоду	На кінець періоду	Платіжний надлишок (+) або нестаток(-)	
						На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
A1	205,7	0,2	П1	11359,7	5611,3	-11154	-5611,1
A2	5694,5	2526,3	П2	-	-	5694,5	2526,3
A3	7654,4	5963,6	П3	-	-	7654,4	5963,6
A4	386,9	126,7	П4	2581,8	3005,5	-2194,9	-2878,8
Баланс	13941,5	8616,8	Баланс	13941,5	8616,8	0	0

Отже, баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, а саме: підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків за терміновими зобов'язаннями ($A1 < P1$); ліквідними є друга та третя група активів протягом усього аналізованого періоду. Однак, слід зазначити, що підприємство не користується послугами установ банків і не має заборгованості як за довгостроковими та короткостроковими кредитами. Тому вважаємо виконання 2 та 3 співвідношень умовними; відмічаємо недостатність власного капіталу як для формування важко ліквідних активів, так і оборотних активів. Отже, загалом зміни в балансі свідчать про погіршення фінансового стану підприємства. ВСК «Нива» на кінець року володіє неліквідним майном і для перетворення його на грошові активи потрібен значний час.

Аналіз ліквідності балансу, проведений за вищезазначеною схемою, не відрізняється абсолютною точністю. Тому з метою комплексної оцінки

ліквідності балансу доцільно застосовувати загальний показник платоспроможності.

Алгоритм його розрахунку наступний (формула 2.1):

$$K_{зпл} = (A1+0,5 \times A2+0,3 \times A3)/(П1+0,5 \times П2+0,3 \times П3) \quad (2.1)$$

На початок та на кінець періоду цей коефіцієнт дорівнює:

$$K_{зпл} (\text{поч.}) = (205,7 + 0,5 \times 5694,5 + 0,3 \times 7654,4) / (11359,7 + 0,5 \times 0 + 0,3 \times 0) = (205,7 + 2847,25 + 2296,32) / 11359,7 = 0,47$$

$$K_{зпл} (\text{кін.}) = (0,2 + 0,5 \times 2526,3 + 0,3 \times 5963,6) / (5611,3 + 0,5 \times 0 + 0,3) = (0,2 + 1263,15 + 1789,08) / 5611,3 = 0,54$$

Таким чином, коефіцієнт платоспроможності збільшився, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства.

Для оцінки платоспроможності проведемо аналіз платіжного балансу підприємства (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Платіжний баланс ВСК «Нива»

Показники	Сума за рік, тис. грн.			
	2015	2016	2017	2018
Наявність коштів для покриття заборгованості				
Грошові кошти та їх еквіваленти	343,2	406,7	205,7	0,2
Розрахунки з дебіторами	5026,9	5933	5694,5	2526,3
В т.ч. за товари, роботи, послуги	1822,3	4363,5	2114,0	1082,9
Всього	5370,1	6339,7	5900,2	2526,5
Негайні та інші платежі				
Короткострокова заборгованість по кредитам	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість та зобов'язання за розрахунками	4416,3	11511,1	11359,7	5611,3
В т.ч. за товари, роботи, послуги	3250,6	8221,2	6414,6	5083,8
Всього	4416,3	11511,1	11359,7	5611,3
Сальдо: активне (+) або пасивне (-)	953,8	-5171,4	-5459,5	-3084,8
В т.ч. за товари, роботи, послуги	-1428,3	-3857,7	-4300,6	-4000,9
Баланс	5370,1	11511,1	11359,7	5611,3

Як видно з представлених розрахунків, на підприємстві на протязі

періоду пасивне сальдо платіжного балансу як загального, так і за товарними операціями, що вказує на проблеми з поточною платоспроможністю. Високий рівень кредиторської заборгованості порівняно з платіжними засобами для її погашення підриває фінансову стійкість.

Проведемо аналіз грошової платоспроможності підприємства, яка характеризує його здатність погашати зобов'язання по короткострокових кредитах за рахунок наявних абсолютно ліквідних активів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Грошова платоспроможність підприємства за 2015-2019 рр.

Показники	Сума за рік, тис. грн.			
	2015	2016	2017	2018
Засоби платежу, тис. грн				
Грошові кошти в національній валюті	243,2	406,7	205,7	0,2
Грошові кошти в іноземній валюті	-	-	-	-
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
Всього	243,2	406,7	205,7	0,2
Платіжні зобов'язання тис. грн				
Поточна заборгованість	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3
Всього	4416,9	11511,1	11359,7	5611,3
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,055	0,035	0,018	0,00004

На підприємстві спостерігаємо значне зменшення грошових коштів в національній валюті у 2018 році в порівнянні з базовим періодом (з 243,2 тис. грн. до 0,2 тис грн.), при цьому грошові кошти в іноземній валюті і поточні фінансові інвестиції відсутні. Що стосується поточної заборгованості – то вона зросла на 7094,2 тис. грн. у 2016 р. в порівнянні з 2015 р., а в 2018 р. знизилась на 5748,4 тис. грн. в порівнянні з попереднім роком. Як видно з наведених даних, коефіцієнт грошової платоспроможності підприємства у 2018 р. становив 0,00004, що на 0,017996 нижче рівня 2017 р. та на 0,03496 нижче рівня 2016 р. Грошова платоспроможність загалом на початок 2018 року сильно зовсім низька, але це не можна оцінювати як негативне явище, в

зв'язку з тим, що в умовах ринку та інфляції не доцільно тримати значні грошові кошти на рахунках. Але необхідно здійснювати контроль за рівнем ліквідності для забезпечення своєчасного перетворення активів без втрати їх ринкової вартості в грошові кошти для виконання своїх зобов'язань.

Для більш об'єктивної оцінки проведемо аналіз ліквідності ВСК «Нива» за основними коефіцієнтами (табл. 2.12)

Таблиця 2.12

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ВСК «Нива»

Показник	Нормативне значення	поч. 2016 р.	поч. 2017 р.	поч. 2018 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,25	0,04	0,018	0,00004
Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжної, суворої)	0,7 – 0,8	0,63	0,58	0,45
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1,5 – 2	1,06	1,19	1,51

Розрахувавши коефіцієнти ліквідності ВСК «Нива» можна зробити наступні висновки:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності, який є найбільш твердим критерієм ліквідності підприємства на протязі всіх трьох років не відповідає нормативному значенні та має тенденцію до зниження, що підтверджує попередній висновок щодо відсутності грошової платоспроможності;

- значення коефіцієнта швидкої ліквідності не знаходиться в нормативних межах, і на протязі трьох років значення його зменшується, що свідчить про недостатність грошових коштів, їх еквівалентів та поточної дебіторської заборгованості для погашення поточних зобов'язань та про наявність проблем з поточною платоспроможністю;

- коефіцієнт покриття на підприємстві станом на початок 2018 р. досяг нормативного значення 1,51 та свідчить, що про можливість підприємства погасити поточні зобов'язання а також про наявність

перспективної платоспроможності.

Наглядно динаміку розрахованих показників продемонстровано на рисунку 2.9.

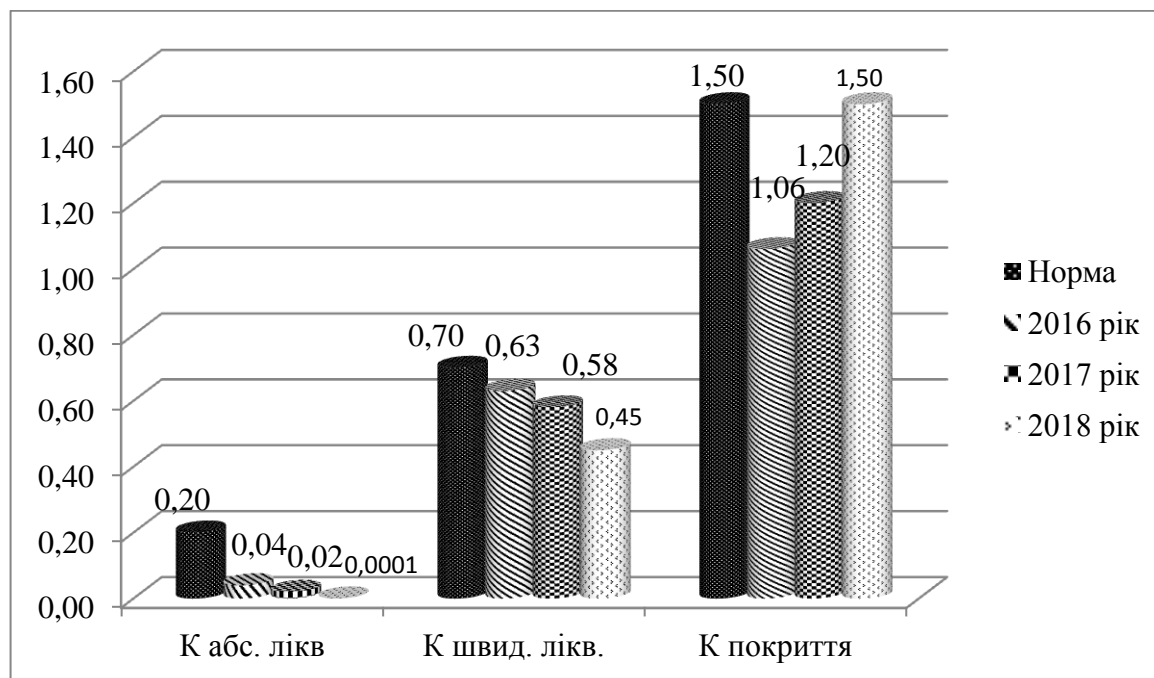

Рис. 2.9 Динаміка коефіцієнтів ліквідності

Для забезпечення стійкої платоспроможності, необхідно, в першу чергу, контролювати грошові потоки підприємства, їх рівномірність, збалансованість та синхронність. Для докладного вимірювання показника платоспроможності використовується система фінансових коефіцієнтів, що відображають співвідношення між показниками окремих статей балансу та інших форм фінансової звітності. Важливим є в процесі дослідження визначити наявність впливу на платоспроможність ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості, тобто їх співвідношення, оборотності та середнього терміну погашення, структуру джерел фінансування та власний оборотний капітал.

Динаміка показників платоспроможності ВСК «Нива» за 2016-2018 рр. наведений у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Динаміка коефіцієнтів платоспроможності ВСК «Нива»

Назва показника	Розрахунок на поч. 2016 р.	Розрахунок на поч. 2017 р.	Розрахунок на поч. 2018 р.	Відхилення 2018 від 2017
Коефіцієнт загального покриття	1,059	1,193	1,513	0,32
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,035	0,018	0,00004	-0,018
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	0,379	0,189	0,193	0,004
Коефіцієнт забезпеченості поточних пасивів власними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177
Чистий робочий капітал	681,3	2194,9	2878,8	683,9
Середній період погашення Дт за товари, роботи, послуги	192,360	138,832	12,892	-125,94
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,401	0,850	0,958	0,108
Коефіцієнт автономності	0,129	0,185	0,349	0,164
Коефіцієнт структури джерел фінансування	0,148	0,227	0,536	0,309
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,056	0,162	0,339	0,177

Коефіцієнт загального покриття (потенційна платоспроможність) вищий 1, а це свідчить що поточні пасиви підприємства повністю покриті його поточними активами, тобто у випадку необхідності ВСК «Нива» може розрахуватися за своїми зобов'язаннями після реалізації своїх оборотних активів. А підвищення коефіцієнта свідчить про покращення становища.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності на рівні 0,018 на початок 2017 р. та 0,00004 на початок 2018 р. є індикатором відсутності на ВСК «Нива»

грошової платоспроможності або відсутністю абсолютної ліквідності. Але визиває сумніви доцільність нормативного значення – цього показника 0,2-0,35. Це означає, що відповідно до рекомендованого значення на підприємстві повинно бути наявності 20% від поточних зобов'язань грошових коштів та їх еквівалентів.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості на рівні 0,189 на початок 2017 р. та 0,193 на початок 2018 р. свідчить про те, що підприємство має не великі шанси розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом періоду. Коефіцієнт забезпеченості поточних пасивів власними коштами на рівні 0,162 на початок 2016 та 0,339 на початок 2017 р. показує низький рівень залежності підприємства від кредиторів і високу можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Підвищення показника є позитивною ознакою платоспроможності підприємства і зниження залежності від кредиторів.

Важливим критерієм платоспроможності є наявність власного оборотного капіталу та позитивним є його збільшення (рис. 2.10).

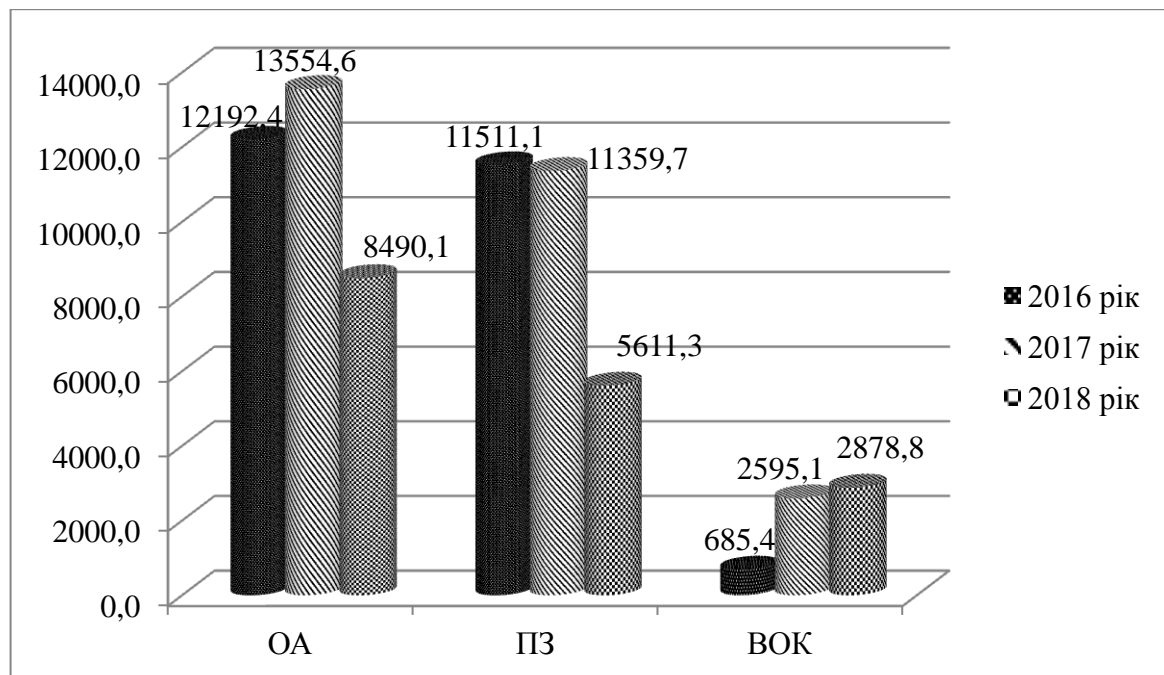

Рис. 2.10 Динаміка власного оборотного капіталу

Власний оборотний капітал ВСК «Нива» збільшився на 683,9 тис. грн., його сума 2878,8 тис. грн. станом на 2018 р., проти 2194,9 тис. грн. за минулий рік. Наявність чистого робочого капіталу свідчить про те, що підприємство здатне не тільки сплатити поточні борги, але й має в своєму розпорядженні фінансові ресурси для розширення діяльності.

Коефіцієнт маневреності показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. На підприємстві цей коефіцієнт на початок 2017р. склав 0,850, а 2018 р. – 0,958. Значення коефіцієнта рекомендовано бути не менше 0,2. На ВСК «Нива» воно значно більше і має тенденцію до зростання, а це дозволить забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу.

Коефіцієнт автономії характеризує частку коштів, вкладених власниками підприємства в загальну вартість майна. Нормальне мінімальне значення коефіцієнта автономії орієнтовано оцінюється на рівні 0,5, що припускає забезпеченість власними коштами, тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання. На ВСК «Нива» цей показник в 2017 р. 0,185 а в 2018 р. 0,349 що більше показника минулого року на 0,164. Показник значно менше рекомендованого нормативного значення, але це свідчить, що фінансова незалежність, тобто наявність власного капіталу змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал.

Отже, фінансова стійкість підприємства має задовільний стан та характеризується як нестійкий тип фінансової стійкості. Але на підприємстві склалася позитивна тенденція до його покращення. Тому, особливо актуально, визначити напрями подальшого підвищення фінансової стійкості на основі комплексної системи управління фінансовою стабільністю.

3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ НА ВСК «НИВА»

3.1 Комплекс заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємства

Результати проведеного фінансового аналізу дозволили виявити ряд проблем в системі управління фінансовою стійкістю на підприємстві ВСК «Нива», які потребують вирішення. На протязі 2016-2018 рр. на підприємстві діагностується нестійке фінансове становище. В структурі капіталу частка власного капіталу залишається достатньо низькою але в динаміці змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал, переважно поточна кредиторська заборгованість. На протязі останніх трьох років баланс залишається не абсолютно ліквідним, відсутня грошова платоспроможність, низький рівень поточної платоспроможності, але спостерігається позитивна динаміка власного оборотного капіталу.

Проблеми функціонування виробничо-господарської діяльності підприємства, очевидні недоліки і прорахунки в управлінні оборотними активами і поточними зобов'язаннями у сполученні з несприятливістю зовнішнього середовища привели підприємство до досить хитливого фінансового стану. Проблемні ділянки у фінансовому стані підприємства згруповані та подані на рисунку 3.1.

Тобто, на підприємстві виникають ризики втрати фінансової стійкості, але існує можливість відновити рівновагу, за рахунок поповнення джерел власних засобів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Теперішній фінансовий стан ВСК «Нива» може перерости в кризовий, якщо вчасно не відшукати та ввести в дію потенційні резерви підприємства.

Рис. 3.1 Внутрішні фінансові проблеми підприємства

Внутрішні проблеми пов'язані з невірними управлінськими рішеннями та нераціональним використанням грошових коштів. Проведений нами фінансовий аналіз підприємства виявив загрози для фінансової стійкості. Для підприємства характерне неефективне залучення та розміщення фінансових ресурсів, внаслідок неефективних ризикових управлінських рішень, що підриває його стабільний економічний розвиток.

Зважаючи на ці фактори, для підприємства вкрай важливо підтримати фінансову стабільність. Тому що недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності, у зв'язку з чим зростуть витрати, зросте заборгованість, спостерігатиметься недоотримання

прибутку, що в цілому призведе до зниження темпів економічного розвитку підприємства. У зв'язку з цим, необхідно реалізувати систему заходів для підтримки фінансової стабільності, як головної складової економічної стабільності (рис. 3.2).

Рис. 3.2 Комплексна програма внутрішніх заходів щодо підтримки стабільного фінансового стану ВСК «Нива»

В умовах економічної кризи підтримання фінансової стійкості на достатньо високому рівні потребує впровадження систематичного управління

комплексом заходів щодо запобігання зниження рівня цієї важливої характеристики підприємства.

Комплекс заходів повинен передбачати створення моделі управління фінансовою стабілізацією підприємства: визначення основних цілей та пріоритетних напрямів фінансового розвитку підприємства; шляхів фінансової стабілізації підприємства; інструментів та методів підвищення фінансової стійкості.

Для забезпечення економічної стійкості підприємства, окрім внутрішніх заходів, потрібно підтримати зовнішню стабільність шляхом:

- гнучкості та швидкості реакції на зміни кон'юнктури ринку,
- підвищення конкурентоспроможності продукції та виробництва,
- ефективне покращення взаємозв'язків та взаєморозрахунків з контрагентами;
- підвищення інвестиційної активності.

Тільки це дозволить створити рівноважну цілісну модель економічного сталого розвитку, яка б самостійно визначала напрямок майбутньому.

Але, для підприємства більш важливіші на даний момент є внутрішні чинники та резерви підвищення стабільності, які підприємство може активувати власними силами. Тому, зупинимося на них.

Отже, для покращення фінансового стану підприємства, необхідно фінансову діяльність, як складову господарської діяльності, спрямувати на забезпечення планомірного надходження і витрат грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу та найбільш ефективного використання фінансових ресурсів з найменшим ризиком. В залежності від змісту запропонованих заходів, спрямованих на поліпшення фінансово-господарського стану підприємства, можливі позитивні кінцеві результати від їх впровадження, які покращать фінансовий стан та забезпечать економічне зростання. Актуальні напрями покращення фінансового стану ВСК «Нива» згруповано на рис. 3.3.

Рис. 3.3 Очікувані результати від впровадження запропонованого комплексу внутрішніх заходів підвищення фінансової стабільності

Отже, саме завдяки раціональному виконанню внутрішніх заходів, щодо виявлення резервів підвищення стабільності можна покращити загальний фінансовий стан підприємства.

3.2 Удосконалення механізму проведення аналізу фінансового стану на підприємстві

Для підвищення ефективності подальшої діяльності ВСК «Нива», керівництву та аналітикам, необхідна об'єктивна та своєчасна інформація щодо фінансово-господарської діяльності, яку надає фінансовий аналіз. Результати аналізу дозволяють визначати позитивні та негативні аспекти в діяльності, своєчасно на них реагувати, прогнозувати значення прибутку, розробляти прогноз руху грошових коштів, складати фінансові бюджети. За даними цих прогнозів – розраховувати фінансові коефіцієнти, що дозволяють оцінити платоспроможність, фінансове положення, фінансову стабільність. Така аналітична інформація дозволить виявити можливі внутрішні та зовнішні загрози для підприємства, його сильні та слабкі сторони. Точність і оперативність визначення цієї інформації є вирішальними факторами у процесі прийняття ефективних управлінських рішень.

Без використання сучасних комп'ютерних систем, процес безпосереднього здійснення аналізу є досить довгим та трудомістким. Удосконалення організації проведення аналізу діяльності ВСК «Нива» може бути досягнуто за рахунок використання інформаційної технології, яка передбачає якісно нову організацію збору, обробки та доведення інформації за допомогою спеціально розроблених програмних продуктів. Тому, для підприємства є актуальним застосування комп'ютерних систем аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Така потреба викликана тим, що аналіз фінансового стану підприємства містить недоліки, так як його проводить головний бухгалтер тільки раз на рік і можна справедливо стверджувати що проводиться він формально:

- відображення інформативних показників лише по підприємству в цілому, що не дозволяє використовувати їх при прийнятті управлінських рішень по окремих сферах діяльності, центрах відповідальності, підрозділах

підприємства;

– низька періодичність проведення аналізу, що не дозволяє оперативно реагувати на негативні відхилення фінансового стану підприємства від нормального значення, яке визначається в свою чергу рівнем фінансової безпеки функціонування підприємства (рис. 3.4).

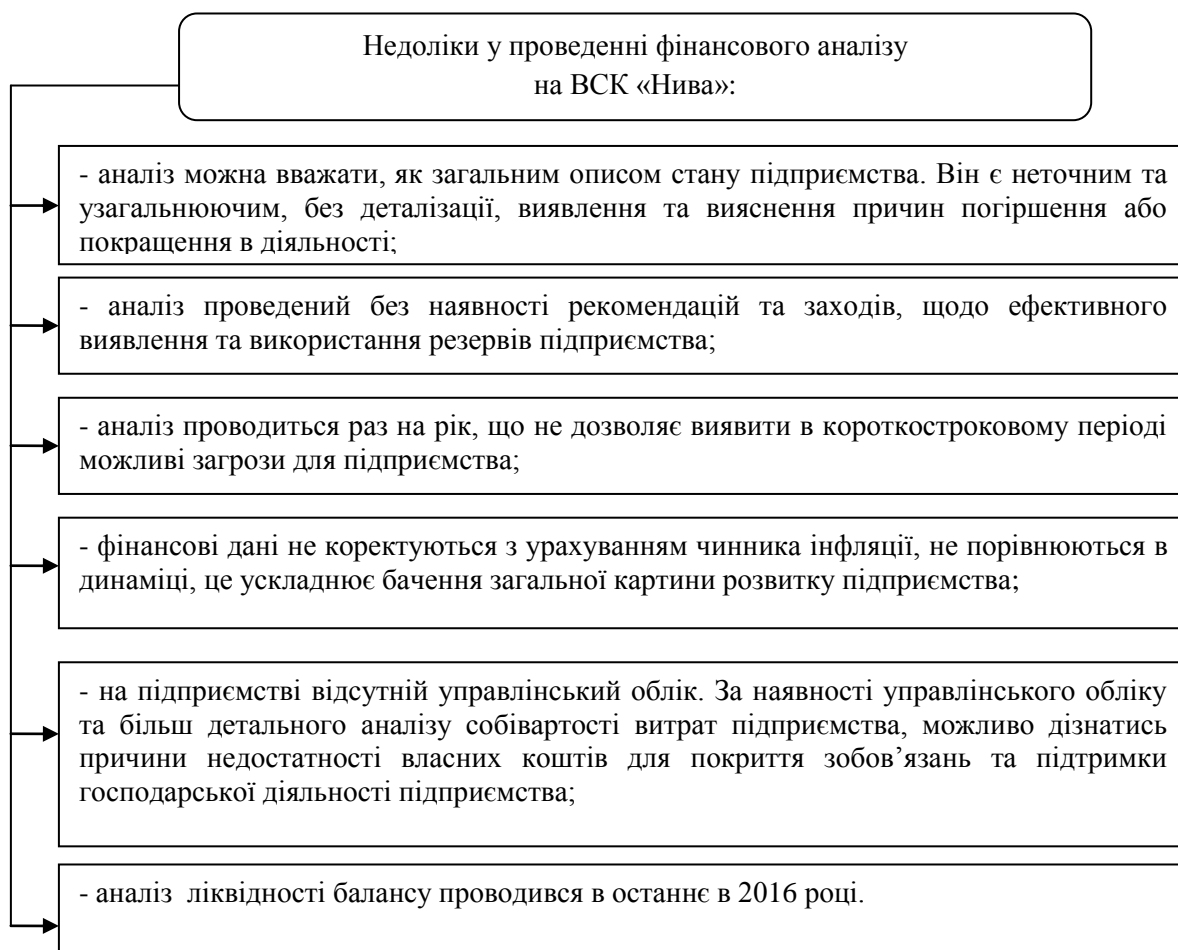

Рис. 3.4 Виявлені недоліки у організації та проведенні аналізу фінансового стану ВСК «Нива»

Зважаючи на дані проблеми, автоматизація проведення фінансового аналізу стала об'єктивною потребою для підприємства. Адже, автоматизація прискорить процес проведення фінансового аналізу, зменшить людський фактор. Переваги ведення автоматизації аналізу за допомогою спеціалізованих програмних продуктів, проявляється в низці факторів, які

знижують витрати, указані на рисунку 3.5.

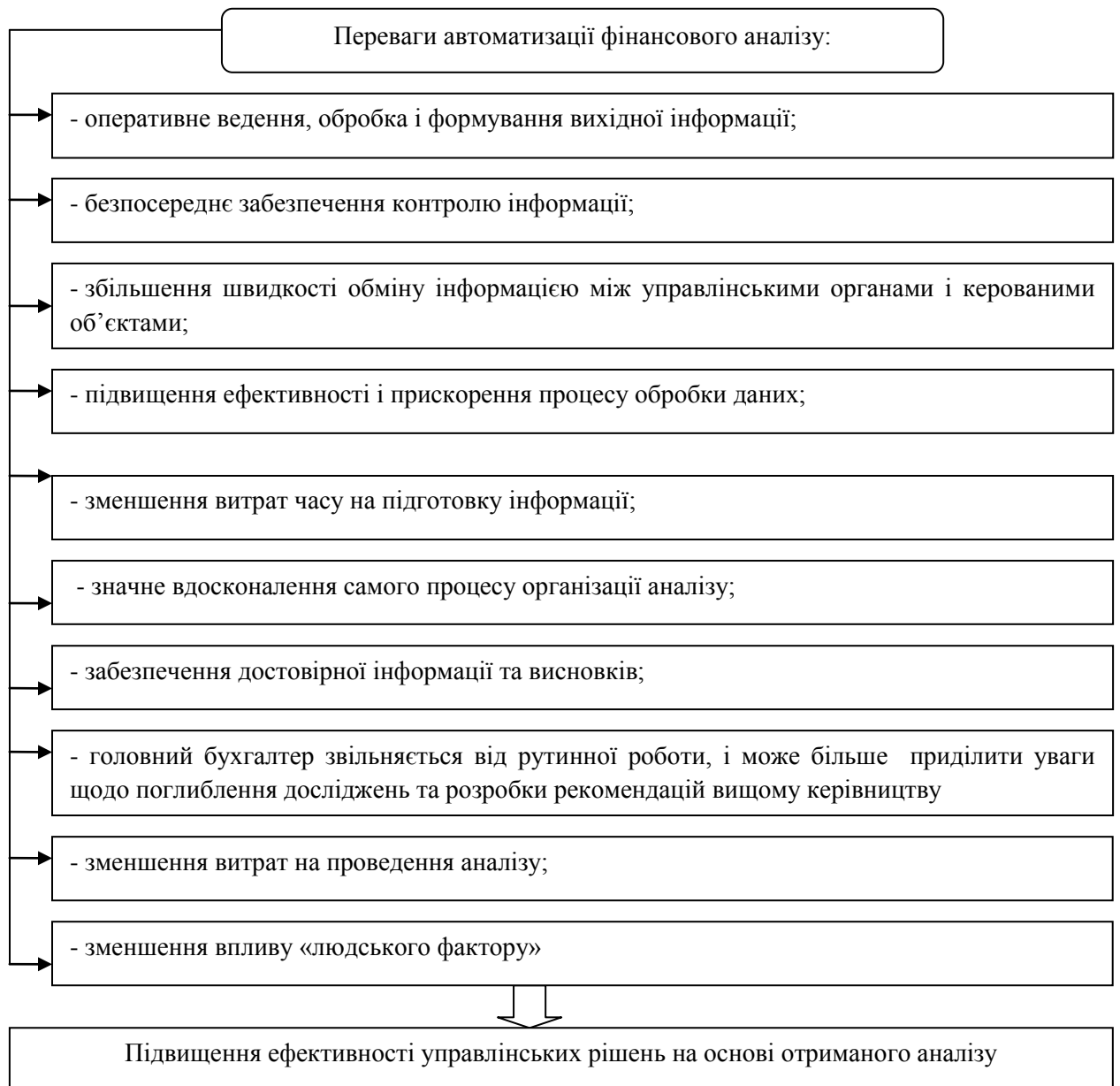

Рис. 3.5 Переваги автоматизації фінансового аналізу

Спеціалізовані програмні системи аналізу фінансово-господарської діяльності забезпечують реалізацію таких функцій: можливість аналізу та оцінки окремих показників виробничо-фінансового стану підприємства за різними методиками і визначення тенденцій їх змін; відповідність методик аналізу та оцінки міжнародним стандартам, можливість порівняння

показників діяльності вітчизняних і зарубіжних фірм; економічний аналіз діяльності об'єкта дослідження; розрахунок варіантів бізнес-плану, ранжування варіантів за пріоритетами користувача; можливість одночасного використання великої кількості показників; залучення до аналізу різних факторів як економічного, так і неекономічного характеру; табличне і графічне подання інформації; рівень виникнення ризику щодо допущення помилок, похибок знижується до мінімального; більш суттєво досліджуються економічні явища, їх зміни, повніше вивчаються фактори, виявляються резерви поліпшення фінансового стану підприємства [19].

Придбання аналітичної програми для підприємства понесе за собою значні витрати, але правильне, раціональне застосування програми на практиці, для виявлення резервів та прогнозування, планування тактичної діяльності покриє ці витрати. Використання такої програми значно покращить та підвищить якість аналізу на підприємств (Додаток К).

Проведення аналізу має стати частиною службових обов'язків кожного бухгалтера, а не тільки головного бухгалтера. Звідси ще один важливий принцип організації аналізу, необхідний для підприємства – обґрунтований раціональний розподіл обов'язків за окремими виконавцями, з метою виключення багаторазового проведення одних і тих же досліджень різними особами. Це сприяє більш ефективному використанню робочого часу фахівців і забезпечує комплектність аналізу.

Сучасний ринок аналітичних програм представлений найбільш поширеними програмами: «Галактика», «БЕСТ-Ф», «1С-АФСП» [46]. Порівняльні характеристики цих систем автоматизації фінансового аналізу представлені в Додатку Н.

Модуль «Фінансовий аналіз» системи «Галактика» дає змогу оцінювати фінансовий стан підприємства, показує перспективи його подальшого розвитку. Аналіз фінансового стану проводиться на підставі даних зовнішньої звітності («Баланс», «Звіт про фінансові результати»), а також будь-якої іншої фінансової інформації [49].

Модуль «Аналіз фінансової і господарської діяльності» забезпечує виконання певного набору завдань (рис. 3.6).

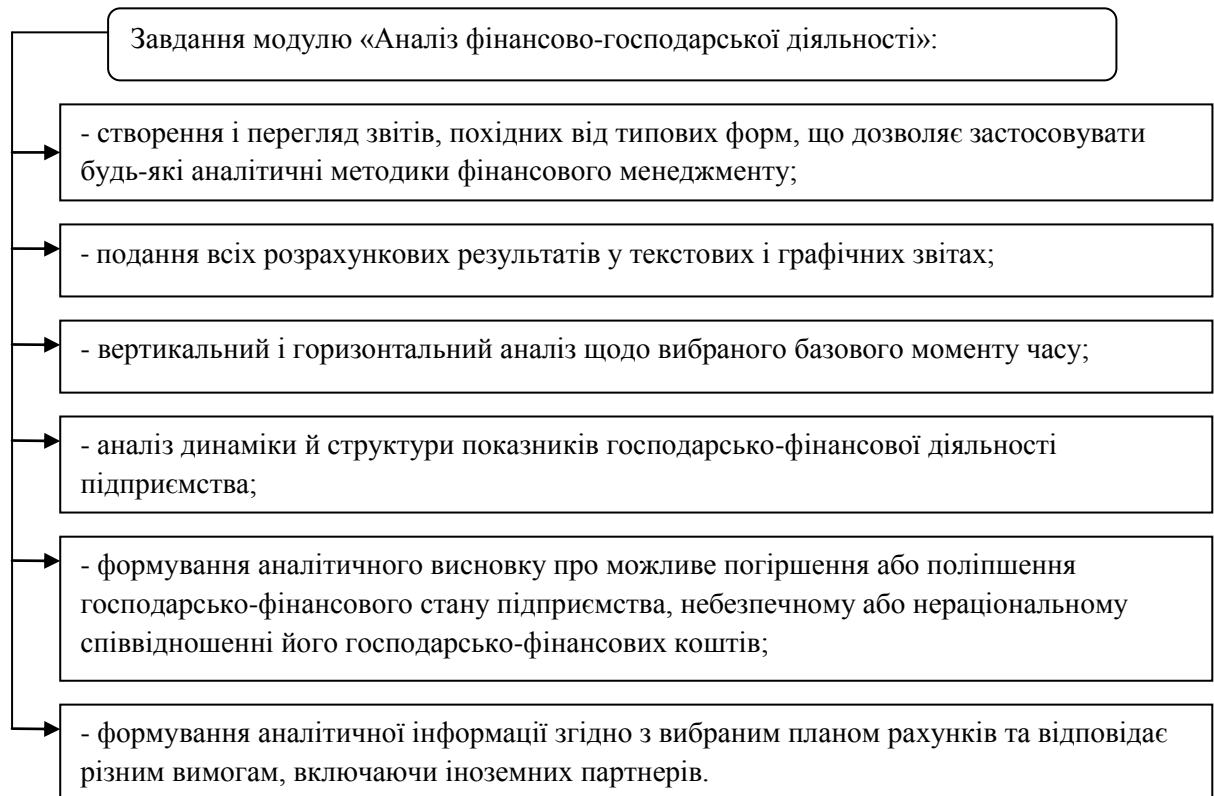

Рис. 3.6 Завдання модулю «Аналіз фінансової і господарської діяльності» Галактика [49]

У модулі передбачена перевірка взаємозв'язку показників і форм звітності, що сприяє зменшенню кількості помилок в початковій інформації і підвищенню якості результатів аналізу. Порівнянність і результативність показників також підвищується завдяки використанню в цій системі індексів.

Але, існують деякі проблемні аспекти – модуль достатньо складний в експлуатації, а ефективність його використання залежатиме від кількості методик, реалізованих розробниками у відповідній версії системи. Автономна експлуатація модуля «Фінансовий аналіз» (без інших контурів і модулів системи «Галактика») швидше за все буде економічно малоефективною із-за високої трудомісткості роботи і пристойної вартості.

Програма BEST (Business Environment Strategic Toolkit) – побудована на використанні оригінальних економічних індикаторів для виміру ефективності виробництва і перетворює стратегічні цілі фірми у набір послідовних заходів і кроків до забезпечення ефективності бізнесу [19]. Побудована на її основі система «БЕСТ-Ф» призначена як для оперативного аналізу власної фінансово-господарської діяльності, так і для проведення незалежної зовнішньої експертизи і аналізу економічного стану підприємства з метою розробки стратегії його розвитку.

Система «БЕСТ-Ф» призначена для проведення комплексного аналізу фінансового та майнового стану підприємств, детального аналізу товарних потоків, факторного аналізу прибутку і структурного аналізу витрат обігу в торгівлі [19].

Програма має два варіанти виконання: «Зовнішній аналіз» і «Внутрішній Аналіз», спеціалізованих функцій, що різняться набором шаблонів аналітичних документів. Варіант «Внутрішній аналіз» виконує функції аналізу публічної звітності та результатів внутрішнього обліку.

У системі спеціального аналізу реалізовані такі методики, як «Партнер», «Банкір», «Акціонер», «Банкрут». Методика «Банкрут» призначена для аналізу вірогідності банкрутства підприємства за зарубіжними методиками (модель Альтамана, Бівера, Копана і Гольдера і т.д.) і за допомогою критеріїв неплатоспроможності, вживаних у вітчизняній практиці (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності) [49].

Перевагами програми можна вважати те, що за допомогою закладених в програму додаткових методик, об'єднаних в систему комплексного аналізу, можна розрахувати додаткові показники, наприклад, такі як структура майна, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність тощо (рис. 3.7). При чому, результати аналізу можуть представлятися як у вигляді аналітичних таблиць, так і у вигляді графіків.

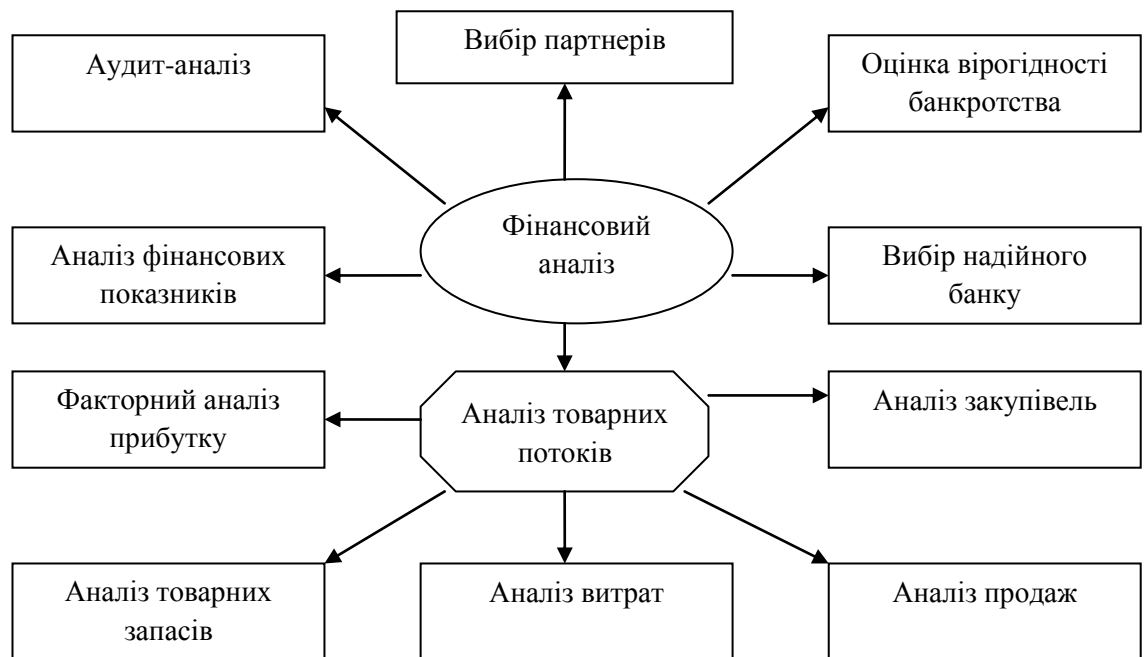

Рис. 3.7 Можливості аналізу програмної системи «БЕСТ-Ф»

Недоліки програмної системи «БЕСТ-Ф»: програма – закрита система, користувач нічого глобального змінити не може; інтерфейс програми застарілий, незручний; програма працює під DOS, в результаті чого виникають постійні проблеми з оформлення документів. [49]

Програма «1С-АФСП» – це програма, результатом роботи з якою є фінансовий аналіз стану підприємств на основі даних зовнішньої бухгалтерської звітності. Для забезпечення порівнянності даних у разі зміни в правилах і формах звітності в програмі реалізований механізм трансформації початкових форм в аналітичні форми, статті яких мають однаковий економічний зміст на будь-яку звітну дату. Крім того, користувач має можливість доповнювати початкову інформацію власними показниками. Передбачені наступні групи показників:

- показники пасивів і активів аналітичного балансу (відносні і абсолютні зміни в структурі майна і джерел його формування); показники фінансових результатів, та ефективності: рентабельність діяльності і капіталу, оборотність активів і елементів оборотного капіталу);

– показники платоспроможності (коефіцієнт покриття, термінова і абсолютна ліквідність, інтервал самофінансування, коефіцієнт Бівера, «Z-розрахунок» Альтмана та ін.);

– показники фінансової стійкості (рівень власного капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт покриття необоротних активів власним і довгостроковим позиковим капіталом); показники, для визначення структури балансу підприємства (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт відновлення і коефіцієнт втрати платоспроможності);

– показники ринкової оцінки підприємства, які дають можливість порівняти його ринкову вартість з балансовою вартістю.

Показники фінансового стану підприємства можна порівняти за зазначені періоди або проаналізувати в динаміці за кілька місяців, кварталів або років. Аналіз проводиться не тільки по вихідним значень показників, але також за базисним і ланцюговим темпами їх зростання і приросту.

При оформленні результатів аналізу за допомогою програми «1С-АФСР» можна використати три способи, характеристика яких наведена на рисунку 3.8.

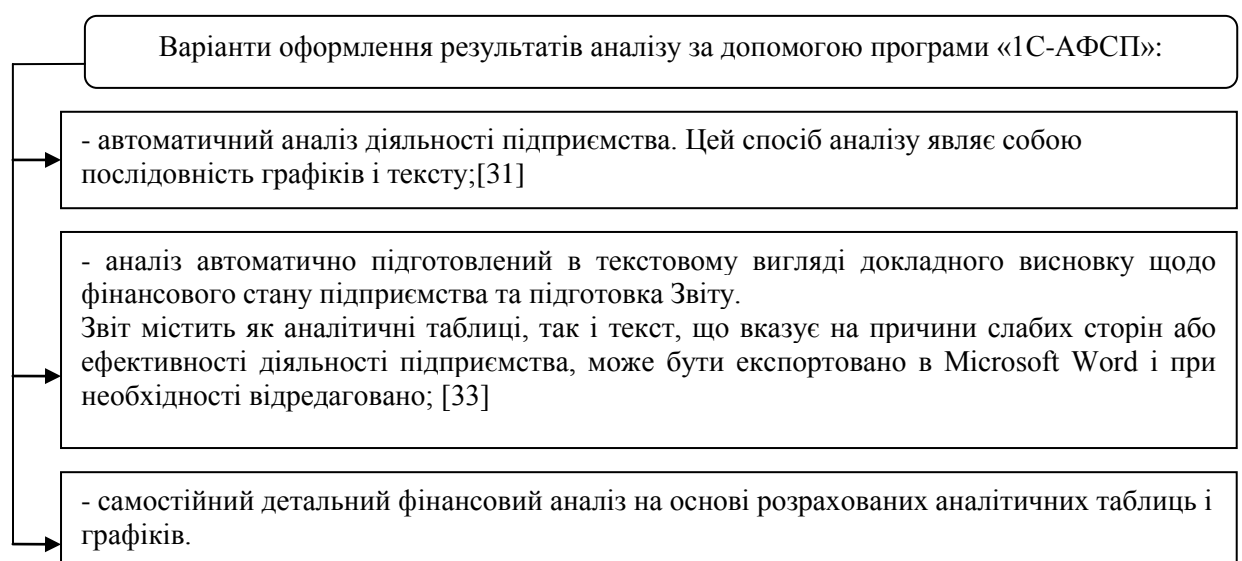

Рис. 3.8 Варіанти оформлення результатів аналізу в «1С-АФСР»

Переваги програмного продукту «1С-АФСР», у порівнянні з модулем «Фінансовий аналіз» системи «Галактика» та програми «БЕСТ-Ф», наведені на рисунку 3.9.

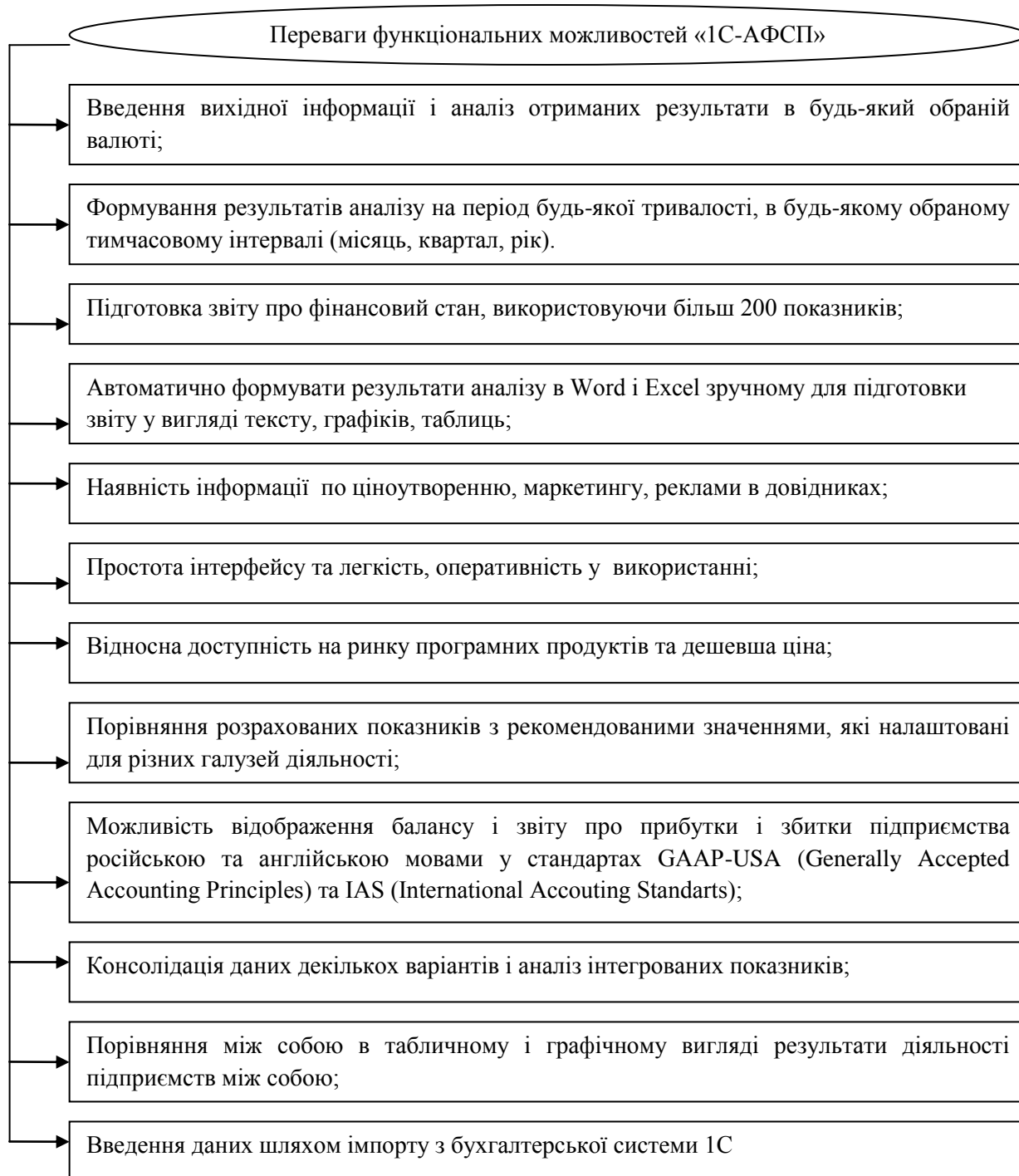

Рис. 3.9 Якісні переваги функціональних можливостей програми «1С-АФСР»

Враховуючі дані переваги цього програмного продукту, та його доступну ціну (7500 грн. з урахуванням установки та навчання), для ВСК «Нива» економічно доцільно придбати його на одне робоче місце – для головного бухгалтера. Також, вважаючи на те, що в бухгалтерії використовується бухгалтерська система 1С, цей факт значно спростить імпорт даних в 1С-АФСП та прискорить проведення аналізу.

Економічну ефективність від упровадження автоматизованої програми «1С-АФСП» для проведення фінансового аналізу розраховуємо за допомогою економічних показників ефективності одноразових витрат.

Коефіцієнт ефективності зниження трудових затрат визначається співвідношенням трудових затрат до проведення заходів до трудових затрат після проведення заходів.

Річний економічний ефект визначається як добуток нормативної величина коефіцієнта економічної ефективності обчислювальної техніки (для капітальних вкладень в автоматизовані інформаційні системи встановлено значення 0,3) та одноразових витрат на розробку і впровадження проекту.

Річна економія визначається як добуток нормативного коефіцієнта ефективності капітальних вкладень (приймається рівним 0,15) та одноразових витрат на розробку та впровадження проекту.

Строк окупності одноразових витрат визначається співвідношенням одноразових витрат на проект до річного економічного ефекту.

Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат визначається співвідношенням річної економії до одноразових витрат на проект.

Розраховані показники зведені у таблиці 3.1. Отже, для ВСК «Нива» є вигідним придбання та установка програми «1С-АФСП», так як, її вартість відшкодується через 1,3 року. і суттєво підвищить якість проведення фінансового аналізу.

Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат порівнюється з його нормативним значенням. Якщо фактичне

значення менше нормативного, то витрати на розробку та впровадження програми «ІС-АФСР» вважаються доцільними [49].

Таблиця 3.1

Економічна ефективність від впровадження програми «ІС-АФСР»

№	Показник	Значення
1	Одноразові витрати на проект, тис. грн.	7,5
2	Коефіцієнт ефективності зниження трудових затрат	4,7
3	Річний економічний ефект, тис. грн.	2,25
4	Річна економія, тис. грн.	1,125
5	Строк окупності одноразових витрат	1,3
6	Розрахунковий коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат	0,14

Так як, коефіцієнт економічної ефективності одноразових витрат становить 0,14 і є меншим за нормативне значення 0,3, то це ще раз підкреслює ефективність та доцільність впровадження програми «ІС-АФСР» для ВСК «Нива». Отже, для стабільного та гармонійного розвитку підприємства, попередження банкрутства, доцільно проводити своєчасний і повний аналіз діяльності, якісно планувати, та здійснювати бізнес-діяльність, продукт «ІС-АФСР» допоможе в цьому.

3.3 Удосконалення управління грошовими потоками

Фінансова стійкість підприємства найвищою є тоді, коли воно здатне розвиватися переважно за рахунок власних коштів фінансування. Таке підприємство повинно мати достатньо фінансових ресурсів, структура яких є досить гнучкою. Лише за рахунок ефективного та дієвого управління грошовими засобами підприємства, можна досягти оптимізації грошових потоків шляхом мінімізації витрат, своєчасності грошових розрахунків, з метою достатньої кількості фінансових ресурсів.

Управлінню рухом грошових коштів підприємства повинно приділятися значна увага, оскільки воно є фінансовим вираженням господарської діяльності підприємства і є основою самофінансування підприємства – покриття його потреби в капіталі за рахунок внутрішніх джерел та впливає на платоспроможність і ліквідність підприємства. Це потребує реалізації цілісної системи прогнозування, планування, аналізу та контролю грошових потоків, що формуються при здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оперативна, достовірна інформація про рух грошових коштів, їх контроль та ретельне планування, повинно сприяти підвищенню якості управлінських рішень, які безпосередньо в подальшому впливають на фінансовий стан підприємства. Тому необхідно визначити стратегію й тактику управління грошовими засобами, їхнє формування і використання, і розробити комплексну програму заходів щодо оптимізації грошових потоків.

Враховуючи сучасну економічну ситуацію, ВСК «Нива» необхідно постійно підтримувати рівновагу потоків виплат та надходжень для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Отже, управління грошовими потоками – найважливіший елемент фінансової політики підприємства, вона пронизує всю систему управління підприємства, та від неї залежить фінансова та економічна стабільність.

У результаті неконтрольованих грошових потоків та неефективного використання коштів, платоспроможність підприємства упала та кількість коштів знизилась на ВСК «Нива». Отже, у контексті організації управління фінансовою діяльністю, для забезпечення платоспроможності та фінансової стабільності підприємства, актуальним для підприємства являється питання збалансованості грошових потоків, як одного з ключових моментів управління грошовими потоками.

Під час процесу управління грошовими коштами, потрібно враховувати фактори, що впливають на грошові потоки та можуть бути основними чинниками зниження платоспроможності підприємства (рис. 3.10).

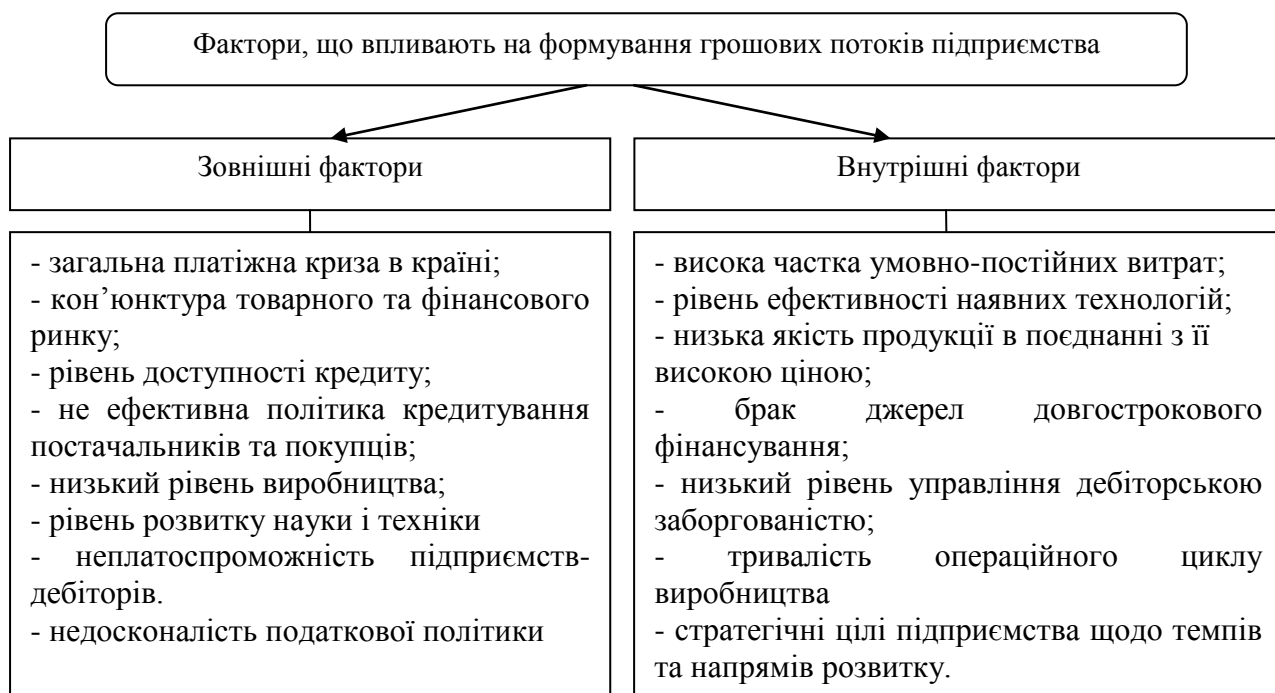

Рис. 3.10 Фактори, що впливають на формування грошових потоків підприємства [10]

Шляхом введення ефективної системи управління грошовими коштами на кожному етапі діяльності, керівництво забезпечує оптимізацію платіжного обороту. Отже, ефективне управління грошовими потоками сприяє:

- зниженню ризику неплатоспроможності підприємства, що в свою чергу сприяє зниженню ціни капіталу підприємства;
- скороченню потреб підприємства в позиковому капіталі;
- підвищенню ритмічності надходження грошей, що в свою чергу дозволяє оптимізувати створення виробничих запасів за обсягом і за ціною ресурсів;
- синхронізації надходжень і платежів за обсягом і в часі;
- забезпеченню збалансованості грошових потоків й обсягів виробництва;
- прискоренню оборотності обігового капіталу що є істотним резервом фінансування і росту суми генерованого у часі прибутку.

Для забезпечення стабільної платоспроможності, вважаємо, що система управління грошовими потоками повинна охоплює такі елементи (рис. 3.11).

Рис. 3.11 Складові процесу управління грошовими потоками

Виконання цих елементів повторюється, згідно з веденням діяльності підприємства і проведенням операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів.

Система не завершується на контролі, адже після введення заходів, підприємство продовжує функціонувати, виходячи з цього, відбувається облік даних заходів. Тобто, починається новий цикл управління грошовими потоками, але вже з новими покращеннями та нововведеннями.

Надалі, управління грошовими потоками здійснюється відповідно до поставлених цілей з урахуванням результатів, тобто помилок та досягнень попередніх періодів (рис. 3.12).

Рис. 3.12 Етапи управління грошовими потоками на підприємстві

Система управління рухом грошових коштів суб'єкта господарювання є індивідуальною для кожного підприємства, оскільки необхідно враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умов зовнішнього і внутрішнього середовища її реалізації.

Наведена структура системи управління грошовими потоками дозволяє підвищити стабільність розвитку підприємства та покращити управління з точки зору збалансованості надходжень і видатків грошових коштів, віднайти резервні грошові кошти, підвищити ефективність роботи

підрозділів, підвищити ліквідність і платоспроможність підприємства.

Зважаючи на потребу в управлінні грошовими потоками ВСК «Нива», постає проблема в важливості проведення планування грошових потоків на певні проміжки часу. Детальне планування грошових потоків на кожний місяць, або квартал не проводиться на підприємстві. Керівництво підприємства в 2016 році зіштовхнулось з проблемою дефіциту грошових коштів, що не дозволяє підтримати необхідний рівень платоспроможності та ліквідності підприємства. Тому, з метою ефективного управління грошовими потоками та підтримання платоспроможності підприємства, ми пропонуємо ретельно планувати надходження та витрачання грошових потоків.

Планування грошових потоків – важливий етап управління фінансовою діяльністю підприємств, головна мета якого – забезпечення ритмічності й синхронності грошових потоків, а в цілому досягнення фінансової рівноваги підприємства [21]. Метою планування грошових потоків на підприємстві є раціонально синхронізувати грошові потоки для забезпечення фінансової рівноваги.

Введення платіжних календарів, а отже і детальне планування управління грошовими потоками, для підприємства важливо та актуально на даний момент, так як, спостерігається дефіцит грошових коштів, нехватка власних засобів, значні витрати.

Платіжний календар є засобом «ранньої діагностики» фінансового стану підприємства. Якщо планується позитивне сальдо, то можна розраховувати на можливість отримання додаткового доходу. Якщо ж на стадії проекту виявлено нестачу фінансових коштів, то у керівництва є час для прийняття необхідних заходів.

Тому, для ефективного управління ми вважаємо за доцільне ввести використання платіжних календарів на підприємстві ВСК «Нива».

Етапи розробки платіжного календаря та їх складові елементи для успішного планування руху грошових коштів на підприємстві ВСК «Нива» наведені на рисунку 3.13.

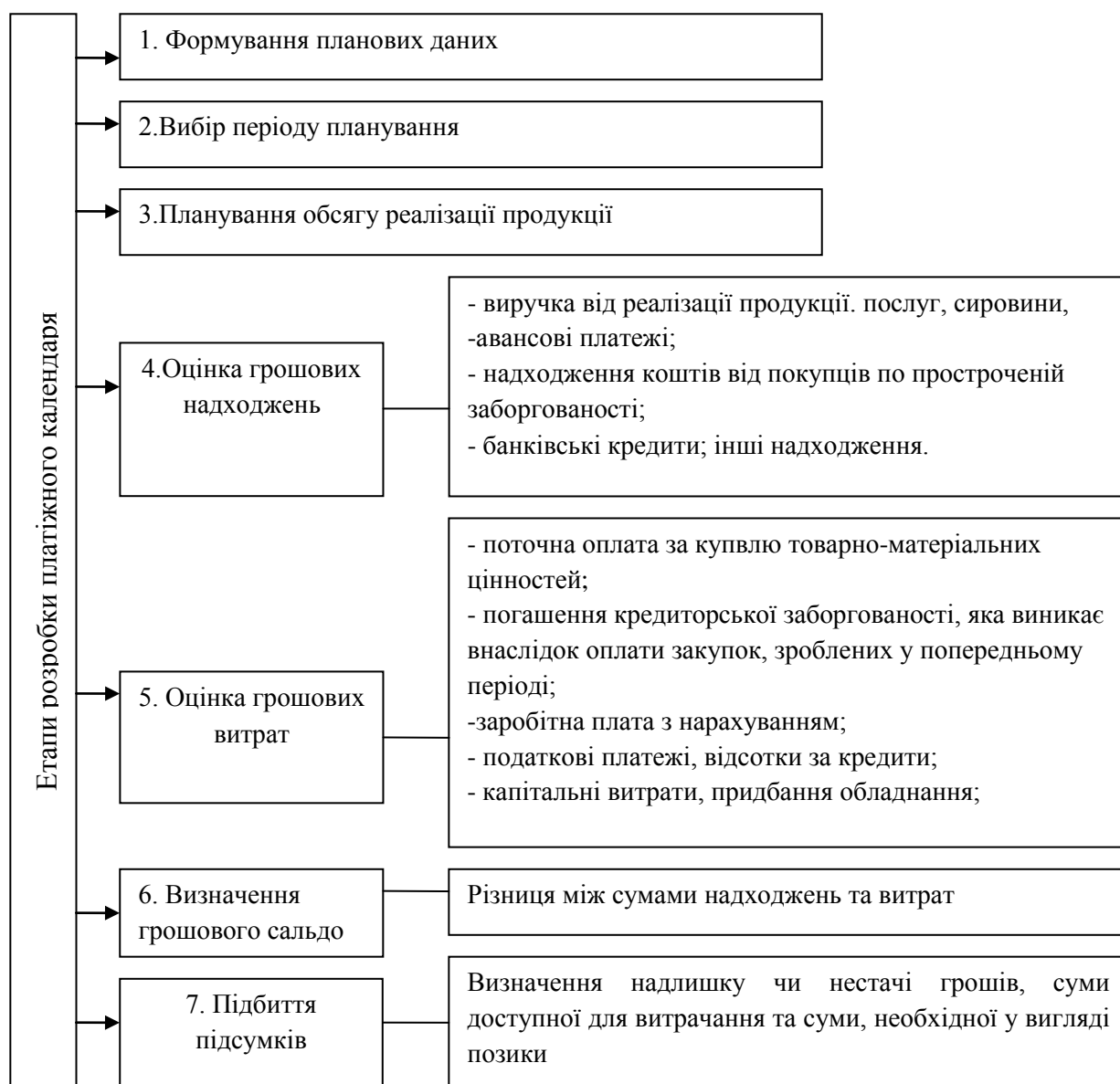

Рис. 3.13 Етапи розробки платіжного календаря

Платіжний календар складається на основі реальної інформаційної бази про грошові потоки підприємства, до складу якої входять: договори з контрагентами; акти звірки розрахунків з контрагентами; рахунку на оплату продукції; банківські документи про надходження коштів на рахунок; платіжні доручення; графіки відвантаження продукції; графіки виплати заробітної плати; кошторис витрат на виробництво, стан розрахунків з дебіторами і кредиторами; законодавчо встановлені терміни платежів за фінансовими зобов'язаннями перед бюджетом і позабюджетними фондами;

внутрішні накази.

Платіжний календар з підрозділами-календарями – по операційній, інвестиційній, фінансовій діяльності, будуть складати головний бухгалтер, разом з економічним підрозділом, за узгодженням керівника, за допомогою програми Excel на місяць.

Прогноз надходження і витрат коштів по операційній діяльності підприємства, який включає в себе підрозділи:

- календар дебіторської заборгованості (надходження), в який платежі та аванси включаються в сумах і строках, передбачених відповідними договорами (контрактами) з контрагентами, а з метою відображення реального грошового обороту підприємства датою надходження грошових коштів вважається день їх зарахування на розрахунковий рахунок підприємства;

- податковий платіжний календар (витрати), в складі якого відображаються суми всіх видів податків, податкових платежів (ПДВ, податок на прибуток), що перераховуються до бюджету, а календарною датою сплати обирається, як правило, останній день встановленого строку перерахування податкових платежів кожного виду;

- календар виплат заробітної плати (витрати), термін яких встановлюються на основі трудових договорів, а суми платежів (заробітна плата, відрядження, соціальні виплати) – виходячи зі штатного розкладу;

- календар кредиторської заборгованості за товари, послуги (витрати) розробляється для відповідних центрів витрат, а до складу платежів цього календаря входять: вартість закупленої сировини, та матеріалів на виробничу діяльність, тощо, при цьому суми і дати цих платежів встановлюються відповідно до договорів з контрагентами;

- календар адміністративної діяльності (витрати), у складі якого відображаються платежі по закупівлі канцелярського приладдя, витрати на відрядження, поштово-комунікаційні витрати та інші витрати, пов'язані з управлінням підприємством;

– в календарі збутової діяльності (витрати) відображаються витрати на маркетинг, зміст збутової мережі, рекламу, тощо.

Розробка планових показників надходження і витрат коштів по інвестиційній діяльності підприємства: календар формування портфеля довгострокових фінансових інвестицій; календар реалізації програми реальних інвестицій (надходження) складається по підприємству в цілому.

Планування надходжень і витрат коштів по фінансовій діяльності підприємства: календар отриманих позик (надходження); календар основного боргу за фінансовими операціями (витрати), суми платежів і терміни їх здійснення встановлюються відповідно до умов кредитних договорів.

Процес реалізації платіжного календаря представлена на рисунку 3.14

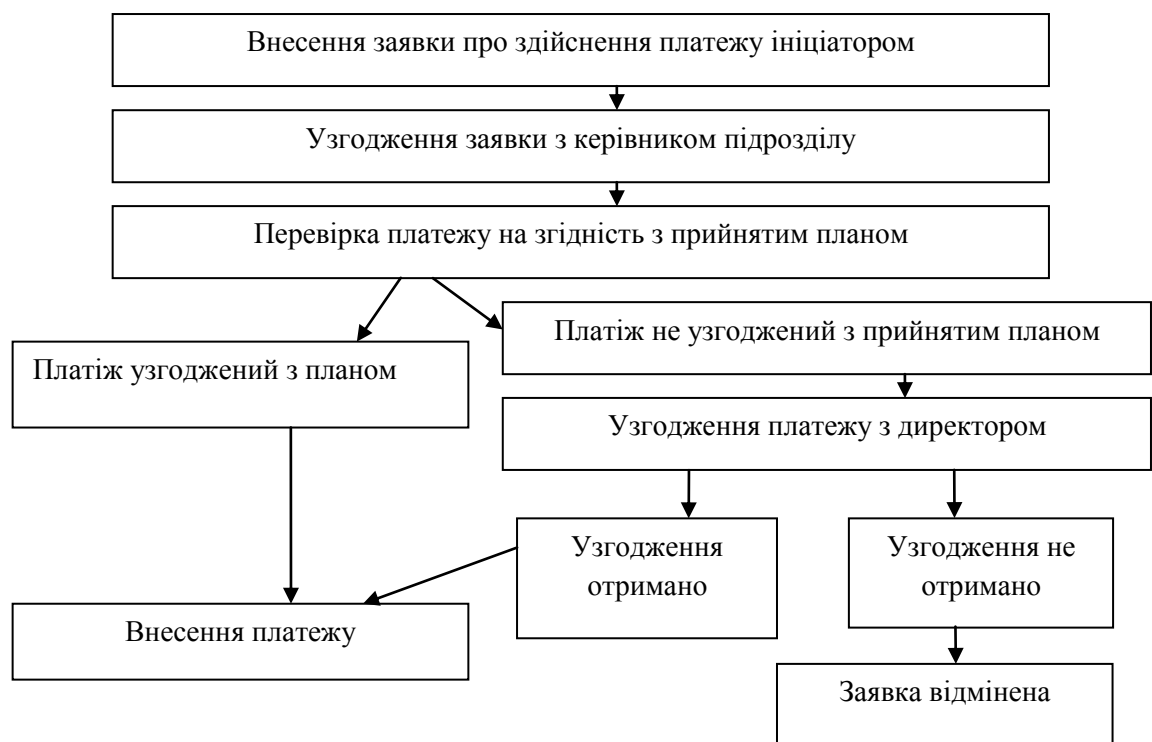

Рис. 3.14 Схема процесу реалізації платіжного календаря [21]

Економічні якісні результати від впровадження планування грошових потоків наведені на рисунку 3.15

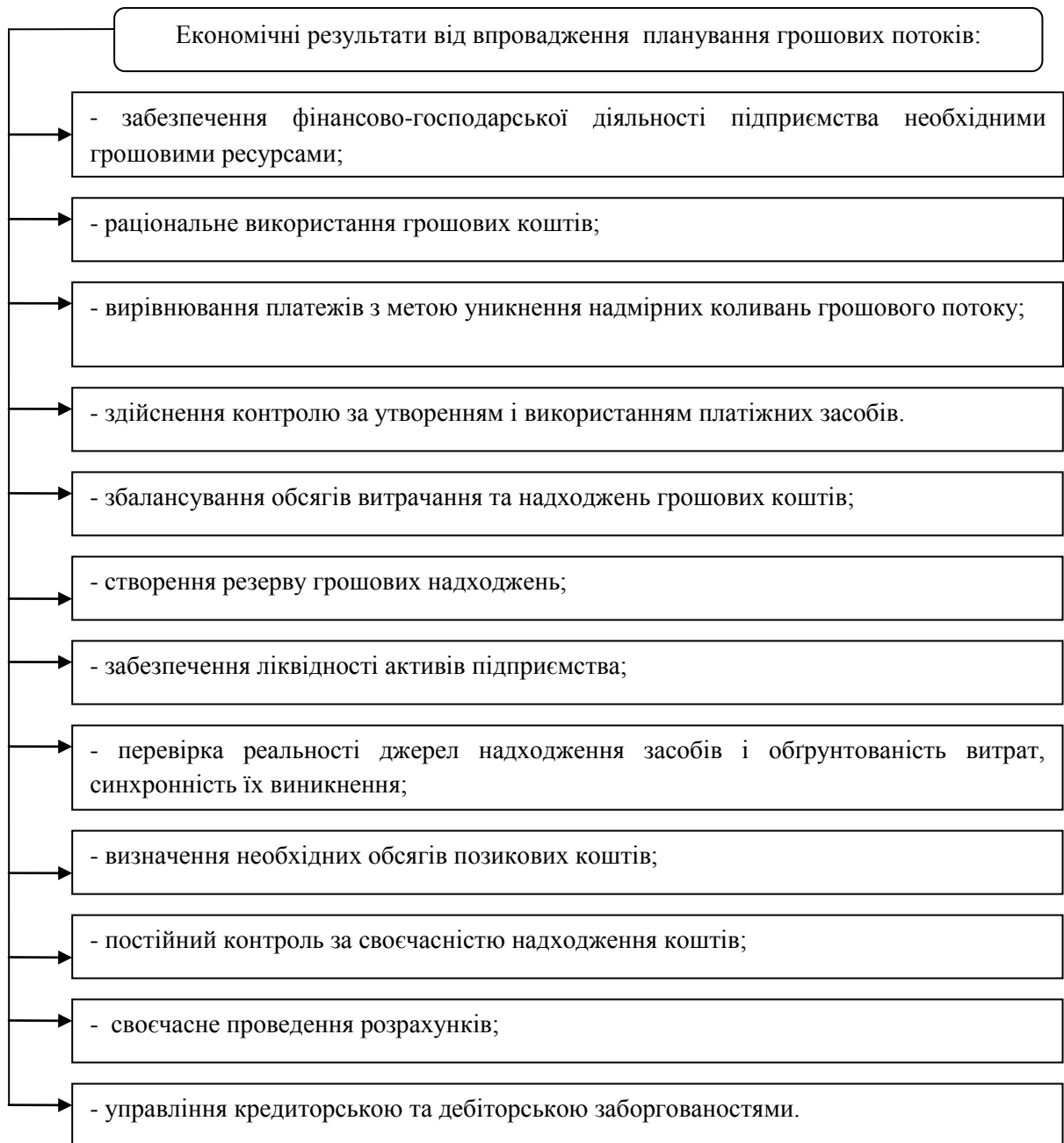

Рис. 3.15 Економічні якісні результати від впровадження планування грошових потоків

Економічна ефективність від впровадження та використання платіжного календаря на ВСК «Нива» можна оцінити за рахунок зміни показників оборотності оборотних коштів підприємства.

З цією метою проведемо розрахунок показників оборотності та визначимо очікуваний економічний ефекти в вигляді додатково вивільнених

оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів.

Показники економічних кількісних результатів від впровадження системи управління грошовими потоками з використанням платіжного календаря наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Показники оборотності оборотних коштів ВСК «Нива»

Показники	Роки		Відхилення +;-
	2017	2018	
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, раз	6,27	7,33	+1,06
Термін оборотності оборотних коштів, дні	58	50	-8
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів в обороті	15,94	13,65	2,29
Додатково вивільнені грошові кошти, тис. грн			+198,2

Отже, прискорення оборотності оборотних коштів на 1,06 раз та зменшення терміну оборотності одного обороту на 8 днів – забезпечить ВСК «Нива» додаткове вивільнення оборотних коштів в сумі 198,2 тис. грн. Позитивний ефекти підтверджує також зменшення коефіцієнта завантаження коштів в обороті, тобто замість того, щоб для одержання з однієї гривні виручки витратити 15,94 грн., достатньо 13,65 грн., тобто менше на 2,29 грн. на кожну гривню виручки.

Отже, одним з найважливіших елементів системи оперативного управління фінансами підприємства є управління грошовими потоками за рахунок впровадження їх оперативного-календарного планування.

Кількісне управління фінансовими потоками ВСК «Нива» дасть можливість системі фінансового управління оптимізувати процеси руху коштів, визначити оптимальний варіант погашення кредитів, прискорити оборотність оборотних коштів. Для підвищення платоспроможності діяльності підприємства необхідно планувати грошові потоки, контролювати відхилення й аналізувати причини цих відхилень, з метою оптимізації підприємницьких ризиків та фінансової стабільності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та запропоновано вирішення наукових завдань, які полягають в обґрунтуванні умов формування стабільного фінансового стану підприємства в сучасних умовах господарювання.

Виконане дослідження дало змогу зробити висновки й пропозиції.

1. У результаті проведеного системного дослідження сутності економічної стабільності, фінансової стійкості, платоспроможності підприємства та їх взаємозв'язку, визначено роль та значення стабільності фінансового стану в забезпеченні нормального функціонування підприємства. Встановлено, що не існує єдиного підходу до трактування понять «фінансова стійкість» та «платоспроможність». На підставі теоретичного узагальнення сформовано таку уточнену та доповнену дефініцію досліджуваного поняття: платоспроможність – здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання й забезпечувати погашення довгострокових зобов'язань, в частині, що стануть короткостроковими в наступному звітному періоді, у повному обсязі й у визначений термін за рахунок наявних та отриманих від реалізації активів грошових коштів за умови збереження безперервності виробничої діяльності; фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, що є об'єктом фінансового управління, його господарською діяльністю та характеризує стан фінансових ресурсів як забезпеченість пропорційного, збалансованого розвитку при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

2. Для обґрунтування напрямів підвищення стабільності фінансового стану досліджено класифікацію фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Вивчення історичного аспекту і сучасних ознак класифікації

платоспроможності та фінансової стійкості, дозволило з'ясувати, що на даний момент існують різні підходи, але, вважаємо, що для цілей управління – платоспроможність підприємства доцільно поділяти за критерієм ліквідності на миттєву, поточну і перспективну яка є передумовою формування фінансової стійкості. Фінансову стійкість, з як складову економічної стабільності підприємства – доцільно поділяти на зовнішню, внутрішню, загальну, спадкову та фінансову, що дозволяє враховувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

3. Визначено особливості методики аналізу фінансової стійкості й платоспроможності підприємства за двома основними етапами – аналіз та оцінка аналітичних показників та коефіцієнтний аналіз. Щодо платоспроможності, то аналіз аналітичних показників передбачає оцінку ліквідності балансу підприємства та аналіз динаміки відносних показників, а на їх основі визначення поточної та перспективної платоспроможності. Щодо фінансової стійкості, то на першому етапі визначають тип фінансової стійкості на підставі аналізу джерел покриття запасів підприємства, а розрахунок коефіцієнтів доповнюється інтегральним підходом для оцінки стану та збалансованості структури капіталу, що дозволяє визначити існуючі проблеми й розрахувати внутрішні резерви підвищення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

4. У результаті проведеного аналізу фінансової стійкості ВСК «Нива» виявлено, що на фоні підвищення обсягів реалізації сума прибутку від операційної діяльності знижується. На протязі 2016-2018 рр. на підприємстві діагностується нестійке фінансове становище. В структурі капіталу частка власного капіталу залишається достатньо низькою але в динаміці змінюється позитивно з 18,5% до 34,9%, а решта капіталу в обороті – це залучений капітал, переважно поточна кредиторська заборгованість. Тому, проаналізовано платіжний баланс та грошову платоспроможність підприємства, на підставі чого можна стверджувати, що високий рівень кредиторської заборгованості порівняно з платіжними засобами для її

погашення підриває фінансову стійкість підприємства. При цьому, порушується основний принцип фінансової політики, оскільки допускається кредитування своїх дебіторів на тих же (або навіть кращих) умовах, ніж ті, на яких одержує кредити підприємство ВСК «Нива».

5. У зв'язку з тим, що важливою складовою фінансової стійкості підприємства є дослідження його платоспроможності, проведено її аналіз, результати якого свідчать, що на протязі останніх трьох років баланс залишається не абсолютно ліквідним, відсутня грошова платоспроможність, низький рівень поточної платоспроможності, але спостерігається позитивна динаміка власного оборотного капіталу. В цілому можна сказати, що на початок 2018 року фінансовий стан ВСК «Нива» діагностується як задовільний, але при збереженні в 2018 році тенденцій попереднього року воно може значно погіршитися, тому необхідно підвищити дієвість контролю за станом розрахунків, співвідношенням власного та залученого капіталу, особливо за станом поточної заборгованості на підприємстві.

6. Проблеми функціонування виробничо-господарської діяльності підприємства, очевидні недоліки і прорахунки в управлінні оборотними активами і поточними зобов'язаннями у сполученні з несприятливістю зовнішнього середовища привели підприємство до досить хитливого фінансового стану. Тому, обґрунтовано комплекс стабілізуючих заходів для покращення ситуації з акцентом на удосконаленні механізму проведення фінансового аналізу та поточному оперативному управлінні грошовими потоками ВСК «Нива». Виявлено, що аналіз фінансового стану підприємства проводиться раз на рік, результати якого можна вважати некоректними, бо мають більш описовий характер. Вважаємо за раціональне для підприємства придбати програмний модуль «1С-АФСР», як додаток до програми «1С», що використовується бухгалтерією підприємства. Одноразові витрати на проект будуть складати 7500 грн., з окупністю 3,3 р. Саме завдяки впровадженню цього програмного модулю аналіз буде проводитись за сформованими ключовими показниками з врахуванням впливу факторів, з детальним

графічним відображенням інформації та аналітичними висновками щодо актуальних напрямів покращення фінансового стану підприємства ВСК «Нива». Для підвищення дієвості контролю за станом розрахунків, особливо за станом поточної заборгованості на підприємстві запропоновано організувати систему управління грошовими потоками, основну роль приділяючи плануванню грошових потоків у вигляді складання платіжного календаря для кожного виду діяльності підприємства з метою раціонального використання грошових коштів, підвищення рівня платоспроможності. Визначено очікуваний ефекти від прискорення оборотності оборотних коштів на 8 днів в сумі додатково вивільненого оборотного капіталу 198,2 тис. грн. Отже, реалізація запропонованих заходів для стабілізації фінансового стану підприємства, а саме: координація роботи фінансових служб; впровадження удосконаленої системи управління рухом грошових ресурсів; визначення джерел фінансування та їх ефективне використання; впровадження удосконаленого механізму проведення фінансового аналізу; розробка системи управління ризиками; координація взаєморозрахунків з контрагентами на засадах комплексного та системного підходу забезпечить формування умов стабільного фінансового стану підприємства ВСК «Нива».

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Абрютина М.С. Оценка финансовой устойчивости и платежеспособности российских компаний. *Финансовый менеджмент*. 2006. № 6. С. 28-35.
2. Бахмут О. Аналіз платоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 21-23.
3. Бечко П.К. Сутність платоспроможності підприємств. *Вісник ХНТУСГ. Серія «Економічні науки»*. 2010. Вип. 98. С. 104-110
4. Богацька Н.М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств. *Економічний простір*. 2010. №41. С. 212-222.
5. Большой экономический словарь. / за общ. ред. А. Н. Азрилияна. URL: http://www.onlinedics.ru/slovar/buh/z/bolshoj_ekonomicheskij_slovar_pod_red_azrilijana_a_n.html
6. Бугай В.З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2008. №1. С. 34-39.
7. Білик М.Д. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства. *Економіст*. 2001. № 11. С. 40-43.
8. Ванієва А.Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 8. С. 52-62.
9. Вовк В.В. Ліквідність та платоспроможність : економічна суть та експертна оцінка. *Галицький економічний вісник*. 2011. №3. С.169-173
10. Галенко О.М. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності на підприємствах-банкрутах. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 6. С. 47-53.
11. Гончаров А.И. Восстановление платежеспособности предприятия: модель оздоровления финансов. *Финансы*. 2004. № 8. С. 68-70.
12. Горбатенко А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах. *Економічний вісник Ужгородського університету*. 2012.

C.56-62.

13. Житнік Є.С. Платоспроможність та ліквідність : уточнення понять. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2016. №11. С. 112-117.

14. Журавльова Ю.Ю. Методичні аспекти оцінки платоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання. *Ринок цінних паперів. Вісник Державної комісії з цінних паперів на фондового ринку*. 2008. № 3. С. 33-41 .

15. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2010. №1. С. 116-120.

16. Про відновлення платоспроможності боржника, або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (дата звернення: 11.09.2019).

17. Земляков Ю.Д. Общая постановка задачи прогнозирования финансовой устойчивости предприятий. *Финансы и кредит*. 2012. № 27. С. 69-76.

18. Іванов В.К. Сутність платоспроможності промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 2. С. 41-44.

19. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 180 с.

20. Ігнатів А.В. Анализ финансового состояния предприятия. *Финансовый менеджмент*. 2014. № 4. С. 3-19.

21. Інсталеv: Корпоративний менеджмент, Платіжний календар, казначейство. URL: <http://www.intalev.ua/ua/services/finance/liquidity> (дата звернення: 12.10.2019).

22. Іонін Є.Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 6. С. 30-43.

23. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Муніципальна академія управління персоналом, 2012. 152 с.

24. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 224 с.
25. Кручок С.І. Оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2002. № 8. С. 4-48.
26. Котляр М.Л. Аналіз фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2012. № 5. С. 99-105.
27. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. *Фінанси України*. 2013. №1. С. 113-118.
28. Котляр М.Л. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2014. № 4. С. 120-124.
29. Котляр М.Л. Методи та прийоми аналізу фінансового стану підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 5. С. 57-61.
30. Котляр М.Л. Платоспроможність та ліквідність в системі оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний простір*. №11. 2012. С. 185-200.
31. Кривдюк А.В. Дослідження економічної категорії платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. *Економічний простір*. №15. 2014. С. 185-190.
32. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 378 с.
33. Квасницька Р. Інструментарій та методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства. *Економіст*. 2011. № 5. С. 73-75.
34. Кислиця О.Я. Економічний аналіз : курс лекцій. Київ : Європейський університет, 2012. 171 с.
35. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Вісник Сумського державного університету*. 2014. № 9. С. 23-34.
36. Королюк Т.В. Оцінка фінансової стійкості та визначення платоспроможності акціонерних товариств. *Галицький економічний вісник*.

2015. №1. С. 130-135.

37. Кривоконь О.С., Глазко Н.Д., Ратушняк А.А. Сутність платоспроможності та ліквідності підприємства. *Вісник Вінницького національного аграрного університету*. 2015. №6. С. 24-26.

38. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 2. С. 53-57.

39. Лагун М.І. Теоретична характеристика основних методичних аспектів проведення аналізу фінансового стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 3. С. 33-37.

40. Лігоненко Д.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками : навч. посіб. Київ : КНТУ, 2008. 255 с.

41. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учеб. пособ. Москва : Экзамен», 2005. 160 с.

42. Мараховська К. А. Регулювання відновлення платоспроможності або банкрутства підприємств та напрями його вдосконалення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 12. С. 57-60.

43. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2012. № 7. С. 26-30.

44. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій : наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>(дата звернення: 12.10.2019).

45. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME101039.html. (дата звернення: 12.10.2019).

46. Оркевич О.А., Кіндрацька Г.І. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємств. *Економічний аналіз*. 2010. №6. С. 215-221.
47. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.
48. Федик М.С. Сутність платоспроможності та ліквідності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №5. С. 172–179. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/41.pdf
49. Тинська І., Спільник І. Інформаційне забезпечення фінансового аналізу і проблеми його вдосконалення. *Економічний аналіз*. 2011. № 8 (2). С. 423-426.
50. Тропіна В.Б. Платоспроможність підприємств у контексті реформ в Україні. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. *Економіка*: 2015. № 3. С. 169-175.
51. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : підручник / за заг. ред. Л. А. Лахтіонової. Київ : КНЕУ, 2008. 588 с.
52. Финансовый менеджмент: учеб. пособ. / за заг. ред. М.Н. Крейнина. Москва : Дело и Сервис, 2009. 356 с.
53. Фінанси підприємств : підручник / за заг. ред. А.М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2006. 345 с.
54. Финансовый анализ: методы и процедуры : учебник. / за общ. ред. В.В. Ковалева. Москва : Финансы и статистика, 2005. 424 с.
55. Череп А.В. Визначення заходів для відновлення платоспроможності боржника. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. №1(5). С. 213-219.
56. Черняк О.І., Ставицький Н.О., Черноус Г.О. Системи обробки економічної інформації : підручник. Київ : Знання, 2006. 447 с.
57. Шенаев А.О. Понятие финансовой устойчивости: ее показатели и условия обеспечения. *Банковские услуги*. 2011. №4. С. 12-17.
58. Шквір В.Д., Загородній А.Г., Височай О.С. Інформаційні системи

і технології в обліку: практикум . Київ : Знання, 2009. 429 с.

59. C. Gowthorpe Financial Analysis Study System . CIMA Publishing, 2015. 432 p.

60. Robert S. Kaplan, David P. Norton Financial Analysis: Balanced Scored Feature by Robert S. Kaplan and David P. Norton // HBR's 10 Must Reads The Essentials, 2017. 168 p.

61. Aldo Soprano Liquidity Management: A Funding Risk Handbook. (The Wiley Finance Series), 2015. 252 p.

62. Avinash Persaud Liquidity Black Holes: Understanding, Quantifying and Managing Financial Liquidity Risk. England, 2013. 272 p.

63. Van Der Merwe, Andria Market Liquidity Risk: Implications for Asset Pricing, Risk Management and Financial Refulation. Palgrave Macmillan, a division of Nature America Inc, 2015. 162 p.